

Сергій Сегеда
Олександр Татарецький

ЯК ВИКОНАТИ СУДОВЕ РІШЕННЯ

ЮРИДИЧНА АБЕТКА ПІДПРИЄМЦЯ

Київ-2003

ЗМІСТ

Від упорядників	3
РОЗДІЛ 1. Загальне поняття виконавчого провадження	5
1.1. Які рішення можуть підлягати примусовому виконанню	5
1.2. Права й обов'язки державних виконавців	8
1.3. Права й обов'язки інших учасників виконавчого провадження	11
1.4. Термін виконання судових рішень. Відстрочення та розстрочення	17
1.5. Час, відведений для виконавчих дій	21
1.6. Вартість виконання судових рішень	23
1.7. Види відповідальності у виконавчому провадженні	25
РОЗДІЛ 2. Відкриття виконавчого провадження	28
2.1. Отримуємо виконавчий документ	28
2.2. Термін подання виконавчого документу до виконання	32
2.3. Подаємо виконавчий документ до виконання	34
2.4. Чому виконавче провадження потрібно відкрити якомога швидше	36
2.5. Виконавчий документ подано до виконання. Що далі?	37
2.6. Добровільне виконання судових рішень: особливості виконавчого провадження	40
РОЗДІЛ 3. Головні етапи виконавчого провадження	41
3.1. Відкладення в часі провадження виконавчих дій	42
3.2. Зупинення виконавчого провадження	43
3.3. Повернення виконавчого документу стягувачеві	47
3.4. Закінчення виконавчого провадження	49
РОЗДІЛ 4. Виконання судових рішень щодо майнових спорів	51
4.1. На яке майно можуть звернути стягнення	52
4.2. Зміна способу та порядку виконання судового рішення	54
4.3. Виявлення майна боржника	56
4.4. Арешт та вилучення майна боржника	58
4.5. Оцінювання майна боржника	61
4.6. Примусова реалізація майна боржника	62
РОЗДІЛ 5. Деякі особливості виконання судових рішень щодо немайнових спорів	65
5.1. Виконання рішень, за якими боржник мусить особисто вчинити певні дії або утриматися від їх вчинення	66
5.2. Виконання рішень про виселення боржника	66
5.3. Виконання рішень про вселення стягувача	67
РОЗДІЛ 6. Як оскаржити дії чи бездіяльність державного виконавця	69
6.1. Оскарження дій (бездіяльності) державного виконавця в його керівника	70
6.2. Оскарження дій (бездіяльності) державного виконавця в суді	71
6.3. Інші способи впливу на державного виконавця	73
6.4. Відшкодування збитків, що виникли через певні дії чи бездіяльність державного виконавця	74
Додатки	75

ВІД УПОРЯДНИКІВ

Підприємців, які потрапили в “лабіринт” господарського судочинства, зазвичай найбільше хвилює те, як довести в господарському суді, що вони мають рацію. Усі дії підприємців спрямовано на позитивне вирішення цього питання.

Ось нарешті закінчився довгий розгляд справи. Рішення, яке господарський суд ухвалив іменем України, набрало законної сили. Перед щасливим підприємцем одразу постає завдання — домогтися виконання судового рішення.

За одну з головних засад судочинства в країні Конституція України визнає обов'язковість рішень суду. Ця норма означає, що судові рішення (серед них і рішення господарського суду), які набрали законної сили, є обов'язковими до виконання для всіх органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових осіб, для об'єднань громадян та інших юридичних осіб і громадян.

Сторона, що програла справу, відразу після того, як судові рішення набрало законної сили, мусить виконати його добровільно. Проте на практиці часто все відбувається не так, як ми того бажаємо. Боржник не тільки не квапиться виконувати рішення господарського суду, а й активно протидіє стороні, яка виграла судовий процес.

У такому разі судові рішення підлягає примусовому виконанню. Сукупність дій органів влади, організацій і посадових осіб, спрямованих на примусове виконання рішень судів, у законодавстві України отримала назву **виконавче провадження**.

Виконавче провадження відбувається в межах, визначених у законодавстві, і передбачає низку різноманітних процесуальних дій. Так само як судовий процес, виконавче провадження характеризують численні формальні процедури. Від того, наскільки добре підприємець обізнаний з особливостями примусового виконання судових рішень, нерідко залежить те, як швидко і в якому обсягу йому буде відшкодовано заподіяні збитки, повернуто незаконно вилучене майно або кошти, відновлено його порушені права.

Звісно, всі потрібні відомості щодо виконавчого провадження містять нормативно-правові акти, однак їх вивчення може зайняти доволі багато часу, якого завжди не вистачає підприємцям.

Зберегти Ваш час допоможе цей посібник, який у доступній формі описує процес виконання судових рішень. Пропонована Вашій увазі книжка є логічним продовженням видання “Захист своїх прав у господарському суді”. Завдання посібника, який Ви тримаєте в руках, — провести Вас “лабіринтом” виконавчого провадження, щоб обминути всі підводні камені на цьому шляху.

Оскільки книжку призначено насамперед підприємцям, ми зосередили увагу на питаннях виконання рішень господарських судів. Проте наведену інформацію можна використати й у разі примусового виконання рішень загальних судів. Нагадаємо: загальні суди — це органи правосуддя, які розглядають справи щодо конфліктів і спорів, що виникають у цивільних, сімейних, трудових, адміністративних правовідносинах тощо.

В посібнику подано загальну характеристику виконавчого провадження, розглянуто дії, які можна вчиняти під час виконання судових рішень, описано права й обов’язки учасників виконавчого провадження, а також вміщено багато іншої корисної інформації.

Сподіваємося, цей посібник стане Вашим надійним помічником у розв’язанні проблем, з якими Ви можете зіткнутися під час примусового виконання судових рішень.

Бажаємо успіхів!

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНЕ ПОНЯТТЯ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Багатьох помилок ми припускаємося саме через те, що не знаємо своїх прав і обов’язків. Чи не так?

Виконавче провадження в цьому сенсі — не виняток. Брак знань про те, хто може брати участь у виконавчому провадженні, які права й обов’язки мають учасники виконавчого провадження, у який спосіб та на яких підставах ці особи вчиняють ті чи ті дії тощо, часто обертається прикритим фіналом. Після виснажливого судового процесу щасливий переможець спотикається саме там, де найменше сподівався. І всі витрачені зусилля виявляються марними, а здобута перемога не приносить ніяких “дивідендів”.

Щоб уникнути таких помилок, варто мати чітке уявлення про виконавче провадження. Перед тим як перейти до розгляду дій, що є складовою частиною цієї стадії господарського процесу, пропонуємо ознайомитися із загальною інформацією про виконавче провадження.

1.1. Які рішення можуть підлягати примусовому виконанню

Насамперед треба зазначити, що виконанню підлягають лише ті рішення, постанови та ухвали господарських судів, котрі набрали законної сили.

Тепер розглянемо випадки, коли господарські суди ухвалюють вказані процесуальні документи й коли ці документи набирають законної сили.

Рішення господарський суд приймає тоді, коли розв’язує господарський спір по суті (задовольняє позов, відмовляє в позові повністю або частково). Загалом

рішення господарського суду набирає законної сили щойно тоді, коли мине 10 днів після дати його ухвалення.

У тому разі, якщо на судовому засіданні оголосили тільки вступну та резолютивну частини рішення, це рішення набирає законної сили аж по закінченні 10-денного терміну відтоді, коли рішення було підписано. Якщо на рішення господарського суду було подано апеляційну скаргу або внесено апеляційне подання, то це рішення (за умови, що його не скасовано) набирає законної сили після розгляду справи в апеляційній інстанції.

Отже, виконати рішення господарського суду відразу після його прийняття не можливо. За найсприятливіших обставин почати виконання такого рішення можна на 11-й день після його оголошення. В найгіршому випадку (наприклад, якщо апеляційна чи касаційна інстанція скасує рішення місцевого господарського суду) цього рішення взагалі не виконуватимуть.

Переглянувши рішення в апеляційному та касаційному порядку, апеляційний господарський суд, Вищий господарський суд України або Верховний Суд України приймає **постанову**. На відміну від рішень, постанови набирають законної сили в день їх прийняття. Отже, до виконання постанови можна братися негайно після її ухвалення — за умови, що сторона процесу (чи її уповноважений представник) одержала відповідний наказ господарського суду.

Ухвали приймають у тому разі, якщо господарського спору не розв'язують по суті (відкладають розгляд справи, зупиняють чи припиняють провадження в справі, залишають позов без розгляду тощо) або якщо господарський суд виніс рішення про вчинення певних процесуальних дій (призначення судової експертизи, накладення арешту на майно тощо). Ухвали, так само як постанови, підлягають негайному виконанню. Проте державна виконавча служба виконує не всі ухвали, а лише ті, які зобов'язують до таких кроків:

- вжити будь-якого заходу для забезпечення позову, зокрема накласти арешт на майно або грошові кошти;
- відстрочити, розстрочити, змінити спосіб та порядок виконання судового рішення;
- вчинити певні дії щодо виконавчого провадження (наприклад, зупинити виконавче провадження) тощо.

Підприємцеві, який бере участь у цивільному процесі, варто знати, коли стають чинними рішення загальних судів. Рішення загального суду, якщо його не оскаржили, набирає законної сили по закінченні терміну, відведеного на апеляційне оскарження (місяць). У деяких випадках рішення суду може підлягати невідкладному виконанню після прийняття. В такому разі в тексті цього рішення роблять відповідну вказівку. Рішення, які не підлягають апеляційному оскарженню, вважають чинними відразу після їх оголошення. Рішення або ухвали, прийняті в загальному суді апеляційної чи касаційної інстанції, набирають законної сили zaraz же після їх ухвалення.

Далі наводимо повний перелік рішень, які державна виконавча служба мусить виконувати в будь-якому разі. В більшості цих випадків підприємець може фігурувати як одна із сторін виконавчого провадження.

Рішення, які мусить виконувати держава а виконавча служба:

- 1) рішення, ухвали й постанови судів у цивільних справах;
- 2) вироки, ухвали й постанови щодо майнових стягнень, винесені в судах у кримінальних справах;
- 3) постанови судів щодо майнових стягнень у справах про адміністративні правопорушення;
- 4) рішення, ухвали, постанови господарських судів;
- 5) виконавчі написи нотаріусів;
- 6) рішення Конституційного Суду України у випадках, які передбачає закон;
- 7) не задоволені вчасно платіжні вимоги, що їх акцептує платник;
- 8) рішення комісії з трудових спорів;
- 9) постанови, що їх винесли органи (посадові особи), уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення у випадках, які передбачено в законі;
- 10) рішення іноземних судів і арбітражів у випадках, що їх передбачає закон;
- 11) рішення державних органів, що стосуються до питань прав власності на культові будівлі та майно й користування ними;
- 12) рішення Антимонопольного комітету та його територіальних відділів у випадках, які передбачено в законі;
- 13) постанови державного виконавця про стягнення виконавчого збору, витрат на вчинення виконавчих дій, накладення штрафу;
- 14) рішення інших органів державної влади або недержавних органів у тому разі, якщо за законом їх виконання покладено на державну виконавчу службу.

Джерела юридичної інформації: статті 217, 218, 231, 317, 347 Цивільного процесуального кодексу України; статті 85, 105, 111-11 Господарського процесуального кодексу України; стаття 3 Закону України “Про виконавче провадження” від 21.04.1999 № 606-XIV; розділ 1 Інструкції про проведення виконавчих дій, затвердженої в Наказі Міністерства юстиції України від 15.12.1999 № 74/5; Роз’яснення Президії Вишого господарського суду України від 28.03.2002 № 04-5/365.

1.2. Права й обов'язки державних виконавців

Вчасне, повне та неупереджене примусове виконання рішень, як визначено в законі, має забезпечувати державна виконавча служба. Таку функцію покладено на **державних виконавців**

Державним виконавцям, як державним службовцям, видають службові посвідчення єдиного зразка, який затверджує міністр юстиції України. Для виконання покладених на них завдань таких осіб наділено великими правами. Водночас ці посадовці мають певні обов'язки. Знаючи обов'язки державних виконавців, Ви зможете вчасно примусити їх вчинити певні дії, спрямовані на захист Ваших інтересів. Тому радимо уважно ознайомитися з наведеною далі інформацією.

Обов'язки державних виконавців:

- 1) використовувати надані права, точно дотримуючи норм закону, не допускати у своїй діяльності порушення прав та законних інтересів громадян і юридичних осіб;
- 2) здійснювати належні заходи щодо вчасного та повного виконання того рішення, яке вказано в документі про його примусове виконання;
- 3) надавати сторонам виконавчого провадження та їхнім представникам можливість ознайомитися з матеріалами виконавчого провадження;
- 4) розглядати заяви сторін та інших учасників виконавчого провадження і їхні клопотання;
- 5) пересвідчитися, чи отримав боржник копію постанови про відкриття виконавчого провадження і чи вчинив він дії, спрямовані на добровільне виконання ухваленого рішення;
- 6) заявляти за встановленим порядком про самовідвід у разі виникнення обставин, передбачених у законі;
- 7) задовольнити вимоги боржника щодо черговості звернення стягнення на предмети (види майна), якщо таке прохання не порушує інтересів стягувача і не ускладнює виконання ухваленого рішення;
- 8) у письмовій формі повідомити боржникові про день і час примусового виселення або вселення;
- 9) пояснювати учасникам виконавчого провадження їхні права й обов'язки.

Не зайвою для Вас виявиться також інформація про права державних виконавців. Таке знання допоможе Вам протистояти неправомірній поведінці

державних виконавців і в належний спосіб обстоювати свої права під час виконавчого провадження.

Права державних виконавців:

- 1) одержувати потрібні для вчинення виконавчих дій пояснення, довідки, іншу інформацію;
- 2) перевіряти, чи виконують юридичні особи рішення щодо тих своїх працівників, яких визнано боржниками;
- 3) входити до приміщень і сховищ, що належать боржникам або що їх займають боржники, здійснювати огляд вказаних приміщень і сховищ, у разі потреби — примусово відкривати й опечатувати ці приміщення та сховища за встановленим порядком;
- 4) накладати арешт на майно боржника, вилучати, передавати таке майно на зберігання і реалізовувати його за порядком, встановленим у законодавстві;
- 5) накладати арешт на грошові кошти та інші цінності боржника, зокрема на кошти, які зберігаються на рахунках та вкладах в установах банків, інших кредитних установах, а також на рахунки в цінних паперах;
- 6) використовувати за згодою власника не житлові приміщення, що перебувають у комунальній власності, та інші приміщення — для тимчасового зберігання вилученого майна, а також транспорт тягача або боржника — для перевезення майна;
- 7) звертатися до органу, який видав виконавчий документ, за поясненнями щодо рішення, із заявою про видачу дублікату виконавчого документу, порушувати клопотання про встановлення чи зміну порядку та способу виконання, відстрочення і розстрочення у виконанні ухваленого рішення;
- 8) звертатися до суду з поданням про розшук боржника або дитини;
- 9) викликати громадян та посадових осіб з приводу виконавчих документів, що перебувають у виконавчому провадженні;
- 10) залучати до вчинення виконавчих дій за встановленим порядком понятих, інших осіб, а також експертів, фахівців, зокрема для оцінювання майна;
- 11) накладати на громадян і посадових осіб стягнення у вигляді штрафу у випадках, що їх передбачає закон;
- 12) вчиняти виконавчі дії на території, на яку не поширюються повноваження державного виконавця (у тому разі, якщо зволікання з виконавчими діями створює загрозу, що рішення не буде виконано);
- 13) зупиняти виконавче провадження.

Трапляється, що виконавче провадження зачіпає інтереси або безпосередньо державного виконавця, або його близьких. Тоді в цього посадовця виникає конфлікт інтересів. З одного боку, державний виконавець має обов'язок подбати про забезпечення таких умов реалізації майна боржника, які найбільшою мірою відповідають інтересам стягувача, з іншого, — “дбає” про власні інтереси (чи інтереси своїх близьких).

Конфлікт інтересів може виникати, зокрема, за таких умов:

- державний виконавець є близький родич сторони виконавчого провадження, представника такої сторони або інших осіб, що беруть участь у виконавчому провадженні;
- державний виконавець особисто зацікавлений у наслідках виконання ухваленого рішення;
- виникають інші обставини, що впливають на міру об'єктивності державного виконавця.

Якщо склалися такі обставини, державний виконавець не може виконувати рішення суду неупереджено. Тож, за законом, мусить взяти **самовідвід**. У тому разі, якщо згадана особа не виконала цієї вимоги, Ви (або Ваш представник) маєте право заявити про **відвід** цього державного виконавця. До такого кроку Ви можете вдатися в будь-який час протягом усього виконавчого провадження.

Відвід потрібно скласти в письмовій формі й аргументувати його у належний спосіб. Такий документ подають на ім'я начальника відповідного відділу державної виконавчої служби, який розглядає це питання і приймає щодо нього рішення.

Якщо Ваше прохання задовольнили, виконавчий документ передадуть іншому державному виконавцеві або до іншого підрозділу державної виконавчої служби. У разі відмови Ви маєте право її оскаржити. На такі дії закон відводить лише 10 днів, тож не баріться — відразу подавайте скаргу до суду.

Вимоги щодо виконання судових рішень, які державний виконавець висуває в межах своїх повноважень, є обов'язковими для всіх органів, організацій, посадових осіб, громадян і юридичних осіб на всій території України. Вимоги, які державний виконавець висуває на законних підставах, зокрема вимоги про безкоштовне надання документів або їх копій, потрібно виконувати протягом того терміну, який визначить цей посадовець.

Не виконуючи згаданих вимог, Ви ризикуєте постати перед законом як порушник. Вас можуть притягнути до адміністративної чи навіть кримінальної відповідальності (див. розділ 1.7).

Джерела юридичної інформації Закон України “Про державну виконавчу службу” від 24.03.1998 № 202/98-ВР; статті 5, 7, 17, 20, 28, 30, 35, 55, 56, 79, 80 Закону України “Про виконавче провадження” від 21.04.1999 № 606-XIV.

1.3. Права й обов'язки інших учасників виконавчого провадження

Крім державного виконавця, учасниками виконавчого провадження можуть бути такі особи:

- стягувач та його повноважні представники;
- боржник і його повноважні представники;
- експерти та фахівці;
- перекладачі;
- поняті.

Охарактеризуємо цих учасників докладніше.

Стягувач — це юридична чи фізична особа, на користь якої видано виконавчий документ. Тобто це особа, на користь якої належить стягнути кошти, вилучити майно, вчинити певні дії тощо.

Боржник — це юридична чи фізична особа, яку рішення суду зобов'язує вчинити певні дії (передати майно, сплатити певну суму коштів тощо) або утриматися від них.

Стягувача та боржника під час виконавчого провадження часто називають одним словом — **сторони**. Далі ми будемо послуговуватися цим терміном. У виконавчому провадженні не обов'язково беруть участь лише один стягувач і один боржник. Нерідко в ролі стягувачів або боржників (або і тих, і тих) виступають по декілька осіб. У такому разі сторони можуть брати участь у виконавчому провадженні самостійно або доручити представляти свої інтереси в цьому процесі котромусь одному із співучасників.

Що важливо знати про сторони виконавчого провадження? Насамперед треба мати уявлення про **правонаступництво представництво**

Як ми вже згадували, одним з принципів здійснення правосуддя в Україні є обов'язковість виконання судових рішень. Тому виконавчого провадження не припиняють навіть у тому разі, якщо одна із сторін перестає бути учасником процесу (наприклад, внаслідок ліквідації чи реорганізації юридичної особи, смерті фізичної особи тощо). Тоді всі права й обов'язки переходять до правонаступника сторони, яка вибула (звісно, якщо такий правонаступник є).

Для того щоб залучити правонаступника до виконавчого провадження, Вам потрібно подати до господарського суду, який видав виконавчий документ, заяву про заміну сторони, що вибула, на її правонаступника. Якщо виконавчий документ видав загальний суд, звертатися належить до загального суду.

Теоретично подати заяву про заміну сторони на її правонаступника може й державний виконавець. Але навряд чи варто покладатися на те, що державний виконавець поквартиться зробити цей крок. Пам'ятайте: державний виконавець має право, проте не мусить вдатися до таких дій. Тож, якщо поява правонаступника відповідає Вашим інтересам, виявляйте ініціативу самі.

До заяви бажано додати документи, які визначають правонаступника. Йдеться про статут організації, свідоцтво про право на спадщину, інші документи, що їх передбачає законодавство.

Важливим елементом виконавчого провадження є також представництво. Представництво дає сторонам змогу реалізовувати свої права й обов'язки у виконавчому провадженні не самостійно, а через інших осіб — представників.

Інститут представництва дає низку суттєвих переваг. Наприклад, Ви можете доручити представляти свої інтереси професійним юристам, які добре обізнані з усіма тонкощами виконавчого провадження і обстоюватимуть Ваші інтереси краще, ніж Ви самі. Правом на представництво варто скористатися й тоді, коли виконавче провадження здійснюють поза межами населеного пункту, в якому Ви живете (перебуваєте). За таких обставин для забезпечення постійного контролю за перебігом виконавчого провадження Ви можете призначити свого представника. Зауважимо, що в будь-якому разі Ви матимете змогу здійснювати такий нагляд і самостійно. Призначення представника не позбавляє Вас права брати участь у виконавчому провадженні особисто.

Здебільшого сторони призначають представників з власної волі. Проте в деяких випадках представництво є обов'язковим. Зокрема, неповнолітні та особи, яких суд визнав недієздатними, реалізують свої права й виконують свої обов'язки у виконавчому провадженні через своїх представників. Крім того, якщо стороною виконавчого провадження виступає особа, що її суд визнав безвісти відсутньою, державний виконавець видає постанову про представництво і залучає до участі у виконавчому провадженні особу, яка є опікуном майна зниклої людини.

Водночас у деяких випадках представництво є неприпустимим. Так, боржник не може призначити свого представника в тому разі, якщо рішення суду зобов'язує його вчинити певні дії особисто (наприклад, звільнити приміщення). Роздумуючи над питанням про призначення представника, пам'ятайте, що законодавство забороняє певним особам бути представниками у виконавчому провадженні.

Особи, які не можуть бути представниками у виконавчому провадженні:

- 1) особи, що не досягли 18-річного віку, крім випадків, передбачених у законі;
- 2) особи, над якими встановлено опіку чи піклування;
- 3) судді, слідчі, прокурори, державні виконавці, крім тих випадків, коли вони діють як законні представники або як уповноважені особи відповідного органу, що є стороною виконавчого провадження;
- 4) інші особи, що за законом не можуть виступати в ролі представника (наприклад, особи, позбавлені волі, скеровані на примусове лікування, визнані недієздатними тощо).

Щодо представників встановлено й інші обмеження. Зокрема, представник не може укласти угоди від імені особи, яку він представляє, ні щодо себе, ні в інтересах іншої (третьої) особи, представником якої він є одночасно. Тобто представник боржника, наприклад, не може купувати майно такого боржника, яке продають на прилюдних торгах. Так само представник не має права представляти інтереси іншої особи, яка має намір придбати таке майно.

Повноваження представника потрібно в належний спосіб підтвердити. Якщо інтереси юридичної особи у виконавчому провадженні представляє керівник чи орган цієї юридичної особи, то його повноваження засвідчують такі документи:

- статут підприємства, де вказано органи управління підприємства та їх склад;
- протокол зборів учасників, у якому йдеться про призначення керівника підприємства або іншої посадової особи;
- наказ про призначення на посаду, якщо особу, яка представлятиме інтереси підприємства (організації) під час виконавчого провадження, було призначено за наказом.

Копії перелічених документів Ви не мусите засвідчувати нотаріально. Досить, щоб на цих документах стояли підпис керівника та печатка підприємства.

В інших випадках повноваження представника належить підтвердити довіреністю. Цей документ варто засвідчити нотаріально, хоч такої вимоги й не містить жодний законодавчий чи нормативний акт. Якщо Ви не бажаєте витратити кошти на послуги нотаріуса, пам'ятайте, що в довіреності мусять стояти підписи осіб, уповноважених на це за статутом організації, та печатка цієї організації. У тому разі, якщо Ви доручаєте представникові одержувати чи видавати грошові кошти та інші майнові цінності, довіреність має підписати також головний бухгалтер організації.

До участі у виконавчому провадженні можна залучити й **експертів** та **фахівців**. По допомогу до таких осіб звертаються тоді, коли виникає потреба дати кваліфіковану відповідь на певні питання або вчинити дії, пов'язані з виконавчим провадженням (наприклад, скласти незалежну оцінку майна). Ініціатива про залучення експертів чи фахівців може виходити і від державного виконавця, і від сторін виконавчого провадження.

Якщо саме Ви бажаєте залучити експертів чи фахівців, то Вам потрібно подати державному виконавцеві відповідну заяву, написану в довільній формі. Однак радимо не забувати, що за послуги експерта чи фахівця мають сплачувати сторони виконавчого провадження. У своїй заяві Ви можете рекомендувати державному виконавцеві конкретного експерта (фахівця). Проте остаточно вирішує це питання державний виконавець. Саме цей посадовець обирає експерта чи фахівця, якого буде залучено до виконавчого провадження.

Оскільки Ви, як сторона виконавчого провадження, “залежите” від висновків чи дій експертів (фахівців), не почувайте себе незручно, коли хочете перевірити в них документи, які підтверджують освіту, кваліфікацію, досвід роботи у відповідній ділянці. Пам’ятайте, що експерт або фахівець не може брати участь у виконавчому провадженні в таких випадках:

- він є близьким родичем хоча б однієї із сторін, їхніх представників або інших осіб, що беруть участь у виконавчому провадженні;
- він особисто зацікавлений в наслідках виконання ухваленого рішення;
- виникли інші обставини, які викликають сумнів щодо його неупередженості.

У кожному з цих випадків або експерт (фахівець) мусить взяти самовідвід, або про його усунення від справ має подбати котрась із сторін. Відвід належить подавати за такою самою процедурою, що й відвід державного виконавця (див. розділ 1.2). Щодо цього питання державний виконавець видає вмотивовану постанову, яку затверджує начальник відповідного відділу державної виконавчої служби. Якщо Ви не погоджуєтесь зі змістом постанови, то протягом 10 днів можете її оскаржити, написавши заяву на ім’я начальника відповідного відділу державної виконавчої служби. В разі відмови цього посадовця задовольнити Вашу вимогу, Ви маєте право звернутися до суду.

Коли виникає потреба, до виконавчого провадження залучають **перекладачів**. Цих осіб, на відміну від експертів (фахівців), може запрошувати і державний виконавець, і будь-яка сторона виконавчого провадження.

Якщо Ви бажаєте залучити перекладача, державний виконавець мусить виділити Вам час для таких дій. Цей термін не може перевищувати 10 днів. Припустимо, Ви не встигли знайти перекладача протягом відведеного часу. У такому разі цього фахівця призначає державний виконавець, який видає відповідну постанову. Перекладач, якого державний виконавець запросив взяти участь у виконавчому провадженні, має подати документ, який підтверджує, що він дійсно знає мови, потрібні для перекладу. Так само як експерти та фахівці, перекладачі можуть підпасти під процедуру відводу. Підстави та послідовність кроків у такому разі — ті самі, що й під час відводу експертів (фахівців).

До деяких виконавчих дій вдаються лише за присутності **понятих**

Присутність понятих обов’язкова під час таких виконавчих дій:

- 1) примусове входження до не житлових приміщень і сховищ, де зберігається майно боржника, на яке звернено стягнення, або майно стягувача, що його потрібно повернути в натуральному вигляді;
- 2) примусове входження до житлових будинків, квартир для забезпечення примусового виселення та вселення;
- 3) примусове входження до будинків, квартир та інших приміщень, де перебуває дитина, яку за рішенням суду належить передати іншим особам;
- 4) огляд, арешт, вилучення та передавання майна.

В ролі понятих можуть виступати будь-які дієздатні громадяни, які не є особисто зацікавлені в провадженні виконавчих дій, не пов’язані між собою або з учасниками виконавчого провадження родинними зв’язками, не є підлеглими (підзвітними) чи керівниками один одного. Під час вчинення виконавчих дій мають бути присутні не менше ніж двоє понятих. Нагадаємо, що перед початком виконавчих дій державний виконавець пояснює понятим їхні права й обов’язки.

Тепер розглянемо питання про те, які права й обов’язки мають учасники виконавчого провадження. Умовно всі права й обов’язки учасників виконавчого провадження можна поділити на дві групи:

- *загальні* права й обов’язки, визначені для всіх учасників виконавчого провадження;
- *спеціальні* права й обов’язки, що їх мають лише деякі учасники виконавчого провадження.

Загальні права учасників виконавчого провадження:

- 1) знайомитися з матеріалами виконавчого провадження;
- 2) робити виписки з матеріалів виконавчого провадження, знімати копії;
- 3) подавати додаткові матеріали та клопотання;
- 4) брати участь у провадженні виконавчих дій;
- 5) давати усні та письмові пояснення, свої докази в процесі виконавчих дій, висловлювати свої міркування з усіх питань, що виникають під час виконавчого провадження;
- 6) заперечувати проти поданих клопотань, доказів та висловлених міркувань інших учасників виконавчого провадження;
- 7) подавати відводи та самовідводи у випадках, що їх передбачає законодавство;
- 8) оскаржувати дії (бездіяльність) державного виконавця з питань виконавчого провадження і користуватися іншими правами, якими закон наділяє учасників виконавчого провадження.

Звісно, всі учасники виконавчого провадження мають загальний обов’язок — сумлінно користуватися всіма наданими правами для забезпечення повного та вчасного вчинення виконавчих дій. Крім того, всі учасники виконавчого провадження мусять виконувати вимоги державного виконавця щодо виконання судових рішень.

У вміщеній далі таблиці наводимо узагальнену інформацію щодо спеціальних прав та обов’язків, які мають тільки певні категорії учасників виконавчого провадження.

Сторони

Права

- 1) звертатися до суду із заявою про заміну сторони на її правонаступника;
- 2) подавати заяви про видачу дублікату виконавчого документу, про поновлення терміну подання виконавчого документу до виконання, про відмову від стягнення та повернення виконавчого документу (**це право має тільки стягувач**);
- 3) укладати мирову угоду про закінчення виконавчого провадження, яку затверджує суд;
- 4) звертатися до суду чи іншого органу, який видав виконавчий документ, із заявою про відстрочення або розстрочення щодо виконання, а також про встановлення чи зміну способу та порядку виконання;
- 5) оскаржувати висновки щодо належності майна та його оцінку;
- 6) пропонувати державному виконавцю зручний час для виконавчих дій;
- 7) авансувати витрати державного виконавця на виконавче провадження;
- 8) призначати свого представника;
- 9) вибирати місце для виконання з-поміж кількох відділів державної виконавчої служби (**це право має тільки стягувач**);
- 10) вказувати ті види майна чи предмети, на котрі потрібно звернути стягнення насамперед (**це право має лише боржник**);
- 11) звертатися з позовами до відділу державної виконавчої служби, якщо рішення не виконано з вини державного виконавця.

Обов'язки

вчиняти дії, передбачені в рішенні суду та постановою державного виконавця, протягом встановленого терміну.

Експерти (фахівці), перекладачі

Права

одержати винагороду за надані послуги.

Обов'язки

- 1) підготувати письмовий висновок з питань, які поставив державний виконавець;

- 2) давати усні рекомендації щодо будь-якої дії, що її вчиняють за присутності цих фахівців чи перекладачів;
- 3) подавати самовідвід у випадках, які передбачає закон.

Поняті

Права

- 1) знати, під час яких виконавчих дій поняті будуть присутні і який виконавчий документ дає підстави вчиняти такі дії;
- 2) висловлювати зауваження щодо вчинення виконавчих дій;
- 3) одержати компенсацію за витрати, яких потребує виконання обов'язків поняті.

Обов'язки

засвідчити факт, зміст і наслідки виконавчих дій, під час яких поняті були присутні.

Джерела юридичної інформації: глава 2, статті 6, 20, 23, 29, 31, 33, 50, 56, 86 Закону України “Про виконавче провадження” від 21.04.1999 № 606-XIV; розділ 2 Інструкції про проведення виконавчих дій, затвердженої в Наказі Міністерства юстиції України від 15.12.1999 № 74/5.

1.4. Термін виконання судових рішень. Відстрочення та розстрочення

Кожний підприємець, який виграв справу, прагне, щоб судові рішення було виконано негайно або принаймні протягом дуже короткого терміну. Проте це бажання здійснюється не завжди: іноді виконання судового рішення тягнеться тижнями й навіть місяцями.

Як довго може тривати такий процес і чи визначає законодавство максимальний термін виконавчого провадження? Відповісти на це питання однозначно дуже важко.

Загалом закон встановлює, що виконавець мусить вчинити виконавчі дії і виконати рішення, не пов'язані з реалізацією майна боржника, не пізніше ніж **протягом 2 місяців** від того дня, коли було відкрито виконавче провадження.

У деяких випадках судові рішення підлягають негайному виконанню. Йдеться про рішення загальних судів. Підприємці, які обстоюють свої пра-

ва здебільшого в господарських судах, з рішеннями про негайне виконання стикаються рідко. Зокрема, можна навести такий приклад: власник фірми судиться із звільненим працівником, і суд приймає рішення про поновлення цього працівника на роботі. Втім, кожному підприємцеві не завадить знати, за яких обставин судові рішення підлягають негайному виконанню.

Негайному виконанню підлягають такі рішення:

- 1) про стягнення аліментів, заробітної платні в межах платежів, втрачених за один місяць, а також про стягнення всієї суми боргу, якщо рішення передбачає її негайне стягнення;
- 2) про поновлення на роботі чи на попередній посаді працівника, незаконно звільненого або переведеного на іншу посаду чи в іншу організацію;
- 3) щодо інших питань, якщо негайне виконання передбачено безпосередньо в судовому рішенні або у законі.

Якщо рішення підлягає негайному виконанню, державний виконавець відкриває виконавче провадження не пізніше ніж наступного дня після одержання виконавчих документів і того ж таки дня вчиняє відповідні виконавчі дії.

З інформації, викладеної на початку цього розділу, не варто робити передчасний висновок про те, що 2 місяці — це максимально можливий термін виконавчого провадження.

По-перше таке обмеження не поширюється на випадки, коли під час виконання судового рішення будуть реалізовувати майно боржника. В такому разі термін виконання залежатиме від того, наскільки швидко державний виконавець зможе продати майно боржника. Для того щоб прискорити цей процес, радимо Вам усіляко сприяти державному виконавцеві в його діяльності. Якщо Ви маєте можливість, забезпечте державного виконавця транспортом. Так цей посадовець зможе швидко вирішити низку питань, пов'язаних з реалізацією майна (наприклад, описати майно, відвідати бюро технічної інвентаризації та підприємство, яке продаватиме майно). Якщо Ви маєте інформацію про майно боржника, його рахунки в банках тощо, надайте її державному виконавцеві.

По-друге, у деяких випадках, що їх передбачає законодавство, термін виконавчого провадження можна продовжити. Йдеться про зупинення виконавчого провадження, повернення виконавчого документу стягувачеві та ін. До терміну, відведеного на виконавче провадження, не зараховують, зокрема, часу, що минув від того моменту, коли державний виконавець звернувся до суду або іншого органу (посадової особи), що видав рішення, з проханням розтлумачити таке рішення, до того дня, коли це пояснення надійшло до відділу державної виконавчої служби.

По-третє, термін виконавчого провадження можуть збільшити в разі відстрочення та розстрочення виконавчого провадження.

Відстрочення— це відкладення чи перенесення виконання судового рішення на новий термін, що його визначає відповідний суд. Наприклад, відстрочити виконання можуть за рішенням, у якому суд встановив певний термін, протягом якого належить звільнити приміщення, повернути майно тощо.

Розстрочення дає змогу виконувати рішення частинами, що їх визначає відповідний суд, з певним інтервалом у часі. Термін виконання для кожного етапу також має встановити суд (господарський суд). При цьому розстрочення можливе в разі виконання судового рішення щодо тих предметів, які вдається поділити на частини (гроші; майно, не визначене за індивідуальними ознаками; декілька індивідуально визначених речей тощо). Натомість не можна розстрочити виконання того рішення господарського суду, в якому йдеться про визнання недійсним нормативно-правового акту, про звільнення певного приміщення тощо.

Опишемо детальніше підстави для здійснення згаданих заходів та послідовність кроків у такому процесі. Насамперед зазначимо, що рішення про відстрочення чи розстрочення щодо виконання певного рішення, постанови чи ухвали приймає той суд, який видав виконавчий документ. При цьому питання розглядають у разі надходження таких документів чи вчинення таких дій:

- заява котроїсь сторони;
- заява державного виконавця;
- подання прокурора чи його заступника;
- власна ініціатива суду.

Пам'ятайте: державний виконавець не має права самостійно вирішувати питання про відстрочення чи розстрочення щодо виконання судового рішення. Якщо цей посадовець зважився на такий крок, відразу подавайте скаргу до суду.

За підставу для відстрочення чи розстрочення щодо виконання судового рішення можна вважати конкретні обставини, що ускладнюють або унеможливають виконання такого рішення протягом відведеного часу.

Згоди сторін на розстрочення чи відстрочення закон не вимагає. Терміну, на який дозволено відстрочити чи розстрочити виконання судового рішення, законодавство України теж не визначає. Тому суд може встановити будь-який термін відстрочення чи розстрочення щодо виконання судового рішення. Розглядаючи таке питання, відповідний суд має брати до уваги матеріальні інтереси сторін, їхнє фінансове становище, міру вини відповідача у виникненні спору, наявність інфляційних процесів в економіці держави та інші обставини справи.

Далі ознайомимо Вас із процедурою розгляду заяви про відстрочення чи розстрочення в господарських судах. Оскільки аналогічний процес у загальних судах відбувається майже так само, окремо на цьому питанні зупинятися не будемо.

Якщо у Вас виникла потреба відстрочити чи розстрочити виконання певного рішення господарського суду, напишіть відповідну заяву (шаблон заяви див. у додатку 1). За нормами законодавства, Ви маєте право подати заяву або державному виконавцеві, або безпосередньо до господарського суду, що видав виконавчий документ. Проте ми радимо Вам скористатися саме другою можливістю. У такому разі Ви уникнете зайвої тяганини, яку спричинить листування між Вами й державним виконавцем, державним виконавцем та судом і т. ін.

Зауважте, що заяву належить подавати до господарського суду **першої інстанції** тобто саме того органу, який розглядав Вашу справу й ухвалив відповідне рішення. До такого самого адресата Ви маєте звертатися й у тому разі, якщо рішення було переглянуто в апеляційному чи касаційному порядку.

Господарські суди апеляційних та касаційних інстанцій також можуть винести рішення про відстрочення чи розстрочення щодо виконання своїх постанов або ухвал. Проте до такого кроку закон дозволяє вдаватися за однієї умови: про обставини, що дають підставу змінити термін виконання, стало відомо перед винесенням ухвали або постанови, виданої за наслідками перегляду рішення в апеляційній чи касаційній інстанції. При цьому припис про відстрочення або розстрочення ухвали чи постанови має містити резолютивна частина зазначеної ухвали чи постанови.

Заяву щодо відстрочення чи розстрочення розглядають у тій послідовності і за тим порядком, які встановлено для господарських процесів. Тож Ви мусите подати до господарського суду обґрунтування своєї заяви та докази того, що надіслали іншій стороні копію цієї заяви. Про час і місце розгляду Вашої заяви суд має повідомити обидвом сторонам. Заяву мають розглянути протягом 10 днів від моменту її надходження до господарського суду. Відтак господарський суд виносить ухвалу про відстрочення або розстрочення щодо виконання судового рішення.

Припустимо, заходів забезпечення позову не було вжито перед прийняттям рішення зі спору. У такому разі господарський суд має право одночасно з вирішенням питання про відстрочення або розстрочення щодо виконання судового рішення вжити заходів для забезпечення його виконання (про це зазначають в ухвалі).

Якщо Ви не погоджуєтеся з рішенням господарського суду, то можете оскаржити ухвалу так само, як і будь-яке інше судове рішення.

Виконувати ухвалу господарського суду зобов'язує закон, тому жодного наказу з цього приводу не видають.

Джерела юридичної інформації: стаття 351 Цивільного процесуального кодексу України; стаття 121 Господарського процесуального кодексу України; статті 25, 33 Закону України “Про виконавче провадження” від 21.04.1999 № 606-XIV; пункти 3.7, 4.4 Інструкції про проведення виконавчих дій, затвердженої в Наказі Міністерства юстиції від 15.12.1999 № 74/5; Роз’яснення Вишого арбітражного суду України від 12.09.1996 № 02-5/333; пункт 5 Роз’яснення Президії Вишого господарського суду України від 28.03.2002 № 04-5/365; пункт 1.3 Інформаційного листа Вишого господарського суду України від 13.02.2002 № 01-8/155; Лист Вишого арбітражного суду України від 25.10.1996 № 01-8/375; пункт 6 Листа Вишого арбітражного суду України від 11.12.2000 № 01-8/739; Інформаційний лист Вишого арбітражного суду України від 07.06.2001 № 01-8/665.

1.5. Час, відведений для виконавчих дій

У процесі виконання судового рішення часто виникають обставини, що змушують на певний час припинити виконавчі дії. Такі затримки зазвичай викликають незадоволення стягувача, який прагне домогтися виконання судового рішення (скажімо, отримати належне йому майно чи кошти) якомога швидше. Іноді тимчасове “затишся” процесу зумовлюють об’єктивні обставини, на які Ви ніяк не можете вплинути. Зокрема, законодавство визначає, що виконавчі дії належить чинити лише в певні дні та години. В інший час **провадження виконавчих дій потрібно припинити** (за винятком особливих випадків).

Святкові та неробочі дні, в які зазвичай припиняють виконавче провадження:

- 1 січня — Новий рік;
- 7 січня — Різдво Христове;
- 8 березня — Міжнародний жіночий день;
- 1 і 2 травня — День міжнародної солідарності трудящих;
- 9 травня — День Перемоги;
- 28 червня — День Конституції України;
- 24 серпня — День незалежності України;
- один день (неділя) — Великдень;
- один день (неділя) — Свято Трійці.

Тож який час відведено для виконавчих дій? Державний виконавець має право починати працю в робочі дні не раніше ніж о 6.00 год., а закінчувати — не пізніше ніж о 22.00 год. Конкретний час для виконавчих дій державний виконавець визначає сам. Вдаватися до виконавчих дій уночі дозволено лише тоді, коли зволікання з виконанням рішення створює загрозу життю чи здоров’ю людей.

Кожна із сторін — і стягувач, і боржник — має право пропонувати державному виконавцеві зручний для неї час для виконавчих дій. При цьому своє побажання Ви не мусите висловлювати в письмовій формі. Державний виконавець може погодитися з Вашою пропозицією або її відхилити. Зауважте, що законодавство не зобов'язує такого посадовця обґрунтовувати свою відмову.

До виконавчих дій дозволено вдаватися в неробочі та святкові дні тільки в тому разі, якщо зволікання є об'єктивно неможливе або якщо вчинити ці дії в інші дні немає змоги з вини боржника. Щоб працювати в неробочі та святкові дні або вночі, державний виконавець має видати спеціальну постанову, яку затверджує начальник відповідного відділу державної виконавчої служби.

Досить часто державні виконавці до неробочих днів зараховують також вихідні дні (суботу та неділю) і на цей час припиняють виконавчі дії. Така думка державного виконавця є спірною.

З одного боку, законодавство України розрізняє поняття **вихідні** та **неробочі** дні, тому ці терміни не можна ототожнювати. І той факт, що законодавство забороняє чинити виконавчі дії в неробочі дні, не означає, що до таких дій не можна вдаватися у вихідні дні. З іншого боку, як вже було зазначено, виконавчі дії належить чинити в робочі дні. Саме цю норму закону й тлумачать як непряму заборону на виконавчі дії у вихідні дні. Однак якщо державний виконавець схилитиметься саме до такого трактування, з виконанням судового рішення можуть виникнути великі проблеми. По-перше, треба брати до уваги, що підприємства зазвичай мають різні робочі дні. Наприклад, для стягувача вихідними днями є неділя і понеділок, а для боржника — субота та неділя. Чи можна в такому разі чинити виконавчі дії в суботу? По-друге, ніщо не заважає боржникові взагалі встановити “плинний графік роботи”. І державний виконавець, котрого б дня тижня він не прийшов на підприємство, яке є боржником, чутиме однакову відповідь: сьогодні на цьому підприємстві — вихідний. Підготувати відповідний наказ для керівника підприємства — справа однієї хвилини.

Отже, ототожнювати вихідні та неробочі дні не варто. Якщо Ви зіткнулися з такою практикою і вважаєте, що вона шкодить Вашим інтересам, звертайтеся зі скаргою до суду чи до керівництва державного виконавця.

Джерела юридичної інформації: стаття 73 Кодексу законів про працю України; стаття 31 Закону України “Про виконавче провадження” від 21.04.1999 № 606-XIV; пункт 4.2 Інструкції про проведення виконавчих дій, затвердженої в Наказі Міністерства юстиції України від 15.12.1999 № 74/5.

1.6. Вартість виконання судових рішень

Виконавче провадження потребує певних витрат, які умовно можна поділити на дві групи — організаційні та “виробничі”.

Витрати на виконавче провадження

Серед *витрат на організацію виконавчих дій* виділяють видатки на виготовлення бланків (запитів, повідомлень, викликів, постанов державного виконавця тощо) та інших документів, які прийнято використовувати у виконавчому провадженні, а також видатки на сплату послуг поштового, телефонного, телеграфного, модемного зв'язку, проїзд державного виконавця та інші видатки на забезпечення виконавчого провадження.

До *витрат на вчинення виконавчих дій* належать кошти, видані на такі потреби:

- 1) перевезення, зберігання та реалізація майна боржника;
- 2) оплата праці експертів, перекладачів та інших осіб, залучених до виконавчих дій;
- 3) поштовий переказ стягнених сум на адресу стягувача;
- 4) розшук боржника, його майна або розшук дитини;
- 5) оголошення в засобах масової інформації;
- 6) інші дії, вчинені в процесі виконання судового рішення.

Про витрати на виконавче провадження важливо знати насамперед тим, хто у виконавчому провадженні виступає як боржник. Саме **боржник компенсує** всі ці видатки. Проте в деяких випадках така інформація буде корисною і для стягувачів. Бо за законом, з грошової суми (зокрема коштів, одержаних від реалізації майна боржника), яку державний виконавець стягнув з боржника, спершу компенсують усі витрати та обов'язкові платежі (наприклад, виконавчий збір), що виникають під час виконавчого провадження. І щойно потім ті гроші, що залишилися, можна використати для того, щоб задовольнити вимоги стягувача.

Тепер уявімо, що коштів, стягнутих з боржника, не вистачить на те, щоб одночасно покрити видатки на виконавче провадження і задовольнити Ваші вимоги. У такому разі витрати фактично компенсуватимете Ви. Тому поки Ви не переконаєтеся в тому, що коштів боржника “вистачить на всіх”, контролюйте видатки, що виникають під час виконавчого провадження.

Всі витрати, яких потребує виконавче провадження, державний виконавець мусить відобразити у відповідному акті. До акту належить додати копії документів, що підтверджують здійснення тих чи тих витрат. Після складання такого акту державний виконавець вносить постанову про стягнення з борж-

ника суми витрат, пов'язаних з організацією та вчиненням виконавчих дій. Цю постанову можна оскаржити в суді протягом 10 днів.

Найімовірніше, видатки виникатимуть і перед тим, як з боржника буде стягнуто кошти. Ці витрати, звісно, треба фінансувати. Законодавство передбачає два джерела:

- фінансування із спеціального фонду виконавчого провадження;
- фінансування коштами сторін та інших осіб.

Нас цікавить передусім другий варіант. За таких обставин Ви, як одна із сторін судового процесу, маєте право авансувати витрати державного виконавця на виконавче провадження. Авансові внески для фінансування видатків на вчинення виконавчих дій або для покриття частини таких витрат стягувач може зробити двома способами — передати готівку до бухгалтерії відповідного відділу державної виконавчої служби чи державному виконавцеві (за умови, що в обох випадках внесені суми буде зараховано на депозитний рахунок державної виконавчої служби) або переказати ці кошти безпосередньо на депозитний рахунок відповідного відділу державної виконавчої служби.

До авансування під час виконавчого провадження вдаються досить часто. По-перше, державний виконавець у такий спосіб отримує можливість чинити всі потрібні виконавчі дії (проводити незалежну оцінку, залучати експертів, перекладачів тощо). По-друге, авансуючи витрати на виконавче провадження, Ви стимулюєте державного виконавця. Річ у тому, що за законом, державний виконавець має право отримати винагороду за забезпечення реального, вчасного та законного виконання судового рішення. Величина цієї винагороди може сягати 2% від стягнутої суми або від вартості майна. Зрозуміло, що винагороду державний виконавець отримає лише в тому разі, якщо вистачить стягнених коштів. Тим часом грошей майже завжди бракує. Тому, якщо Ви авансуєте витрати на виконавче провадження, державний виконавець має підстави сподіватися на отримання винагороди.

Іноді державний виконавець виконує рішення суду повільно, з явним небажанням. При цьому Вам можуть натякати, що для прискорення процесу потрібно внести аванс. Така вимога здебільшого є протизаконною. Тому Вам доведеться вирішувати самим, вносити аванс чи ні. Проте в деяких випадках згадана вимога має законні підстави, наприклад, якщо під час виконавчого провадження виникає потреба розшукати боржника чи його майно. У такому разі державний виконавець може вжити заходів, спрямованих на розшук, лише за такої умови: стягувач дає письмову згоду на те, що авансує видатки на розшук.

Авансуючи витрати на виконавче провадження, зазвичай Ви нічого не втрачаєте. Бо по завершенні виконавчих дій авансовий внесок Вам повністю віддають протягом 10 днів від того дня, коли було розподілено суму, стягнуту з боржника. При цьому, як визначено в законі, під час розподілу такої суми **авансовий внесок повертають насамперед**

Втім, певний ризик, що цих грошей Ви не одержите, все-таки існує. Якщо державному виконавцеві не вдасться стягнути кошти з боржника або якщо їх виявиться замало для покриття всіх витрат, свого авансового внеску Ви можете й не отримати назад. Тому не варто авансувати в тому разі, якщо Ви не маєте певності щодо “платоспроможності” боржника. Таку позицію радимо зайняти також тоді, коли в списку стягувачів Ви фігуруєте не першими.

Джерела юридичної інформації: статті 43, 45, 47, 48 Закону України “Про виконавче провадження” від 21.04.1999 № 606-XIV; пункти 4.15–4.18 Інструкції про проведення виконавчих дій, затвердженої в Наказі Міністерства юстиції України від 15.12.1999 № 74/5.

1.7. Види відповідальності у виконавчому провадженні

Під час виконавчого провадження винних осіб можуть притягнути до відповідальності трьох видів:

- цивільної;
- адміністративної;
- кримінальної.

Якщо внаслідок неправомірних дій боржника в процесі виконавчого провадження Ви зазнали збитків, то маєте право притягнути такого боржника до **цивільної відповідальності** (тобто вимагати від нього відшкодування збитків). Притягнути боржника до цивільної відповідальності можна тільки через суд. Тож якщо Ви маєте такий намір, подайте позовну заяву.

Трапляється, що через ті чи ті неправомірні дії боржника або інших учасників виконавчого провадження реальне виконання судового рішення доводиться відкладати в часі. В такому разі державний виконавець мусить вжити певних заходів, щоб притягнути винних осіб до адміністративної і навіть кримінальної відповідальності. Якщо цей посадовець не зробить таких кроків, нагадайте йому про цей його обов'язок. Між іншим, державного виконавця теж можна притягнути до вказаної відповідальності.

Адміністративну відповідальність винні особи несуть за такі порушення:

- відмова виконувати рішення, що зобов'язує боржника вчинити певні дії, та рішення про поновлення на роботі;
- відмова виконувати законні розпорядження державного виконавця; порушення вимог Закону України “Про виконавче провадження”.

Розглянемо ці випадки детальніше. Припустимо, боржник без поважних причин не виконує протягом встановленого терміну рішення, що зобов'язує його вчинити певні дії (наприклад, передати майно, скасувати наказ тощо). Тоді на винну особу накладають штраф такого обсягу:

- від 2 до 10 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 34 до 170 грн.), якщо боржник — фізична особа;

- від 10 до 20 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 170 до 340 грн.), якщо порушник — посадова особа установи, організації чи підприємства.

Аналогічну кару можна застосувати й до боржника — юридичної особи. Тоді штраф становитиме від 20 до 30 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 340 до 510 грн.).

Процедура цього виду покарання виглядає так. Державний виконавець вносить постанову про накладення штрафу. Цей документ затверджує начальник відповідного відділу державної виконавчої служби. (Постанову про накладення штрафу можна оскаржити в суді протягом 10 днів). Наклавши штраф на порушника, державний виконавець призначає новий термін для виконання судового рішення. Якщо боржник знову без поважних причин не вкладається в час, державний виконавець за такою самою процедурою накладає на порушника штраф подвійного розміру. А якщо боржник і далі не виконує рішення, державний виконавець порушує клопотання перед судом про кримінальну відповідальність боржника.

До адміністративної відповідальності винних осіб можуть притягнути й у таких випадках (за умови, що в діях порушників не було ознак злочину):

- порушення норм Закону України “Про виконавче провадження”;
- відмова громадян чи посадових осіб виконувати законні розпорядження державного виконавця;
- втрата або невчасне надсилання виконавчого документу;
- відмова боржника подати інформацію про свої доходи та майновий стан і подання неправдивих відомостей такого роду;
- відмова боржника повідомити про зміну місця роботи (місцезнаходження);
- неявка без поважних причин за викликом державного виконавця.

У кожному з перелічених випадків на порушника накладають штраф обсягом від 2 до 10 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 34 до 170 грн.).

Припустимо, в діях особи, яка зумисне перешкоджає виконанню рішення чи в інший спосіб порушує вимоги законодавства про виконавче провадження, виявлено ознаки злочину. В такому разі винну особу можуть притягнути до **кримінальної відповідальності**

Новий Кримінальний кодекс України містить декілька статей, що дозволяють притягнути людину до кримінальної відповідальності за порушення законодавства під час виконавчого провадження. Найчастіше в юридичній практиці звертаються до статті 382. Тут йдеться про кримінальну відповідальність особи, яка не виконує судового рішення. Згідно з цією статтею, за створення перешкод у процесі виконання ухвали, рішення, постанови суду, що набрали законної сили, карають штрафом (обсягом від 500 до 1 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян) або позбавленням волі на термін, що може сягати 3 років (протягом цього часу покараний не має права обіймати певні посади чи провадити певну діяльність).

За ті самі дії передбачено й більшу кару — обмеження волі (термін може сягати 5 років) або позбавлення волі (на такий самий термін, при цьому винна особа не має права обіймати певні посади або провадити певну діяльність протягом періоду, що може тривати 3 роки). Таку кримінальну відповідальність за порушення будуть нести службові особи, які посідають відповідальне чи особливо відповідальне становище; особи, раніше судимі за цей злочин; особи, що своїми вчинками заподіяли істотну шкоду законним правам і свободам громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб.

Специфічним видом відповідальності за порушення під час виконавчого провадження, можна вважати **виконавчий збір**. Таке стягнення накладають на боржника в тому разі, якщо він добровільно не виконав судового рішення протягом встановленого терміну.

Величина виконавчого збору залежить від того, який характер має рішення, що підлягає виконанню, — майновий чи немайновий. У першому випадку збір сягає 5% від суми, яку належить стягнути, або вартості майна боржника. Якщо ж йдеться про рішення немайнового характеру, то боржник сплачує або 5 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (якщо він — приватна особа), або 10 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (якщо він — юридична особа). Процедура накладення цієї “санкції” така. Державний виконавець видає постанову про стягнення виконавчого збору. Цей документ затверджує начальник відповідного відділу державної виконавчої служби. (Постанову можна оскаржити в суді протягом 10 днів).

Виконавчий збір дозволено стягнути тільки раз — коли виконавчий документ вперше надходить до державного виконавця. Під час будь-якого наступного подання виконавчого документу державному виконавцеві такого збору не стягують. За деяких обставин виконавчий збір повертають боржникові. Таку процедуру закон передбачає в тому разі, якщо судові рішення скасовано, і виконавче провадження щодо нього закрито.

Джерела юридичної інформації: стаття 440 Цивільного кодексу України; стаття 382 Кримінального кодексу України; стаття 188-13 Кодексу України про адміністративні правопорушення; статті 87, 88 Закону України “Про виконавче провадження” від 21.04.1999 № 606-XIV; Лист Вищого арбітражного суду України від 14.03.2000 № 01-8/108.

РОЗДІЛ 2

ВІДКРИТТЯ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ

28

Вигравши справу в господарському суді й святкуючи перемогу, не можна забувати, що кінцевої мети — відшкодування збитків, повернення майна, усунення перешкод у провадженні підприємницької діяльності, ще не досягнуто. Варто також пам'ятати, що боржник знає безліч способів (і законних, і незаконних), які дають йому змогу перешкоджати Вам у досягненні цієї мети. Щоб позбавити непорядного супротивника шансів на уникнення відповідальності, не треба чекати, аж поки він добровільно виконає судове рішення. Радимо Вам якнайшвидше відкрити виконавче провадження.

Як започаткувати такий процес, пояснимо в цьому розділі. Головну увагу зосередимо на виконавчому провадженні за рішеннями господарських судів. Аналогічна процедура за рішеннями загальних судів від описаної далі майже нічим не відрізняється.

2.1. Отримуємо виконавчий документ

Почати виконавче провадження Ви зможете шойно після того, як отримаєте **виконавчий документ**. Якщо йдеться про рішення чи постанову господарського суду, то таким документом є **наказ господарського суду**. Як вже було зазначено, крім рішення та постанови, підставою для відкриття виконавчого провадження є також ухвала цього органу. У такому разі виконавчим документом є сама ухвала, тож відповідного наказу суд не видає.

Отримати наказ Ви можете в канцелярії господарського суду. Прийти сюди бажано в той день, коли судове рішення набирає законної сили. Якщо Ви не звернулися з таким проханням до господарського суду, то суд має надіслати Вам наказ рекомендованим чи цінним листом. Однак, з огляду на складне матеріальне становище судів, не варто сподіватися, що цю формальність виконають дуже швидко (зауважимо також, що законодавство не встановлює конкретних термінів для надсилання наказів стягувачам).

Зазначимо важливу деталь. Відомо, що спори між суб'єктами господарювання можуть розглядати три інстанції: перша, апеляційна та касаційна. Проте видавати накази мають право тільки місцеві господарські суди (суди першої інстанції). Тому, якщо Вашу справу розглядали в апеляційній чи касаційній інстанції, яка й прийняла остаточне рішення, за наказом однаково належить звернутися до місцевого господарського суду, що розглядав Вашу справу в першій інстанції. Суди апеляційної та касаційної інстанції такого наказу Вам не видадуть: у резолютивній частині своєї постанови вони лише зобов'язують господарський суд першої інстанції видати відповідний наказ.

Далі наведено таблицю, де узагальнено інформацію про те, куди і коли потрібно звернутися, щоб отримати наказ господарського суду.

Суд, який прийняв відповідне рішення	Куди звертатися за наказом	Коли звертатися за наказом
місцевий господарський суд	до місцевого господарського суду, в якому розглядали справу	на 11-й день після прийняття рішення (або на 11-й день після того, як було підписано рішення, якщо на судовому засіданні оголосили тільки вступну та резолютивну частину)
апеляційний господарський суд		у день прийняття постанови в апеляційному господарському суді
Вищий господарський суд України		у день прийняття постанови Вищого господарського суду України

29

Якщо наказу Вам не видають без поважних причин, Ви можете звернутися зі скаргою до голови господарського суду.

Нерідко майно боржника перебуває в різних місцях. У такому разі радимо Вам отримати декілька примірників наказу господарського суду. Законо-

давство передбачає таку можливість. Зокрема, якщо виконання судового рішення має відбутися в різних місцях, видають кілька наказів, у кожному з яких зазначають ту частину рішення, котра підлягає виконанню саме за цим наказом. Щоб отримати декілька примірників виконавчого документу, потрібно подати відповідну заяву (її можна скласти в довільній формі).

Отримавши на руки наказ господарського суду, обов'язково перевірте його зміст, оскільки від цього нерідко залежить швидкість виконання судового рішення.

Зміст наказу господарського суду:

- 1) назва господарського суду, номер справи, дата прийняття рішення, дата видачі наказу та термін його дії;
- 2) резолютивна частина рішення;
- 3) назви стягувача й боржника, їхні адреси, назви та номери рахунків у банках.

Якщо в рішенні господарського суду йдеться про відстрочення або розстрочення щодо виконання, в наказі зазначають, коли починається термін дії цього документу.

Наказ має містити підпис судді та печатку господарського суду. Відомо, що деякі справи розглядають за участі не одного, а трьох суддів. Тож постає питання: чи всі судді, які брали участь у судовому засіданні, мусять підписати наказ господарського суду? Вищий господарський суд України не висуває цієї вимоги. В таких випадках наказ підписує зазвичай той суддя, котрий головував на засіданні. Звісно, якщо підписи поставлять усі троє суддів, Вам це не зашкодить.

Найважливішою частиною наказу можна вважати реквізити боржника й стягувача (адреса, назви та номери рахунків у банках). Якщо ці дані буде вказано неправильно, виникнуть чималі проблеми з виконанням судового рішення. Тому перевірте всі відомості дуже ретельно.

В наказі про виконання судового рішення, так само як і в самому рішенні, зазначають той рахунок, котрий стягувач вказав у позовній заяві. Отже, ще на етапі судового розгляду варто переконатися, що всі наведені в позовній заяві реквізити боржника є правильними. Якщо деяких реквізитів не наведено або якщо Ви сумніваєтеся в їх достовірності, не завадить ще перед винесенням рішення в справі звернутися до господарського суду з клопотанням про уточнення реквізитів. Такого роду заяву можна скласти в довільній формі. Головне — чітко сформулювати, що саме Ви просите уточнити (банківські реквізити боржника, його адресу тощо).

Зверніть також увагу на дату видачі наказу: не дивуйтеся, якщо вона не збігатиметься з тим днем, коли Ви фактично отримуєте документ. Річ у тому,

що відповідно до пояснень Президії Вищого господарського суду України, дата видачі наказу має бути такою самою, що й та дата, коли набрало законної сили рішення господарського суду. Наприклад, якщо рішення господарського суду набрало законної сили 1 травня, а наказ Ви отримуєте в канцелярії 10 травня, то датою видачі наказу теж буде 1 травня.

Ще раз наголошуємо: не варто зволікати з отриманням наказу й чекати того дня, коли такий наказ Вам надішле господарський суд. Поки Ви будете сидіти склавши руки, термін, який законодавство відводить на подання наказу до виконання, невпинно спливатиме.

Наказ господарського суду містить резолютивну частину рішення, що для Вас є найголовнішою. Саме тут вказують назву сторони, на яку накладають стягнення грошових сум або яку зобов'язують вчинити відповідні дії. В резолютивній частині також зазначають величину сум, що підлягають стягненню; банківські реквізити боржника; назву майна, яке підлягає передачі, і його місцезнаходження (у справі про передачу майна) тощо. Радимо Вам ретельно перевірити, чи збігається резолютивна частина, наведена в рішенні господарського суду, з резолютивною частиною, цитованою в наказі.

Крім того, рекомендуємо Вам звернути увагу на те, як у виконавчому документі вказано банківські реквізити боржника. Донедавна резолютивна частина рішення і наказ господарського суду зазвичай містили таке формулювання: *“стягнути з поточного рахунку № ... боржника (адреса) ... грн.”* Отже, стягнення наклали на ті грошові кошти, котрі акумульовано на **конкретному** банківському рахунку боржника. Зрозуміло, що відповідач не чекатиме, аж поки з його рахунку “спишуть” кошти, а переведе їх на інший рахунок. Тим часом стягнути кошти з інших рахунків можна лише після того, як господарський суд змінить порядок і спосіб виконання судового рішення (зверне стягнення на інші рахунки або майно боржника). Таке нове рішення потребуватиме певного часу та зусиль, зокрема Ваших.

Тому для Вас було б краще, щоб у резолютивній частині рішення та в наказі господарського суду записали таке: *“стягнути з боржника (адреса, поточний рахунок № ...) ... грн.”* Тоді стягнення накладають не на конкретний рахунок, а на боржника (номер рахунку тут фігурує лише як один з реквізитів боржника, аналогічно до адреси, назви тощо). При цьому вміщене в наказі формулювання **“стягнути з боржника...”** зобов'язуватиме державного виконавця стягнути кошти з усіх рахунків відповідача.

З огляду на вказані відмінності рекомендуємо Вам не чекати на рішення та наказ господарського суду, а ще на етапі їх підготовки звернутися до судді, який розглядав Вашу справу. Радимо Вам попросити, щоб у резолютивній частині рішення було написано “стягнути з боржника...”, а не “стягнути з рахунку...” Зазвичай судді розуміють проблему і йдуть назустріч стягувачам.

Юридичну силу має тільки оригінал наказу, тому в жодному разі не губіть і не пошкодьте його. Втрата цього документу піде на користь не Вам, а Вашому боржнику. Поки Ви чекатимете на дублікат, час, відведений на виконавче провадження, невідворотно минатиме.

Проте якщо Ви все-таки загубили наказ, не впадайте у відчай. Зверніться до місцевого господарського суду, який видав наказ, із заявою про видачу дублікату. Пам'ятайте, що до такого кроку потрібно вдатися ще перед тим, як закінчиться термін подання наказу до виконання (див. розділ 2.2). Заяву про видачу дублікату можна написати в довільній формі. До заяви потрібно додати такі документи:

- довідку установи банку, державного виконавця чи органу зв'язку про втрату наказу (залежно від того, з чієї вини наказ втрачено);
- довідку стягувача (за підписом керівника або його заступника, а також головного бухгалтера підприємства чи організації) про те, що наказ втрачено, тому до виконання його не подано.

Зверніть увагу на важливий нюанс, пов'язаний з видачею дублікату наказу господарського суду. Господарський процесуальний кодекс передбачає, що дублікат наказу видають лише тоді, коли його **втрачено**. Припустимо, наказу Ви не втратили, а тільки пошкодили його. Якщо в заяві про видачу дублікату Ви зазначите, що наказ було пошкоджено, господарський суд може Вам відмовити. Тому в таких випадках краще вважати наказ втраченим і саме втратою обґрунтувати свою заяву про видачу дублікату.

Джерела юридичної інформації: стаття 348 Цивільного процесуального кодексу України; статті 116, 117, 120 Господарського процесуального кодексу України; стаття 19 Закону України “Про виконавче провадження” від 21.04.1999 № 606-XIV; Роз'яснення Президії Вишого господарського суду України від 28.03.2002 № 04-5/365; Лист Вишого арбітражного суду України від 29.01.1999 № 01-8/46; Інформаційний лист Вишого арбітражного суду України від 07.06.2001 № 01-8/665.

2.2. Термін подання виконавчого документу до виконання

На подання наказу господарського суду законодавство України відводить Вам 3 місяці. Відлік часу починається від того дня, коли рішення (ухвала чи постановка) господарського суду набрало законної сили.

Іноді господарський суд приймає рішення про відстрочення щодо виконання судового рішення (про це обов'язково зазначають у наказі). За таких обставин початком терміну подання наказу до виконання вважають той день, коли закінчився період, на який було відстрочено виконання судового рішення. Припустимо, рішення було прийнято 1 травня, а його виконання відстро-

чено на 15 календарних днів. У такому разі термін подання наказу до виконання починається 15 травня і закінчується 15 серпня.

Виконавчі листи та інші судові документи (крім виконавчих документів, виданих у господарських судах) можна подавати до виконання протягом 3 років. Точками відліку цього терміну вважають такі:

- наступний день після того, як рішення набрало законної сили (якщо йдеться про судові рішення та вироки щодо майнових стягнень);
- наступний день по закінченні терміну відстрочення чи розстрочення (якщо таке рішення було ухвалено);
- наступний день після ухвалення судового рішення (якщо це рішення підлягає негайному виконанню).

Втім, до цього терміну не зараховують періоду, на який виконання судового рішення було зупинено.

Крім того, термін подання виконавчого документу до виконання може **перерватися**. Йдеться про такі випадки:

- виконавчий документ подано до виконання;
- боржник частково виконав рішення і подав відповідні підтверджувальні документи.

За таких обставин відлік часу, відведеного на подання наказу до виконання, припиняють. Після того, як цей термін буде поновлено (наприклад, державний виконавець поверне Вам наказ), відлік часу також буде поновлено. Тобто часу, що минув перед перериванням терміну, до нового терміну не зараховують. Відлік почнуть від того дня, коли стягувачеві повернули виконавчий документ.

Якщо в термін, відведений для подання виконавчого документу до виконання, Ви не вклялися з об'єктивних причин, то цей пропущений термін можете **поновити**. Опишемо цю процедуру на прикладі. Припустимо, Ви не встигли протягом встановленого часу подати до виконання наказ господарського суду. У такому разі насамперед подайте до господарського суду, що прийняв судові рішення, заяву про поновлення пропущеного терміну. У такому документі, який можна скласти в довільній формі, обов'язково належить чітко вказати причину, що змусила Вас пропустити термін. Господарський суд прийме позитивне рішення (поновить пропущений термін) тільки в тому разі, якщо ця причина виявилася досить поважною. Якщо Ви маєте докази, що свідчать на Вашу користь (наприклад, лікарняний бюлетень, який підтверджує, що Ви в цей час хворіли), то не завадить копії відповідних документів додати до заяви.

Відтак наберіться терпіння, бо рішення за Вашою заявою приймуть не відразу. Ваше питання розглянуть на засіданні господарського суду. Про час і місце розгляду Вам і боржникові мають заздалегідь повідомити. Ви (так само, як і боржник) не мусите приходити на судові засідання. Проте в деяких ви-

падках все-таки варто бути присутнім на засіданні, бо в такому разі Ви матимете змогу дати пояснення, що посилять викладені у Вашій заяві аргументи.

Заяву про поновлення пропущеного терміну для подання наказу до виконання господарський суд мусить розглянути протягом 10 днів від дня надходження такої заяви. Щодо цього питання приймають ухвалу, яку надсилають стягувачеві та боржнику. Ухвалу можна оскаржити, якщо виникне така потреба.

Джерела юридичної інформації: статті 118, 119 Господарського процесуального кодексу України; статті 21–23 Закону України “Про виконавче провадження” від 21.04.1999 № 606-XIV; пункти 3.3–3.5 Інструкції про проведення виконавчих дій, затвердженої в Наказі Міністерства юстиції України від 15.12.1999 № 74/5; пункт 4 Листа Вишого арбітражного суду України від 11.12.2000 № 01-8/739.

2.3. Подаємо виконавчий документ до виконання

Отримавши в місцевому господарському суді наказ, не зволікайте, хоч Ви й маєте в запасі 3 місяці. Радимо відразу звернутися до відділу державної виконавчої служби, щоб відкрити виконавче провадження. Вдатися до цієї процедури негайно належить навіть у тому разі, якщо боржник погодився виконати рішення суду добровільно й частково його вже виконує. Нікому такий крок не зашкодить, зате Ви “спокійніше спатимете”. А надто себе виправдовує описана тактика в тих випадках, коли ваш “супротивник” “заборгував” не тільки Вам, а й іншим кредиторам. Пам’ятайте, що активів боржника на всіх може й не вистачити. Тому більше шансів на успіх має той, хто перший відкриє виконавче провадження (див. розділ 2.4).

Примусове виконання рішень належить до компетенції державних виконавців місцевих відділів державної виконавчої служби — районних, міських (міст обласного значення), районних у містах. Отже, спершу Вам належить з’ясувати, до якого відділу державної виконавчої служби потрібно звернутися, щоб відкрити виконавче провадження.

Місце виконання судового рішення залежить від “виду” боржника (тобто його статусу — фізичної чи юридичної особи) та від характеру судового рішення.

Місце виконання судового рішення

- якщо боржник — фізична особа (наприклад, фізична особа — суб’єкт підприємницької діяльності), то рішення виконують за місцем проживання, роботи боржника або місцезнаходження його майна;
- якщо боржник — юридична особа, то місцем виконання судового рішення є місцезнаходження постійного керівного органу або місцезнаходження майна;

- якщо рішення суду зобов’язує боржника вчинити певні дії, рішення виконують за місцем вчинення таких дій.

В деяких випадках Ви, як стягувач, маєте право вибору між кількома відділами державної виконавчої служби. Наприклад, якщо місцезнаходження боржника не збігається з місцезнаходженням його майна, виконавче провадження можна відкрити і за місцезнаходженням боржника, і за місцезнаходженням його майна.

Приватну адресу або місцезнаходження керівного органу боржника Ви, як стягувач, зазвичай зазначаєте в позовній заяві. Довідайтеся, до якої адміністративної одиниці належить потрібна Вам адреса (до якого району області, району в Києві чи Севастополі). Відтак з’ясуйте адресу відповідного відділу державної виконавчої служби (отримати таку інформацію можна в будь-якій довідковій службі) і віднесіть туди виконавчий документ.

Разом з виконавчим документом подайте заяву про примусове виконання рішення господарського суду (див. додаток 2). Якщо в рішенні господарського суду йдеться про майнове стягнення з боржника, то в заяві радимо вмістити ще й приблизно таку фразу: “Задля забезпечення вчасного виконання судового рішення прошу накладти арешт на майно боржника” (звісно, якщо такого арешту не наклали раніше — під час розгляду Вашої справи в господарському суді). Так Ви збільшите власні шанси на успіх.

Між іншим, заяву та виконавчий документ не обов’язково нести до відповідного виконавчого відділу особисто: їх можна передати через свого представника. Закон не вимагає підтвердження повноважень такої особи, але краще перестраховатися і видати відповідну довіреність. Вчинити саме так доцільно в тому разі, якщо представник виступатиме від Вашого імені протягом усього виконавчого провадження.

Заяву варто написати у двох примірниках: один залишиться в державного виконавця, а інший — у Вас. Простежте за тим, щоб на Вашому примірнику поставили позначку про дату прийняття заяви та виконавчого документу. Не забудьте також зробити для себе копію виконавчого документу (її не заводить засвідчити в нотаріуса).

Джерела юридичної інформації: статті 18, 20 Закону України “Про виконавче провадження” від 21.04.1999 № 606-XIV; стаття 3 Закону України “Про державну виконавчу службу” від 24.03.1998 № 202/98-ВР; пункти 3.1, 3.2 Інструкції про проведення виконавчих дій, затвердженої в Наказі Міністерства юстиції України від 15.12.1999 № 74/5.

2.4. Чому виконавче провадження потрібно відкрити якомога швидше

В попередніх розділах вже йшлося про те, що Вам варто поквапитися з відкриттям виконавчого провадження. Кожне найменше зволікання “працює” на Вашого боржника, який отримує можливість вжити заходів щодо “захисту” свого майна (наприклад, продати його чи подарувати).

Втім, існує й інша причина, яка не має нічого спільного з порядністю боржника. Йдеться про **черговість** задоволення вимог стягувачів. Цього принципу дотримують тоді, коли в справі фігурують двоє або більше стягувачів, і суми, стягнутої з боржника, на всіх не вистачає. У такому разі вимоги стягувачів належить задовольняти за тим порядком, який визначає законодавство.

За законом, усіх стягувачів розміщують у п'яти чергах. До стягувачів **першої черги** належать ті особи, котрі мають виконавчий документ про задоволення вимог, забезпечених заставою, якщо йдеться про стягнення з вартості заставленого майна.

До стягувачів **другої черги** відносять осіб, яким видано хоча б один з таких виконавчих документів:

- про стягнення аліментів;
- про компенсацію за шкоду, заподіяну внаслідок каліцтва або іншого погіршення здоров'я;
- про відшкодування, пов'язане з втратою годувальника.

Третіми в черзі стягувачів стоять ті особи, котрі мають хоча б один з таких виконавчих документів:

- про задоволення вимог працівників, якщо ці вимоги пов'язано з трудовими правовідносинами;
- про задоволення вимог щодо збору на обов'язкове державне пенсійне страхування;
- про виплату винагороди адвокатам за надану юридичну допомогу;
- про виплату винагороди авторам за використання їхнього відкриття, їхніх творів, винаходів, промислових зразків, на які видано відповідні свідоцтва;
- про задоволення вимог громадян із соціального страхування та вимог громадян про відшкодування збитків, заподіяних їхньому майну внаслідок вчиненого злочину або адміністративного правопорушення.

Четвертими в черзі стоять вимоги щодо податків і неподаткових платежів до бюджету, вимоги органів страхування щодо обов'язкового страхування (крім вимог щодо збору на обов'язкове державне пенсійне страхування).

І, нарешті, останнє, **п'яте місце в черзі** займають усі інші вимоги.

Якщо Ви опинилися в п'ятій черзі, то шансів на те, що виконавчий документ буде виконано повністю, матимете набагато менше, ніж інші

стягувачі. І якщо Ви не поквапитесь, то ризикуєте втратити й цю можливість. Річ у тому, що державний виконавець не мусить чекати, аж поки “з'являться” всі стягувачі. Тому цілком імовірно, що на той момент, коли Ви подасте заяву про порушення виконавчого провадження щодо свого боржника, той вже не матиме майна, яке з нього могли б стягнути на Вашу користь.

Джерело юридичної інформації: стаття 44 Закону України “Про виконавче провадження” від 21.04.1999 № 606-XIV.

2.5. Виконавчий документ подано до виконання. Що далі?

Отже, Ви подали наказ господарського суду та заяву до відділу державної виконавчої служби. Тепер декілька днів доведеться зачекати. Якщо термін подання наказу господарського суду ще не закінчився і цей наказ відповідає вимогам законодавства України, то протягом **3 днів** від дня надходження виконавчого документу державний виконавець мусить винести постанову про відкриття виконавчого провадження. Припустимо, рішення підлягає негайному виконанню (наприклад, суд зобов'язує Вас поновити на роботі звільненого працівника). Тоді державний виконавець відкриває виконавче провадження **не пізніше ніж наступного дня** після одержання виконавчих документів. Не пізніше ніж наступного дня після відкриття виконавчого провадження копію постанови про відкриття виконавчого провадження мають надіслати Вам, боржнику та органу, який видав виконавчий документ.

У постанові державний виконавець визначає для боржника термін для добровільного виконання судового рішення (вказує дату, до якої боржник може виконати рішення добровільно). Цей період не може перевищувати 7 днів (або 15 днів, якщо в судовому рішенні йдеться про примусове виселення). Крім того, державний виконавець мусить попередити боржника про те, що по закінченні встановленого терміну рішення суду буде виконано примусово, а з боржника буде стягнуто виконавчий збір і суму витрат, пов'язаних з провадженням виконавчих дій.

Якщо Ви подали заяву про накладення арешту на майно боржника, то державний виконавець має **обов'язок** описати майно боржника й накласти на нього арешт. Про такі дії потрібно зазначити в постанові. Зверніть увагу на те, що описати майно боржника й накласти на нього арешт державний виконавець мусить навіть тоді, коли боржник погодився протягом встановленого терміну добровільно виконати рішення суду.

Може статися так, що деякі пункти постанови про відкриття виконавчого провадження не узгоджуватимуться з вимогами законодавства (наприклад, термін для добровільного виконання рішення суду перевищуватиме 7 днів).

У такому разі Ви можете оскаржити постанову державного виконавця. Для подання скарги закон Вам відводить 10 днів. Цей документ треба подати або начальникові відповідного відділу державної виконавчої служби, або до суду.

Так само як Ви, постанову державного виконавця має право оскаржити й боржник. Нічого страшного для Вас тут немає, оскільки сам факт оскарження не може зупинити дію постанови про відкриття виконавчого провадження.

Розглянувши Ваші документи щодо відкриття виконавчого провадження, державний виконавець має право прийняти й “негативне” для Вас рішення, а саме:

- відмовити у відкритті виконавчого провадження;
- відкласти відкриття виконавчого провадження.

Розглянемо ці випадки трохи детальніше.

Підстави для відмови у відкритті виконавчого провадження:

- 1) документів про виконання судового рішення не подано протягом встановленого терміну;
- 2) державному виконавцеві не подано виконавчого документу про виконання судового рішення, наприклад, виконавчого листа чи наказу (подання виконавчого документу, за законом, є обов’язковим у виконавчому провадженні);
- 3) виконавчий документ помилково надійшов до невідповідного (з огляду на адміністративно-територіальний поділ) відділу державної виконавчої служби;
- 4) виникли інші обставини, за яких закон не дозволяє відкрити виконавче провадження.

Як бачимо, перелік підстав для відмови у відкритті виконавчого провадження не є вичерпним: тут фігурують якісь “інші обставини”. Що це за обставини — не зрозуміло. Втім, можна бути певними в одному: йдеться лише про ті підстави, які визначено в законі. Отже, державний виконавець не має права відмовити Вам у відкритті виконавчого провадження, спираючись, скажімо, на норми указу Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, наказу міністерства чи відомства.

Щоб Ви мали уявлення про обставини, які дійсно унеможливають відкриття виконавчого провадження, наведемо два приклади. Так, Закон України “Про введення мораторію на примусову реалізацію майна” встановлює мораторій на примусову реалізацію майна державних підприємств та господарських товариств, у статутних фондах яких частка держави становить не менше ніж 25%. Отже, виконавче провадження не можна почати в тому разі, якщо в судовому рішенні йдеться про стягнення майна боржника, у статутному фонді якого частка держави становить не менше ніж 25%.

До “інших обставин” відносять і **мораторій на задоволення вимог кредиторів**, який встановлюють одночасно з відкриттям провадження в справі про банкрутство. На час дії такого мораторію закон забороняє здійснювати стягнення на підставі виконавчих документів.

Якщо виконавчого провадження почати не можна, державний виконавець виносить **постанову про відмову у відкритті виконавчого провадження**. На жаль, у законодавстві чітко не визначено, протягом якого терміну державний виконавець має видати такий документ. Однак за логікою речей вказаний посадовець мав би виконати цей свій обов’язок протягом 3 днів, відведених на відкриття виконавчого провадження.

Постанову надсилають заявникові не пізніше ніж наступного дня після її прийняття. Якщо Ви вважаєте, що відмова у відкритті виконавчого провадження є неправомірною, то можете оскаржити рішення державного виконавця. У такому разі протягом 10 днів від моменту одержання постанови Вам потрібно буде звернутися до начальника відповідного відділу державної виконавчої служби або до суду.

Порівняно з відмовою, рішення **відкласти відкриття виконавчого провадження** дає Вам певні шанси на успіх. Для прийняття такого рішення державний виконавець має лише одну підставу — невідповідність наказу господарського суду (або іншого виконавчого документу) вимогам законодавства. За таких обставин державний виконавець протягом 3 днів (від дня одержання від Вас виконавчого документу) повертає виконавчий документ тому органу, який його видав. При цьому потрібно винести постанову про відкладення відкриття виконавчого провадження. У цьому документі державний виконавець має сформулювати три важливі тези:

- зазначити, на якій підставі виконавчий документ підлягає поверненню (зокрема, що саме в наказі місцевого господарського суду не відповідає вимогам законодавства);
- встановити термін (від 3 до 5 днів) для усунення порушень;
- вказати, що в тому разі, якщо порушень не буде усунено протягом визначеного терміну, провадження вважатимуть не відкритим.

Копію постанови державний виконавець мусить надіслати Вам і тому органу, який видав виконавчий документ.

Що ж робити, коли державний виконавець повертає одержаний від Вас наказ місцевому господарському суду й виносить постанову про те, що відкриття виконавчого провадження відкладено? Отримавши таку постанову, відразу зверніться до місцевого господарського суду, який видав наказ, і попросіть виправити допущену помилку. Правильно оформлений наказ радимо забрати й відвезти до відділу державної виконавчої служби самостійно. Якщо Ви будете сподіватися на те, що господарський суд надішле цей документ поштою, то навіряд чи вкладетеся в час, відведений на усунення допущеного порушення. За умо-

ви виправлення помилок протягом встановленого терміну наказ господарсько-го суду вважатимуть поданим у той день, коли його було подано вперше.

Якщо ж Вам не вдалося усунути порушення вчасно, не хвилюйтеся. Нічого страшного не сталося. За таких обставин Ви маєте право повторно надіслати виконавчий документ державному виконавцеві, дотримуючи загальних правил.

Іноді державні виконавці навмисно зволікають з відкриттям виконавчого провадження. При цьому виконавчий документ повертають під різними “ви-гаданями” приводами. Опинившись у такій ситуації, Ви можете оскаржити постанову про відкладення виконавчого провадження. До начальника від-повідного відділу державної виконавчої служби або до суду потрібно зверну-тися протягом 10 днів від моменту отримання постанови.

Джерела юридичної інформації: статті 24–28 Закону України “Про виконавче провадження” від 21.04.1999 № 606-XIV; Закон України “Про введення мораторію на примусову реалізацію майна” від 29.11.2001 № 2864-III; стаття 12 Закону України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” від 14.05.1992 № 2343-XII; розділ 3 Інструкції про проведення виконавчих дій, затвер-дженої в Наказі Міністерства юстиції України від 15.12.1999 № 74/5.

2.6. Добровільне виконання судових рішень: особливості виконавчого провадження

Нагадаємо, що в постанові про відкриття виконавчого провадження дер-жавний виконавець встановлює термін, відведений на добровільне виконання судового рішення. Таку можливість передбачають для того, щоб певною мірою захистити інтереси “порядного” боржника, який просто не встиг виконати рішення суду перед відкриттям виконавчого провадження. Якщо боржник ви-конає рішення суду добровільно, то не сплачуватиме виконавчого збору й не компенсуватиме інших витрат, пов’язаних з виконавчим провадженням.

Отже, перед тим як перейти до виконання судового рішення, державний виконавець мусить пересвідчитися, чи отримав боржник копію постанови про відкриття виконавчого провадження і чи почав добровільно виконувати рішен-ня. Якщо протягом встановленого терміну боржник повністю або частково ви-конав рішення, то державний виконавець складає про це акт (такий документ мають підписати і боржник, і стягувач). В іншому разі починається найскла-дніший етап виконавчого провадження — примусове виконання рішення суду.

Джерела юридичної інформації: статті 30, 46 Закону України “Про вико-навче провадження” від 21.04.1999 № 606-XIV; пункт 4.1 Інструкції про про-ведення виконавчих дій, затвердженої в Наказі Міністерства юстиції України від 15.12.1999 № 74/5.

РОЗДІЛ 3

ГОЛОВНІ ЕТАПИ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ

В попередньому розділі ми розглядали питання про те, як порушити ви-конавче провадження. Тепер опишемо події, що можуть відбутися після того, як Ви отримали постанову про відкриття виконавчого провадження.

Виконавче провадження за складністю — такий самий процес, що й су-довий розгляд. Деякі процесуальні дії можуть Вам сприяти в досягненні ме-ти — виконанні судового рішення, а деякі, навпаки, — перешкоджати. В од-них випадках державні виконавці мусять вдаватися до певних дій, в інших — лише мають право (закон їх до цього не зобов’язує).

Виконавче провадження можна умовно поділити на такі головні етапи:

- безпосереднє вчинення виконавчих дій (накладення арешту на майно боржника, продаж такого майна тощо);
- відкладення виконавчого провадження;
- зупинення виконавчого провадження;
- повернення виконавчого документу стягувачеві;
- закінчення виконавчого провадження.

Перший етап є найважливішим. Саме в цей час будуть задовольняти Ваші вимоги та вимоги інших стягувачів. Детально ці дії описано в розділі 4.

Тим часом розглянемо всі інші етапи виконавчого провадження, що мають спільну рису: на цих етапах виконавче провадження зупиняють повністю або частково. Такий факт може обернутися негативними наслідками для тих підприємців, котрі виступають у ролі стягувачів. Тож таким особам буде корисно знати, до яких саме дій, коли саме, в якій послідовності і за яких обставин вдаються під час виконавчого провадження. Цей розділ містить відповіді на перелічені питання.

3.1. Відкладення в часі провадження виконавчих дій

Кожний стягувач має бути готовий до того, що за певних обставин провадження виконавчих дій відкладуть на визначений час. Відповідне рішення приймає або суд, або державний виконавець. Суд виносить таку ухвалу після розгляду заяви, яку подала одна із сторін виконавчого провадження. А державний виконавець приймає таке рішення або за заявою стягувача, або за заявою боржника, або з власної ініціативи.

У чому ж виявляється відкладення в часі провадження виконавчих дій? В тому, що **певних** (але не всіх) виконавчих дій (наприклад, накладення арешту на майно боржника, його продаж на прилюдних торгах) не буде вчинено протягом визначеного терміну. При цьому виконавчого провадження не зупиняють. Тож якщо існує можливість чинити інші виконавчі дії, державний виконавець мусить це робити.

На жаль, питання про відкладення в часі провадження виконавчих дій у законодавстві не врегульовано належною мірою. По-перше, не вказано, які обставини є підставою для прийняття такого рішення. У законі сформульовано лише загальну умову: державний виконавець може відкласти виконавчі дії в тому разі, якщо виникли обставини, які перешкоджають провадженню виконавчих дій. Які саме обставини створюють такі труднощі, тут не пояснено. Тому державний виконавець має право прийняти таке рішення практично в будь-який момент. По-друге, подекуди не чітко визначено термін, на який можна відкласти провадження виконавчих дій. Цей період встановлено тільки для тих випадків, коли відповідне рішення приймає державний виконавець. У такому разі термін не може перевищувати **10 днів**. Натомість часу, на який провадження виконавчих дій відкладає суд, зокрема господарський суд, — не визначено. Втім, зазвичай цей термін також не перевищує 10 днів.

Як належить оформити рішення про відкладення виконавчих дій? Господарський суд приймає ухвалу з цього питання, а державний виконавець виносить відповідну постанову й повідомляє про неї сторонам, суду або іншому органу, який видав виконавчий документ.

Припустимо, Ви вважаєте, що виконавчі дії було відкладено безпідставно і лише для того, щоб зволікати з виконанням судового рішення. У такому

разі можете оскаржити постанову. Заяву з цього приводу потрібно подати начальникові відповідного відділу державної виконавчої служби або до суду. Проте пам'ятайте, що на цю процедуру Ви маєте тільки **3 дні**.

Джерела юридичної інформації: стаття 32 Закону України “Про виконавче провадження” від 21.04.1999 № 606-XIV; пункт 4.3 Інструкції про проведення виконавчих дій, затвердженої в Наказі Міністерства юстиції України від 15.12.1999 № 74/5.

3.2. Зупинення виконавчого провадження

Іншою неприємністю, яка може спіткати Вас на шляху до відшкодування заподіяних Вам збитків, є **зупинення виконавчого провадження**. Таке рішення означає, що протягом усього часу, на який зупинено виконавче провадження, до **ніяких** виконавчих дій не вдаватимуться. А період цього “затишшя” не ввійде до терміну, відведеного на виконавче провадження. Наприклад, якщо виконавче провадження зупинено на місяць, то й термін виконання рішення суду автоматично буде продовжено на місяць. Однак якщо суд скасував постанову державного виконавця про зупинення виконавчого провадження, цього терміну, звісно, не збільшують.

Виконавче провадження може зупинити або суд касаційної інстанції, або державний виконавець.

Суд касаційної інстанції має повноваження зупинити виконання судового рішення в тому разі, якщо таке рішення переглядають у касаційному порядку. Ухвалу про зупинення виконавчого провадження цей суд приймає за заявою сторони, поданням прокурора або з власної ініціативи. Питання про поновлення виконання судового рішення суд касаційної інстанції розглядає під час перегляду оскарженого судового рішення, зазначаючи це у своїй постанові. Ухвалу про поновлення виконання судового рішення можуть винести й після перегляду оскарженого судового рішення та ухвалення постанови в суді касаційної інстанції.

Державний виконавець для зупинення виконавчого провадження мусить мати відповідні підстави, серед яких розрізняють два види:

- *обов'язкові*— підстави, за наявності яких виконавче провадження зупиняють за будь-яких обставин;
- *необов'язкові*— підстави, за наявності яких державний виконавець може, але не мусить зупинити виконавче провадження.

Термін зупинення виконавчого провадження залежить від виду підстав. У наведеній далі таблиці узагальнено інформацію про підстави для зупинення виконавчого провадження та термін такого зупинення.

Підстави для зупинення виконавчого провадження	Термін зупинення
<i>Обов'язкові підстави:</i>	
Смерть стягувача або боржника; оголошення стягувача або боржника померлим чи визнання його безвісти відсутнім; припинення існування сторони — юридичної особи, якщо встановлені в суді правовідносини допускають правонаступництво.	До моменту визначення правонаступників боржника або призначення опікуна недієздатному боржникові.
Визнання стягувача або боржника недієздатним.	
Перебування боржника на строковій військовій службі в Збройних Силах України, у визначених у законодавстві інших військових формуваннях, якщо за умовами служби провадження виконавчих дій не можливе; прохання стягувача, який проходить строкову військову службу в Збройних Силах України або інших військових формуваннях.	Доти, доки діятимуть вказані обставини.
Оскарження виконавчого документу в суді з боку боржника, якщо такі дії допускає закон.	До моменту розгляду питання по суті.
Прийняття до судового розгляду скарги на дії органів (посадових осіб), уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення.	
Винесення постанови про зупинення виконання відповідного рішення. Таку постанову виносить посадова особа, якій закон надає таке право.	

Подання до суду позову про вилучення майна з опису (в такому разі виконавче провадження зупиняють частково — лише щодо звернення стягнення на майно, про яке йдеться в позовній заяві).	
Відкриття в господарському суді провадження у справі про банкрутство боржника (виняток становлять ті випадки, коли виконавче провадження перебуває на стадії розподілу стягнутих з боржника грошових сум, зокрема тих, які одержано від реалізації майна боржника); ухвала господарського суду, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство боржника; виконавчі документи про стягнення заробітної платні, аліментів, авторської винагороди, компенсації за шкоду, заподіяну здоров'ю та життю громадян.	
Внесення апеляційного чи касаційного подання прокурора на рішення суду.	
Звернення до суду із заявою про заміну вибулої сторони на правонаступника за встановленим порядком.	
<i>Необов'язкові підстави:</i>	
Звернення державного виконавця до суду або іншого органу, який видав виконавчий документ, із заявою про надання пояснень щодо рішення, що підлягає виконанню, про відстрочення або розстрочення виконання, а також про встановлення чи зміну способу та порядку виконання рішення.	До моменту розгляду питання по суті.
Подання скарги на дії державного виконавця або скарги з приводу відмови в його відводі.	

Прохання боржника, який перебуває на строковій службі в складі Збройних Сил України чи в інших визначених у законі військових формуваннях.	Доти, доки діятимуть вказані обставини.
Перебування боржника в тривалому службовому відрядженні.	
Перебування боржника на лікуванні в стаціонарному лікувальному закладі.	
Оголошення розшуку боржника, його майна або розшуку дитини.	
Перебування боржника або стягувача у відпустці за межами населеного пункту, в якому він живе.	
Призначення експертизи.	
Виділення сторонам часу для запрошення перекладача.	

Уважно вивчивши цю таблицю, Ви усвідомите, що боржник має досить багато можливостей, аби зволікати з виконанням судового рішення. В багатьох випадках рішення про те, зупинити виконавче провадження чи ні, прийматиме саме державний виконавець. Тому Вам варто співпрацювати з цим посадовцем (проавансувати його витрати, допомогти йому вчинити певні дії, надати автотранспорт тощо).

Рішення про зупинення виконавчого провадження державний виконавець приймає приблизно за таким самим порядком, що й інші свої рішення. Цей посадовець протягом 3 днів від того дня, коли йому стало відомо про обставини, що правлять за підставу для зупинення виконавчого рішення, вносить відповідну постанову. Таке рішення потрібно вмотивувати як належить, тобто вказати підстави. Крім того, згадану постанову має затвердити начальник відповідного відділу державної виконавчої служби. Копію цього документу протягом **3 днів** надсилають сторонам та до суду, який видав виконавчий документ.

Якщо Ви не погоджуєтеся з рішенням про зупинення виконавчого провадження, то можете його оскаржити в суді. До цього органу належить звернутися не пізніше ніж за **10 днів** від дня одержання постанови. Розглянувши Ва-

шу скаргу, суд може скасувати постанову державного виконавця або скоротити термін, на який зупинено виконавче провадження.

Припустимо, Ви не оскаржували рішення. У такому разі виконавче провадження відновлять шойно після того, як буде усунуто обставини, що стали підставою для його зупинення. Вчинити цю процесуальну дію закон зобов'язує державного виконавця — з його власної ініціативи або за заявою стягувача.

Джерела юридичної інформації: стаття 121-1 Господарського процесуального кодексу України; статті 34–36 Закону України “Про виконавче провадження” від 21.04.1999 № 606-XIV; пункти 4.5–4.7 Інструкції про проведення виконавчих дій, затвердженої в Наказі Міністерства юстиції України від 15.12.1999 № 74/5; пункт 6 Роз’яснення Президії Вишого господарського суду України від 28.03.2002 № 04-5/365; пункт 7 Роз’яснення Президії Вишого господарського суду України від 28.03.2002 № 04-5/367.

3.3. Повернення виконавчого документу стягувачеві

Як Ви вже знаєте, на етапі відкриття виконавчого провадження державний виконавець має право повернути виконавчий документ, який Ви йому подали. Законодавство також передбачає випадки, коли виконавчий документ можуть Вам повернути й після відкриття виконавчого провадження. При цьому дотримують трохи іншої процедури. Виконавчий документ, який державний виконавець прийняв до виконання і за яким він не здійснював стягнення або здійснив його частково, повертають не органу, що його видав, а стягувачеві. Для цієї процесуальної дії визначено певні підстави.

Підстави для повернення виконавчого документу стягувачеві:

- 1) стягувач подав письмову заяву;
- 2) боржник не має майна, на яке може бути звернено стягнення, і заходи державного виконавця щодо розшуку такого майна виявилися марними;
- 3) стягувач відмовився залишити собі майно боржника, не реалізоване під час виконання судового рішення, чи одержати певні предмети, що їх йому мав передати боржник згідно із судовим рішенням;
- 4) стягувач перешкоджає провадженню виконавчих дій, незважаючи на попередження державного виконавця про повернення йому виконавчого документу;
- 5) навіть після відповідних заходів державного виконавця не можливо з’ясувати місцезнаходження боржника — юридичної особи, місце проживання боржника — фізичної особи.

Розглянемо детальніше порядок повернення виконавчого документу стягувачеві. Мусимо відразу Вас попередити, що варто дуже добре подумати, перед тим як писати заяву про повернення виконавчого документу. Бо якщо Ви складете таке клопотання і одержите назад виконавчий документ, то втратите право на його повторне подання до виконання.

Припустимо, виконавчий документ Вам повертають не за Вашою письмовою заявою, а з інших причин. Тоді державний виконавець складає акт, де вказує обставини, що стали підставою для повернення документу. Вказаний акт має перевірити начальник відповідного відділу державної виконавчої служби. Цей посадовець з'ясує, чи правильні відомості вказано в акті, чи вичерпним є перелік заходів щодо розшуку майна боржника, що їх вжив державний виконавець, чи належним способом оформлено опис та оцінку майна (до цієї процедури, зокрема, потрібно залучати обидві сторони або їхніх представників), чи визначено міру збереження майна на день складання акту тощо. Під час такої перевірки можуть викликати й Вас — для уточнення деяких даних. Закон не зобов'язує Вас з'являтися на виклик. Однак якщо Ви маєте інформацію про майно боржника або про те, що під час виконавчого провадження не було вжито всіх належних заходів, то варто все-таки прийти на зустріч і дати пояснення. Бо саме Ви зацікавлені в успішному завершенні виконавчого провадження.

У тих випадках, коли під час перевірки виявили, що державний виконавець вчинив не всі можливі дії щодо розшуку майна та його реалізації, такому посадовцеві дають письмову вказівку про вжиття додаткових заходів.

Якщо начальник відділу державної виконавчої служби затвердить акт державного виконавця, той виносить постанову. Це рішення протягом **10 днів** від дня його одержання Ви можете оскаржити в суді.

Факт повернення виконавчого документу радимо сприймати спокійно. Ви маєте право подати виконавчий документ до виконання ще раз (звісно, протягом встановленого терміну) в тому разі, якщо майно боржника буде знайдено.

Разом з виконавчим документом стягувачеві повертають авансовий внесок (якщо цей внесок було зроблено). Про повернення цієї грошової суми державний виконавець також виносить постанову. Авансовий внесок повертають за такими правилами:

- якщо виконавчий документ повертають за Вашою заявою, то Ви одержуєте назад **весь авансовий внесок**
- якщо виконавчий документ повертають з огляду на інші підстави, то Ви отримуєте назад лише частину авансового внеску (вона становить різницю між сплаченою сумою і сумою коштів, що їх державний виконавець витратив на провадження виконавчих дій).

Джерела юридичної інформації: статті 40, 41 Закону України “Про виконавче провадження” від 21.04.1999 № 606-XIV; пункт 4.11 Інструкції про про-

ведення виконавчих дій, затвердженої в Наказі Міністерства юстиції України від 15.12.1999 № 74/5; Інформаційний лист Вищого арбітражного суду України від 07.06.2001 № 01-8/665.

3.4. Закінчення виконавчого провадження

За логікою речей, виконавче провадження мало б тривати доти, аж поки судові рішення буде виконано повністю. Здебільшого саме так і відбувається. Проте фактичне повне виконання судового рішення згідно з виконавчим документом — не єдина підстава для закінчення виконавчого провадження. Законодавство визначає набагато більше таких підстав.

Підстави для закінчення виконавчого провадження:

- 1) прийняття в суді відмови стягувача від стягнення;
- 2) затвердження в суді мирової угоди між стягувачем і боржником про закінчення виконавчого провадження;
- 3) смерть стягувача чи боржника або оголошення його померлим, визнання безвісти відсутнім боржника або стягувача, якщо виконання їхніх обов'язків чи вимог у виконавчому провадженні не допускає правонаступництва;
- 4) скасування судового рішення, яке підлягало виконанню на підставі виконавчого документу;
- 5) письмова відмова стягувача від одержання предметів, вилучених в боржника під час виконання судового рішення про передавання їх стягувачеві, або знищення речі, яку мали передати стягувачеві в натурі;
- 6) закінчення передбаченого в законі терміну для цього виду стягнення;
- 7) передача виконавчого документу ліквідаційній комісії в разі ліквідації боржника — юридичної особи, зокрема внаслідок визнання боржника банкрутом;
- 8) фактичне повне виконання рішення згідно з виконавчим документом;
- 9) повернення виконавчого документу (коли рішення ще не виконано) на вимогу суду, який видав виконавчий документ, або на письмову вимогу стягувача;
- 10) спрямування виконавчого документу за належністю до іншого відділу державної виконавчої служби;
- 11) повернення виконавчого документу до суду, який видав виконавчий документ, у тому разі, якщо виконати рішення без участі боржника не можливо.

За наявності хоча б однієї з наведених підстав державний виконавець вносить постанову про закінчення виконавчого провадження. Цей документ має затвердити начальник відповідного відділу державної виконавчої служби. Копію постанови протягом трьох днів надсилають сторонам та суду, який видав виконавчий документ.

Пам'ятайте, що закінчене виконавче провадження не можна почати знову. Виняток становлять лише ті випадки, які визначено в законі (наприклад, скасування в суді відповідної постанови державного виконавця).

По закінченні виконавчого провадження знімають арешт з майна боржника, скасовують усі інші заходи примусового виконання рішення, що їх почав здійснювати державний виконавець. Втім, це правило не стосується до тих випадків, коли виконавчий документ надсилають за належністю до іншого відділу державної виконавчої служби.

Якщо, на Вашу думку, рішення суду не було виконано повністю або рішення про закінчення виконавчого провадження не є обґрунтованим, оскаржуйте постанову державного виконавця в суді (на ці дії Вам відведено 10 днів). З оскаржувальною заявою щодо постанови про закінчення виконавчого провадження Ви можете звернутися також до начальника відповідного відділу державної виконавчої служби. Втім, малоімовірно, що такий крок дасть позитивний ефект. Бо саме начальник затверджує такі постанови. І навряд чи Ваша скарга змусить цього посадовця змінити власне рішення.

Якщо Вам вдасться довести в суді, що саме Ви маєте рацію, виконавче провадження буде **відновлено**. Цю дію мають вчинити протягом 3 днів після того, як державний виконавець отримає відповідну ухвалу суду (або постанову начальника відповідного відділу державної виконавчої служби).

Державний виконавець мусить винести постанову про відновлення виконавчого провадження. Копію цього документу не пізніше ніж наступного дня надсилають до суду, який визнав постанову державного виконавця незаконною, а також сторонам і органу (посадовій особі), що видав виконавчий документ.

Джерела юридичної інформації: статті 37, 38, 41 Закону України “Про виконавче провадження” від 21.04.1999 № 606-XIV; пункти 4.9 Інструкції про проведення виконавчих дій, затвердженої в Наказі Міністерства юстиції України від 15.12.1999 № 74/5.

РОЗДІЛ 4

ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ ЩОДО МАЙНОВИХ СПОРІВ

У цьому розділі ми розглянемо питання про те, як саме виконують судові рішення щодо майнових спорів.

Відповідно до законодавства, в поняття майна входять грошові кошти боржника, інші цінності (цінні папери, коштовні метали тощо), рухоме та нерухоме майно.

Наведена далі інформація буде цікавою насамперед тим, хто бере участь у виконавчому провадженні як боржник. Проте й стягувач знайде тут для себе багато корисного.

Спершу опишемо процедуру в загальних рисах. Судове рішення щодо майнових спорів виконують через **звернення стягнення** на майно боржника. Звернення стягнення на майно боржника — це сукупність дій державного виконавця, спрямованих на повне та вчасне вчинення процесуальних дій за виконавчим документом, який Ви йому подаєте. Процес звернення стягнення на майно боржника складається з таких етапів:

- виявлення;
- арешт;
- вилучення;
- примусова реалізація.

Крім того, під час виконання судового рішення можуть вчиняти й інші процесуальні дії. Йдеться, зокрема, про оцінювання майна, передавання майна на зберігання тощо.

Далі зупинимося детальніше на процесуальних діях під час виконавчого провадження.

4.1. На яке майно можуть звернути стягнення

Стягнення за виконавчими документами звертають насамперед на таке майно:

- готівкові кошти боржника в гривнях та іноземній валюті;
- інші цінності, серед яких, зокрема, кошти на рахунках та вкладах боржника в банківських та інших кредитних установах;
- рахунки в цінних паперах у депозитаріях цінних паперів.

Якщо перелічених коштів та інших цінностей не вистачає для задоволення вимог стягувача, стягнення звертають на **інше майно** належне боржникові на праві власності або закріплене за ним. Виняток становить майно, вилучене з обігу, або майно, обіг якого обмежено (наприклад, наркотичні речовини).

Визначаючи обсяг стягнення, беруть до уваги вимоги, вказані у виконавчому документі, а також витрати на виконавче провадження та сплату виконавчого збору.

Боржник може мати дуже багато різноманітного майна — і ліквідне, і взагалі не ліквідне. Звісно, стягувач зацікавлений у тому, щоб стягнення було звернено насамперед на ліквідне майно. Боржник, навпаки, хотів би, щоб спершу реалізовували “неліквіди” (які, можливо, не потрібні навіть йому самому). То як у такому разі врівноважують інтереси сторін виконавчого провадження? Щоб встановити такий баланс і, водночас, не порушити інтересів боржника, законодавство встановлює певну черговість звернення стягнення на майно.

Черговість звернення стягнення на майно боржника — юридичної особи:

У першу чергу звертають стягнення на майно, безпосередньо не залучене до виробничих процесів (цінні папери, кошти на депозитних та інших рахунках боржника, валютні цінності, легковий авто-транспорт, предмети дизайну офісів і т. ін.);

У другу чергу звертають стягнення на готову продукцію (товари), а також на інші матеріальні цінності, яких безпосередньо не використовують у виробництві;

У третю чергу звертають стягнення на об'єкти нерухомого майна, верстати, обладнання, інші основні засоби, а також на сировину та матеріали, потрібні для виробництва.

Законодавство дозволяє кожному боржникові — і юридичній, і фізичній особі — вказати ті види майна чи предмети, на які можна звернути стягнення насамперед. Юридична особа при цьому має право пропонувати послідовність звернення стягнення на майно в межах відповідної черги.

Державний виконавець мусить задовольнити вимоги боржника, якщо вони не порушують інтересів стягувача й не ускладнюють виконання судового рішення. Певна річ, боржник намагатиметься передусім позбутися найменше ліквідного майна. Тому Вам, як стягувачеві, варто налагодити й підтримувати добрі стосунки з державним виконавцем. Саме ця особа остаточно визначає черговість стягнення на кошти та інше майно.

У законодавстві визначено особливості звернення стягнення на таке майно:

- майно, яке належить боржникові спільно з іншими особами;
- заставлене майно;
- майно боржника, яке перебуває в інших осіб.

У першому випадку стягнення звертають на ту частку спільного майна, котра належить боржникові. Визначити цю частку має суд. Відповідне подання до суду готує державний виконавець.

Під час виконавчого провадження нерідко виявляється, що майно боржника віддано в заставу іншим особам (заставоутримувачам, або, юридичною мовою, заставодержателям). Наприклад, майно передають у заставу банкові — щоб забезпечити отриманий кредит. Сам факт застави майна не означає, що на таке майно не мають права претендувати інші особи. Закон дозволяє звертати стягнення на заставлене майно в процесі примусового виконання судового рішення. При цьому йдеться про задоволення вимог не лише стягувача-заставоутримувача, а й інших стягувачів. У таких випадках Вам варто мати на увазі, що звертати стягнення на заставлене майно боржника для задоволення вимог тих стягувачів, які не є заставоутримувачами, дозволено лише в тому разі, якщо вартість предмету застави перевищує обсяг заборгованості боржника заставоутримувачу.

Кошти, одержані від реалізації заставленого майна, потрібно використовувати насамперед для задоволення вимог заставоутримувача. Нерідко в ролі стягувачів-заставоутримувачів виступають декілька осіб. Якщо Ви не входите до цієї групи, то можете сподіватися тільки на залишок коштів після розподілу серед заставоутримувачів.

Коштом суми, вирученої від продажу заставленого майна, заставоутримувач має право задовольнити свої вимоги повністю. Тут йдеться про такі види відшкодування:

- повернення основної суми боргу;
- сплата відсотків за кредит та штрафу (неустойки);
- відшкодування збитків, заподіяних внаслідок того, що було простро-чено виконання зобов'язань за договором;
- компенсація за витрати на утримання заставленого майна тощо.

Досить часто майно боржника перебуває в інших осіб. Наприклад, майно боржника передано в оренду, на реалізацію за договором про комісію тощо. Крім того, зазвичай боржник має дебіторську заборгованість, скажімо, виконав якусь роботу, але ще не одержав грошової винагороди за неї. Трапляється також і таке: боржник сплатив за товарно-матеріальні цінності, проте не встиг їх отримати. За таких обставин державний виконавець на підставі **письмової пропозиції** боржника або стягувача має право звернути стягнення на майно боржника, що перебуває в інших осіб, а також на майно та кошти боржника, які мають надійти від інших осіб.

Одержавши таку пропозицію, державний виконавець надсилає запит тому, в кого тимчасово перебуває майно боржника. Даючи відповідь, ця особа мусить вказати всі потрібні відомості про майно боржника, яке перебуває в неї, та про майно чи кошти, що їх вона має передати боржникові. Приховування такої інформації чи ігнорування запиту буде розцінено як порушення законодавства про виконавче провадження. Тож до винної особи можуть застосувати певні санкції.

Трапляється, що саме під час виконавчого провадження боржник — юридична особа переживає період реорганізації (через злиття, приєднання, поділ, відокремлення, перетворення). У такому разі стягнення звертають на кошти та інше майно тієї юридичної особи, на яку переходить відповідальність за зобов'язаннями боржника.

Якщо боржника — юридичну особу ліквідовують (скажімо, внаслідок визнання його банкрутом), то виконавчий документ передають ліквідаційній комісії. Цей орган визначає, за яким порядком надалі потрібно виконувати рішення суду. За таких обставин державний виконавець має повідомити стягувачеві, що виконавчий документ надіслано ліквідаційній комісії.

Джерела юридичної інформації: статті 50, 52, 53, 54, 56, 63, 64, 65 Закону України “Про виконавче провадження” від 21.04.1999 № 606-XIV; стаття 19 Закону України “Про заставу” від 02.10.1992 № 2654-XII; пункти 5.1—5.5, 5.10 Інструкції про проведення виконавчих дій, затвердженої в Наказі Міністерства юстиції України від 15.12.1999 № 74/5.

4.2. Зміна способу та порядку виконання судового рішення

Оголошуючи рішення в справі, зазвичай суд чітко визначає, як саме потрібно задовольнити вимоги стягувача, тобто коштом якого майна боржника і в якому обсягу.

Припустимо, господарський суд прийняв рішення про стягнення певної суми коштів. У такому разі господарський суд видає Вам наказ, де буде вказано суму, яку належить стягнути з боржника, та номер його банківського ра-

хунку. Проте може виявитися, що коштів, акумульованих на визначеному в наказі господарського суду рахунку, не вистачає для повного задоволення Ваших вимог. Тоді державний виконавець мав би звернути стягнення на інше майно боржника. Однак дії цього посадовця великою мірою залежатимуть від того, що саме записано в наказі господарського суду. У розділі 2.1 вже йшлося про те, що в рішенні щодо стягнення коштів з боржника суд здебільшого вміщує одне з двох формулювань:

- 1) стягнути з боржника (назва боржника, його поточний рахунок № ...) ... грн.;
- 2) стягнути з поточного рахунку № ... боржника (адреса) ... грн.

Якщо виданий Вам наказ суду містить перший варіант формулювання, то державний виконавець мусить звернути стягнення на кошти, що зберігаються на інших рахунках боржника. Іноді державні виконавці не кваліфікуються виконувати цей свій обов'язок. У разі такого зволікання потрібно відразу подати скаргу на державного виконавця. З цією скаргою можна звернутися до керівника державного виконавця або до суду.

Припустимо, в наказі йдеться про стягнення коштів з **конкретного** рахунку боржника. Тоді Вам доведеться подбати про зміну способу та порядку виконання судового рішення. Такий поворот у справі відбудеться щойно після того, як відповідний суд визначить нові заходи для виконання ухваленого рішення, яке не можливо виконати за раніше встановленим порядком і в раніше вказаний спосіб. Наведемо приклад. Відповідач не має на своєму банківському рахунку досить коштів, щоб покрити заборгованість. За таких обставин господарський суд може змінити спосіб виконання свого рішення, зобов'язавши державного виконавця звернути стягнення на майно боржника.

Підставою для зміни способу та порядку виконання судового рішення можуть бути конкретні обставини, що ускладнюють або унеможливають його виконання тим способом, який встановлено у виконавчому документі.

Змінити спосіб та порядок виконання судового рішення має повноваження тільки той суд, котрий таке рішення прийняв. Це питання розглядають за умови надходження хоча б одного з таких документів:

- заява однієї із сторін;
- заява державного виконавця;
- подання прокурора чи його заступника.

Втім, змінити спосіб та порядок виконання судового рішення суд може й з власної ініціативи.

Рішення про зміну способу та порядку його виконання приймають за таким самим порядком, що й рішення про відстрочення чи розстрочення у виконанні судових рішень (див. розділ 1.4).

Джерела юридичної інформації: стаття 121 Господарського процесуального кодексу України; стаття 33 Закону України “Про виконавче провадження”

від 21.04.1999 № 606-XIV; пункт 4.4 Інструкції про проведення виконавчих дій, затвердженої в Наказі Міністерства юстиції України від 15.12.1999 № 74/5; пункт 5 Роз'яснення Президії Вищого господарського суду України від 28.03.2002 № 04-5/365; Роз'яснення Вищого арбітражного суду України від 12.09.1996 № 02-5/333; пункт 1.3 Інформаційного листа Вищого господарського суду України від 13.02.2002 № 01-8/155.

4.3. Виявлення майна боржника

Відкривши виконавче провадження, виконавець має насамперед виявити все майно, яке належить боржникові. Що раніше почнеться пошук, то швидше Ви отримаєте те майно, котре потрібно Вам передати за рішенням суду. Звісно, Ваша участь у цьому процесі не є обов'язковою. Ви можете повністю покластися на державного виконавця. Проте будь-яку Вашу допомогу цей посадовець сприйме охоче, оскільки такі дії стягувача зазвичай прискорюють процес виконання судового рішення.

Щоб виявити все майно боржника, державний виконавець здебільшого надсилає багато запитів до різних органів. Через слабе матеріальне забезпечення державної виконавчої служби цей процес триває дуже довго: коштів не вистачає навіть на конверти. Тож запропонуйте державному виконавцю, що надішлете його запити самі.

Між іншим, Ви можете й особисто звернутися із запитом до відповідних органів, зокрема таких:

- до органу державної податкової інспекції, в якому взято на облік боржника;
- до банку, де відкрито рахунки боржника;
- до дорожньої автомобільної інспекції;
- до бюро технічної інвентаризації;
- до нотаріату.

Щоб надати ваги своєму запиту, обов'язково долучіть до нього копію судового рішення, що передбачає звернути стягнення на майно боржника. Зрозуміло, що не всі з перелічених організацій відгукнуться на Ваш запит. Проте Ваша праця не буде марною навіть у тому разі, якщо Ви отримаєте відповідь тільки від одного з адресатів.

Щоб прискорити процес пошуку заставленого майна, Ви також можете звернутися до спеціалізованих фірм із збору інформації. Кошти, витрачені на сплату таких послуг, Ви компенсуєте оперативністю, з якою згадані організації збирають інформацію.

Крім того, варто подати запити реєстраторам Державного реєстру застав рухомого майна, таким як:

- Державне підприємство “Інформаційний центр” Міністерства юстиції України та його обласні філії;

- державні нотаріальні контори;
- приватні нотаріуси;
- комерційні банки.

Можна звернутися й безпосередньо до утримувача (або, юридичною мовою, держателя) Державного реєстру застав рухомого майна, яким є Міністерство юстиції України.

Відразу Вас попередимо, що внесення записів про заставу рухомого майна не належить до обов'язків заставодавця або заставоутримувача. Тому немає певності, що таку інформацію буде відображено в Державному реєстрі застав рухомого майна.

Якщо Ви вирішили звернутися до певного реєстратора, то Вам доведеться виконати певні формальності. По-перше, для того щоб одержати витяг з Державного реєстру застав рухомого майна, потрібно подати запит утримувачеві Державного реєстру або реєстратору. У цьому документі належить вказати хоча б одні з наведеного переліку даних:

- реєстраційний код запису в Державному реєстрі;
- назва або код в ЄДРПОУ для юридичної особи, що є заставодавцем;
- прізвище, ім'я, по батькові або ідентифікаційний номер у Державному реєстрі фізичних осіб для фізичної особи, яка є заставодавцем;
- серійний номер транспортного засобу, назва моделі, якщо предметом застави є транспортний засіб.

По-друге, витяг з Державного реєстру застав рухомого майна має більшу вагу, якщо його засвідчено. Тож не забудьте висловити в запиті й таке прохання. По-третє, якщо Ви бажаєте, щоб витяг Вам надіслали поштою, то в запиті вкажіть свою адресу. По-четверте, до запиту потрібно додати документ про внесення плати за одержання витягу, яка становить 17 грн. (неоподатковуваний мінімум доходів громадян).

У процесі пошуку майна боржника не забувайте про головне: будь-яку інформацію, яку Вам вдалося віднайти, треба негайно передати державному виконавцю.

Джерела юридичної інформації розділ 5 Інструкції про проведення виконавчих дій, затвердженої в Наказі Міністерства юстиції України від 15.12.1999 № 74/5; Порядок ведення Державного реєстру застав рухомого майна, затверджений у Постанові Кабінету Міністрів України від 30.07.1998 № 1185.

4.4. Арешт та вилучення майна боржника

Усі судові рішення щодо майнових справ умовно можна поділити на дві великі групи:

- рішення, за якими стягувачеві потрібно передати чітко визначене майно;
- рішення, за якими стягувач має отримати певну суму коштів.

Якщо у рішенні йдеться про конкретне майно, то державний виконавець вилучає це майно в боржника і передає його стягувачеві. При цьому згаданий посадовець складає акт передачі.

Вилучення будь-якого майна відбувається за участю таких осіб:

- понятих;
- боржника або його представника (для юридичних осіб);
- представника або членів сім'ї боржника (для фізичних осіб).

Стягувач має право в письмовій формі відмовитися від одержання предметів, вилучених в боржника. У такому разі державний виконавець повертає зазначені предмети боржникові під розписку й виносить постанову про закінчення виконавчого провадження. Пам'ятайте, що одержавши від Вас таку відмову, Вам не повернуть авансового внеску.

Виконуючи рішення, за якими стягувач має отримати певну суму коштів, спочатку стягнення звертають на кошти боржника. При цьому виявляють і вилучають готівку в національній та іноземній валюті, яку боржник зберігає в касі або інших сховищах. Акт про вилучення готівки державний виконавець складає у двох примірниках. Один примірник цей посадовець вручає боржникові (або його представнику) під розписку, а інший залишає в себе.

Якщо вилучених коштів не вистачає для задоволення вимог стягувача, то стягнення звертають на інше майно боржника. А задля збереження майна боржника, що підлягає передачі стягувачеві або реалізації, на таке майно накладають арешт.

До арешту майна можна вдаватися також у таких випадках:

- якщо потрібно виконати рішення про конфіскацію майна боржника;
- якщо потрібно виконати ухвалу суду про накладення арешту на майно, яке належить відповідачеві й перебуває в нього чи в інших осіб.

Накладаючи **арешт** на майно, спершу складають його опис, згодом оголошують заборону ним розпоряджатися. В разі потреби, можуть обмежити право користування майном або вилучити його в боржника й передати на зберігання іншим особам. Види, обсяг і термін дії обмеження державний виконавець встановлює для кожного конкретного випадку окремо, беручи до уваги властивості майна, його значення для власника, нагальність використання та інші обставини.

Здійснюючи арешт майна боржника, державний виконавець складає акт опису й арешту майна.

Зміст акту опису й арешту майна:

- час і місце складання акту;
- назва відділу державної виконавчої служби, в якому працює державний виконавець, а також прізвище, ім'я та по батькові державного виконавця й осіб, присутніх під час складання акту (в цьому документі також потрібно вказати процесуальний стан таких осіб);
- назва органу чи посадової особи, які видали виконавчий документ, що підлягає виконанню, резолютивна частина цього документу;
- назва стягувача та боржника;
- назва кожного внесеного до акту предмету та його прикметні ознаки (вага, метраж, розмір, форма, вид, колір, товарний знак, проби, виробнича марка, дата випуску, міра зношення тощо);
- якщо елементами вилучених предметів є коштовні метали, каміння, перли тощо, то ці предмети ретельно описують (вказуючи всі прикметні ознаки) і належним способом вкладають у конверт. Цей пакунок прошивають, відтак його підписують державний виконавець та інші особи, присутні під час опису. Наостанок тут ставлять печатку відповідного відділу державної виконавчої служби;
- оцінка кожного внесеного до акту предмету та загальна вартість усього майна;
- перелік опечатаних предметів, приміщень та сховищ, кількість накладених печаток та спосіб опечатування (звісно, такі дані вказують лише в тому разі, якщо опечатування було здійснено);
- термін, по закінченні якого майно можна передати для реалізації;
- найменування особи, якій передали майно на зберігання (якщо зберігати майно доручено не боржникові, а іншій особі, то треба вказати її паспортні дані та адресу);
- позначка про те, що зберігачеві майна розповіли про його обов'язки щодо збереження майна, а також попередили його про кримінальну та матеріальну відповідальність за розтрату, відчуження, приховування або підміну майна;
- зауваження або заяви стягувача, боржника та інших осіб, присутніх під час опису й письмова реакція на це державного виконавця.

Майно, на яке накладено арешт, передають на зберігання боржникові або іншим особам, яких призначив державний виконавець. У законодавстві для таких осіб вжито термін “зберігачі”.

Майно передають зберігачеві під розписку, що є складовою частиною акту опису й арешту майна. Якщо державний виконавець встановив для зберігача певні обмеження щодо користування майном, то про це також зазначають

у згаданому акті: тут вказують вид, обсяг і термін дії обмеження. У разі потреби, в акті вміщують список предметів, що їх залишають боржникові. В цьому переліку зазначають вартість усіх цих предметів та кожного зокрема, а також подають відомості про інше майно, наприклад, те, яке перебуває в спільній власності боржника з іншими особами і на яке не було накладено арешту.

Акт опису й арешту майна підписують державний виконавець, поняті, зберігачі майна, боржник, стягувач та інші особи, присутні під час цієї процедури. У разі відмови когось із присутніх ставити свій підпис, у згаданому документі роблять відповідну позначку.

Акт опису й арешту майна складають у двох примірниках: перший залишають державному виконавцеві, а другий видають боржникові під розписку (розписатися потрібно на першому примірнику). Якщо описане майно передано на зберігання не боржникові, а іншій особі, то акт опису й арешту майна оформляють у трьох примірниках: перший вручають державному виконавцеві, а два інші — зберігачеві майна та боржнику під розписку (на першому примірнику).

Описуючи майно, державний виконавець повідомляє боржнику про заборону розпоряджатися описаним майном (відчужувати його), а в разі потреби — про обмеження права користуватися описаним майном. Види, обсяг і термін дії таких обмежень державний виконавець встановлює для кожного конкретного випадку окремо, зважаючи на властивості майна, його значення для власника, потребу у використанні та на інші обставини.

Перед тим як накласти арешт на майно боржника й оголосити заборону на його відчуження, державний виконавець виносить відповідну постанову.

Іноді боржник відмовляється бути присутнім під час опису та арешту майна (або не з'являється о тій годині й у тому місці, які визначив державний виконавець), сподіваючись у такий спосіб заблокувати цю процесуальну дію. Не турбуйтеся: відсутність боржника не може перешкодити описуванню майна. У такому разі майно описують за присутності представника, одного з повнолітніх членів сім'ї боржника або за участю представника житлово-експлуатаційної організації чи представника органів виконавчої влади та місцевого самоврядування (при цьому державний виконавець мусить не пізніше ніж наступного дня передати боржникові копію акту опису й арешту майна).

Майно боржника — юридичної особи описують за присутності його представника. Якщо залучити представника не можливо, то державний виконавець може вдатися до цієї процесуальної дії без представника. Описавши майно за таких обставин, державний виконавець мусить не пізніше ніж наступного дня надіслати боржникові копію акту опису й арешту майна.

Будь-яка особа, яка вважає, що дії державного виконавця були неправомірними, може оскаржити такі дії в суді.

Інколи державний виконавець описує і накладає арешт не тільки на майно боржника, а й на власність інших осіб. Наприклад, боржник орендує об-

ладнання, проте не може подати документів, що свідчать про власника цього обладнання. У такому разі особи, яким належить заарештоване майно, мають право звернутися до суду з позовом про визнання права на майно та про звільнення майна з-під арешту. Відповідачами в справах за цими позовами є стягувач і боржник.

Наступним кроком після накладення арешту на майно є його вилучення. Арештоване майно вилучають і передають для реалізації протягом того терміну, який встановив державний виконавець, але не раніше ніж за 5 днів після накладення арешту. Продукти та інші речі, що швидко псуються, належить вилучити й передати для продажу відразу після накладення арешту.

Виявлені під час опису цінні папери, ювелірні та інші побутові вироби із золота, срібла, платини й металів платинової групи, коштовного каміння та перлів, а також брухт і частини таких виробів, на які накладено арешт, закон зобов'язує вилучити й негайно передати на зберігання установам Національного банку України.

Джерела юридичної інформації: статті 55, 58, 59 Закону України “Про виконавче провадження” від 21.04.1999 № 606-XIV; пункти 5.6, 5.8 Інструкції про проведення виконавчих дій, затвердженої в Наказі Міністерства юстиції України від 15.12.1999 № 74/5; пункт 4 Роз'яснення Президії Вишого господарського суду України від 28.03.2002 № 04-5/365.

4.5. Оцінювання майна боржника

Вилучене в боржника майно зазвичай передають на реалізацію. Але перед тим майно оцінюють. Ці дії мають право вчиняти такі особи:

- державні виконавці;
- експерти (фахівці);
- професійні оцінювачі.

За законом, державний виконавець може оцінювати майно в тому разі, якщо вартість такого майна не перевищує 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Між іншим, у поняття “вартість майна” здебільшого вкладають різний зміст. Часом йдеться про вартість якогось одного предмету, а інколи — про вартість усіх вилучених предметів. Тому з приводу оцінювання майна заходами державного виконавця можуть виникнути суперечки.

Якщо Ви не бажаєте, щоб оцінку майна складав державний виконавець, то можете подати заперечення. Те саме право має й боржник. У такому разі для визначення вартості майна державний виконавець запрошує експерта, який не мусить бути професійним оцінювачем. Таку роботу може виконати, скажімо, фахівець — працівник науково-дослідного інституту судової експертизи. Витрати на залучення експерта бере на себе та сторона, котра не згідна з оцінкою майна, яку склав

державний виконавець. До послуг експерта (фахівця) вдаються також тоді, коли державний виконавець не має досить знань та досвіду, щоб оцінити деякі предмети. А професійних оцінювачів запрошуюють у тому разі, коли йдеться про нерухоме майно, транспортні засоби, повітряні, морські, річкові судна та майно, вартість якого перевищує 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Про наслідки оцінювання арештованого майна державний виконавець мусить поінформувати обидві сторони. А ті мають право оскаржити складену оцінку в суді протягом 10 днів відтоді, як отримали повідомлення про неї.

Джерела юридичної інформації стаття 57 Закону України “Про виконавче провадження” від 21.04.1999 № 606-XIV; пункт 5.7 Інструкції про проведення виконавчих дій, затвердженої в Наказі Міністерства юстиції України від 15.12.1999 № 74/5.

4.6. Примусова реалізація майна боржника

Після арешту та оцінювання майна починають його примусову реалізацію. На цьому етапі ані від Вас, ані від боржника майже нічого не залежить. Проте знати, за яким порядком відбувається такий продаж, не завадить. Завдяки добрій поінформованості Ви зможете, зокрема, контролювати, чи не порушують Ваших прав під час примусової реалізації.

Здебільшого продаж арештованого майна доручають спеціалізованій організації. Таку організацію залучає державна виконавча служба на конкурсних засадах. У тендері можуть брати участь спеціалізоване державне підприємство “Укрспецюст” Міністерства юстиції України та інші суб’єкти господарювання, які за статутом мають право реалізовувати арештоване майно.

На жаль, формально вплинути на конкурсний відбір не може ані стягувач, ані боржник. Проте подати пропозицію щодо вибору спеціалізованої організації все-таки варто, а надто тоді, коли Ви знаєте таку організацію і довіряєте їй.

Визначивши переможця тендеру, державний виконавець передає йому арештоване рухоме майно, яке потрібно продати. Якщо ж йдеться про нерухоме майно, то цей посадовець надсилає до спеціалізованої організації заявку, в якій зазначає початкову вартість майна, що згодом буде виставлено на торги. Ця початкова цифра має відповідати 80% оцінної вартості нерухомого майна.

До заявки належить додати такі документи:

- копію виконавчого документу;
- копію акту про арешт майна;
- документи, що характеризують об’єкт нерухомості (наприклад, технічний паспорт чи інвентаризаційну справу);

- копії документів, які підтверджують право власності на нерухоме майно або право користування ним;
- копію рішення про відведення земельної ділянки.

Реалізовувати арештоване нерухоме майно дозволено лише на прилюдних торгах. Натомість рухоме майно можна виставляти і на прилюдних торгах, і на аукціонах, а також продавати на комісійних засадах.

Боржник має право визначити, в якій послідовності потрібно реалізувати його майно. Втім, державний виконавець має повноваження не зважати на такі вимоги, якщо через дотримання запропонованої черговості можуть виникнути перешкоди чи додаткові труднощі або може збільшитися термін виконання судового рішення.

Інколи суми, вирученої від продажу частини майна, є цілком досить для задоволення вимог стягувача, сплати виконавчого збору, штрафу, покриття витрат на виконавче провадження. У такому разі дальший продаж арештованого майна припиняють.

Передане спеціалізованій організації майно потрібно реалізувати протягом 2 місяців від моменту його передавання. Якщо за цей час майна не буде продано, його належить переоцінити. Цю процедуру потрібно здійснити протягом 10 днів. Державний виконавець і представник торговельної організації переоцінюють майно за присутності стягувача та боржника чи уповноважених від них осіб. Відсутність стягувача або боржника не є підставою для припинення цієї процесуальної дії.

Після переоцінювання майно знову передають на реалізацію. Якщо протягом наступного місяця не вдасться виручити потрібну суму, державний виконавець повідомляє Вам про це і пропонує непродане майно Вам. Свою відповідь Ви маєте дати в письмовій формі. Розглянемо два можливі варіанти Вашого рішення.

Припустимо, Ви погоджуєтеся, щоб непродане майно залишили Вам. У такому разі Вам доведеться зробити на депозитний рахунок відділу державної виконавчої служби грошовий внесок, що становить різницю між вартістю непроданого майна й сумою коштів, які підлягають стягненню. Звісно, такої сплати від Вас вимагатимуть тільки за тієї умови, що вартість непроданого майна перевищує заборговану Вам суму, вказану у виконавчому документі.

Скажімо, Ви відмовилися залишити майно собі. У такому разі непродане майно, з якого знімають арешт, повертають боржникові. І якщо боржник не має іншого майна, що підлягало б стягненню, то виконавче провадження припиняють (Вам повертають виконавчий документ). До такого самого розвитку подій будьте готові й тоді, коли Ви погодилися залишити в себе непродане майно, але не встигли повідомити про це державному виконавцю протягом 5 днів після надходження пропозиції.

Передаючи Вам майно замість належної Вам за виконавчим документом суми, державний виконавець складає відповідний акт. На підставі цього документу Ви згодом можете оформити право власності на одержане майно.

Джерела юридичної інформації статті 61, 66 Закону України “Про виконавче провадження” від 21.04.1999 № 606-XIV; пункти 5.11, 5.12 Інструкції про проведення виконавчих дій, затвердженої в Наказі Міністерства юстиції України від 15.12.1999 № 74/5; Тимчасове положення про порядок проведення прилюдних торгів з реалізації арештованого нерухомого майна, затверджене в Наказі Міністерства юстиції України від 27.10.1999 № 68/5; Порядок реалізації арештованого майна, затверджений у Наказі Міністерства юстиції України від 15.07.1999 № 42/5.

РОЗДІЛ 5

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ ЩОДО НЕМАЙНОВИХ СПОРІВ

У господарських судах нерідко розглядають так звані немайнові спори між суб'єктами господарювання. До немайнових спорів належать спори про спонукання до вчинення певних дій, про встановлення цін на продукцію (товари), про виселення боржника з приміщення та ін.

На перший погляд видається, що виконувати рішення щодо таких справ легше, ніж рішення щодо майнових спорів. Бо не треба розшукувати й оцінювати майно боржника, накладати на нього арешт тощо. Проте іноді виконання судового рішення щодо немайнового спору виявляється набагато складнішим процесом. Відкривши провадження щодо майнового спору, державний виконавець може вчиняти процесуальні дії без участі боржника. Цей посадовець, наприклад, має право самостійно арештувати й передати на реалізацію майно боржника, а виручені від продажу кошти використати для задоволення вимог стягувачів.

Натомість у разі розв'язання немайнових спорів державний виконавець має набагато менше “поле для маневру”. А надто відчутні ці обмеження в тих випадках, коли суд зобов'язав боржника особисто вчинити певні дії або утриматися від їх вчинення.

Далі опишемо деякі особливості виконавчого провадження щодо немайнових спорів.

5.1. Виконання рішень, за якими боржник мусить особисто вчинити певні дії або утриматися від їх вчинення

Господарські суди досить часто виносять рішення, що зобов'язують боржника особисто вчинити певні дії або утриматися від їх вчинення. Наприклад, підприємець оскаржує безпідставну відмову органу виконавчої влади видати ліцензію, патент, свідоцтво про право сплати єдиного податку тощо. Суд може спонукати орган виконавчої влади, щоб той таки видав суб'єктові господарювання відповідний документ.

У державних органах не завжди квапляться виконувати такого роду вимогу, зокрема, користаючи з необізнаності підприємців з процедурою виконавчого провадження. Тож далі ознайомимо Вас із порядком виконання судового рішення в таких випадках.

Після відкриття виконавчого провадження державний виконавець визначає для боржника термін добровільного виконання судового рішення. Цей період не має перевищувати 7 днів. Якщо терміну не дотримано без поважних причин, державний виконавець накладає на боржника штраф або вдається до інших заходів, передбачених у законодавстві. Одночасно згаданий посадовець призначає новий термін виконання.

Припустимо, боржник далі не виконує судового рішення. У такому разі державний виконавець діє залежно від обставин. Якщо виконання можна домогтися без участі боржника, згаданий посадовець допроваджує справу до кінця, спираючись на свої законні повноваження. При цьому з боржника стягують подвійну суму витрат на вчинення виконавчих дій.

Якщо виконати судові рішення без участі боржника не можливо, державний виконавець готує відповідну постанову. Цю постанову затверджує начальник відповідного відділу державної виконавчої служби. Відтак виконавчий документ повертають до того суду, котрий його видав. У такому разі виконавче провадження закінчується (див. розділ 3.4).

Джерело юридичної інформації стаття 76 Закону України “Про виконавче провадження” від 21.04.1999 № 606-XIV; пункт 8.1 Інструкції про проведення виконавчих дій, затвердженої в Наказі Міністерства юстиції України від 15.12.1999 № 74/5.

5.2. Виконання рішень про виселення боржника

Уявімо собі, що підприємство, якому Ви здали в оренду приміщення, відмовляється його звільнити по закінченні терміну дії договору про оренду. Ви звернулися до господарського суду з позовом про виселення орендаря з Вашого приміщення. Суд вирішив справу на Вашу користь. Як тепер виконуватимуть рішення про виселення?

Відкривши провадження, державний виконавець спершу надасть боржникові можливість покинути приміщення добровільно. На такі дії закон відводить більший термін, ніж на виконання інших судових рішень, — 15 днів. Якщо протягом цього часу приміщення не буде звільнено, починається процес примусового виселення. Боржника зобов'язують вивезти все своє майно й виїхати самому. Відтак цій особі забороняють користуватися звільненим приміщенням.

Ви, мабуть, здогадуєтеся, що державний виконавець не буде власноруч вносити майно “виселенця”. Тому Вам варто завчасно домовитися з кимось, хто допоміг би Вам звільнити своє приміщення від чужого майна.

Про день і час примусового виселення державний виконавець мусить повідомити боржникові в письмовій формі.

Саме виселення відбувається за присутності понять. До цієї справи залучають також представників органів внутрішніх справ: міліціонери втручаються в тому разі, якщо боржник чинить опір.

Державний виконавець обов'язково складає акт опису майна. Один примірник цього документу вручають під розписку “виселенцеві”. У разі потреби державний виконавець забезпечує зберігання майна боржника, але не більше як протягом 3 років. При цьому всі витрати має покрити боржник. По завершенні трирічного терміну не відібране майно реалізують, дотримуючи процедури, встановленої для продажу майна без господаря (юридичною мовою — “безхазяйного майна”).

Судове рішення про виселення боржника можуть виконувати й за відсутності цієї особи. У такому разі державний виконавець мусить не тільки описати, а й оцінити майно. Описане та оцінене майно передають на зберігання особі, яку згаданий посадовець призначає охоронцем майна.

Після виселення державний виконавець складає відповідний акт. Цей документ підписують також особи, які брали участь у виселенні.

Джерело юридичної інформації стаття 79 Закону України “Про виконавче провадження” від 21.04.1999 № 606-XIV.

5.3. Виконання рішень про вселення стягувача

Одержавши виконавчий документ, у якому йдеться про вселення, державний виконавець має забезпечити безперешкодне входження позивача до приміщення та його перебування (проживання) в ньому. Спершу цей посадовець встановлює термін (не більше ніж 7 днів), протягом якого боржник мусить створити умови для належного виконання судового рішення. Якщо вселення відбулося, то стягувач і боржник підписують акт. Цей документ разом із заявою стягувача про повернення йому виконавчого документу сторони передають державному виконавцеві.

Якщо ж рішення не виконано добровільно, починається процес примусового вселення. Тоді державний виконавець має в письмовій формі повідомити обидвом сторонам про день і час примусового вселення. Відсутність боржника не є перешкодою для виконання цієї процесуальної дії.

Вселення відбувається за присутності понятих і працівників органів внутрішніх справ. Якщо боржник перешкоджає вселенню стягувача, то до порушника застосовують штрафні санкції.

Після вселення стягувача державний виконавець складає акт. Цей документ підписують особи, які брали участь у виконанні судового рішення про вселення стягувача. Якщо боржник перешкоджає проживанню (перебуванню) стягувача в приміщенні, до якого його вселено, то стягувач має право звернутися до державного виконавця із заявою про відновлення виконавчого провадження.

За таких обставин державний виконавець може організувати повторне примусове вселення стягувача й застосувати до боржника подвійні штрафні санкції. Втім, інколи до такого примусу не вдаються і виконавчого провадження не відновлюють. Йдеться про ті випадки, коли особа, яка перешкоджає проживанню (перебуванню) стягувача в певному приміщенні, не виступає відповідачем у справі. В такому разі питання про вселення потрібно знову вирішувати через суд.

Джерело юридичної інформації стаття 80 Закону України “Про виконавче провадження” від 21.04.1999 № 606-XIV.

РОЗДІЛ 6

ЯК ОСКАРЖИТИ ДІЇ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО ВИКОНАВЦЯ

Ваша головна мета як учасника виконавчого провадження — домогтися вчасного та повного виконання судового рішення. Таке саме головне завдання ставлять перед державним виконавцем. Власне, від того, наскільки сумлінно цей посадовець буде ставитися до виконання своїх обов'язків, і залежатиме, наскільки швидко Ви досягнете своєї мети (і чи досягнете її взагалі).

Тому на будь-які неправомірні дії або на бездіяльність державного виконавця потрібно реагувати негайно. Далі ознайомимо Вас із методами впливу на несумлінного державного виконавця.

Отже, куди Ви можете звернутися, щоб захистити свої інтереси під час виконавчого провадження? Закон визначає, що стягувач чи боржник може оскаржити дії (бездіяльність) державного виконавця та інших посадових осіб державної виконавчої служби або відмову в задоволенні своїх правомірних вимог. Скаргу потрібно подати до однієї з таких інстанцій:

- до відповідного відділу державної виконавчої служби (на ім'я начальника);
- до суду за місцем адміністративно-територіального підпорядкування відповідного відділу державної виконавчої служби;
- до господарського суду.

Якщо Ви хочете оскаржити дії (бездіяльність) начальника відділу державної виконавчої служби, то звертатися належить до загального суду.

6.1. Оскарження дій (бездіяльності) державного виконавця в його керівника

У різних розділах цього посібника ми неодноразово зазначали, що оскаржувальну заяву щодо постанови державного виконавця можна подати начальникові відповідного відділу державної виконавчої служби. Далі вміщуємо таблицю, в якій узагальнено інформацію про те, які постанови державного виконавця можна оскаржити і який термін закон відводить для таких дій (зразок скарги див. у додатках 3 та 4).

Постанова державного виконавця	Термін оскарження
<ul style="list-style-type: none"> • про відвід експерта (фахівця), перекладача; • про відкриття виконавчого провадження; • про відмову у відкритті виконавчого провадження; • про відкладення відкриття виконавчого провадження; • про закінчення виконавчого провадження.	10 днів від моменту одержання.
<ul style="list-style-type: none"> • про відкладення провадження виконавчих дій.	3 дні від моменту одержання.

Крім того, начальникові державного виконавця Ви можете подати оскаржувальну заяву щодо будь-яких його дій чи бездіяльності. Дехто вважає, що такого роду звернення – марнування часу, оскільки керівник завжди прагне захистити своїх підлеглих. З такою думкою навряд чи можна погодитися безастережно.

По-перше, звертаючись зі скаргою до начальника відділу державної виконавчої служби, Ви нічого не втрачаєте, крім декількох аркушів паперу. По-друге, якщо державний виконавець допустив явне порушення (наприклад, безпідставно повернув стягувачеві виконавчий документ), то його керівник напевне задовольнить Вашу скаргу. Зазвичай посадовці дуже неохоче розглядають лише ті заяви, в яких йдеться про матеріальну шкоду, якої зазнав учасник виконавчого провадження внаслідок певних дій чи бездіяльності державного виконавця. По-третє, начальник відділу державної виконавчої служби розглядає заяви учасників виконавчого провадження протягом набагато коротшого терміну, ніж суд. Завдяки зверненню саме до такого посадовця Ви

можете істотно прискорити процес виконання судового рішення. Тож радимо Вам користати з цього права. Втім, не забувайте, що час, відведений на оскарження рішень державного виконавця, є обмеженим (іноді цей термін становить лише 3 дні). У такому разі варто подавати одночасно дві скарги — до керівника державного виконавця і до відповідного суду.

Джерела юридичної інформації статті 7, 85 Закону України “Про виконавче провадження” від 21.04.1999 № 606-XIV.

6.2. Оскарження дій (бездіяльності) державного виконавця в суді

Спочатку розглянемо, в яких випадках і за якою процедурою дії чи бездіяльність державного виконавця оскаржують у господарському суді.

До компетенції господарських судів належить розгляд скарг на ті дії (чи бездіяльність) органів державної виконавчої служби, котрі **стосуються до виконання рішень, ухвал і постанов господарських судів**

Завжди пам’ятайте: оскаржити в суді (зокрема в господарському) можна **будь-яку постанову** державного виконавця, **будь-який наказ** державної виконавчої служби, **будь-які дії** державного виконавця, його відмову вчинити певну виконавчу дію чи зволікання з вчиненням виконавчих дій. Ви маєте право звернутися до суду незалежно від того, передбачено в законі можливість оскарження в керівництва державного виконавця чи ні.

Виконання конкретного рішення, ухвали чи постанови господарського суду є невід’ємною частиною судового процесу. Тому нового провадження за скаргою на дії чи бездіяльність органів державної виконавчої служби суд зазвичай не відкриває. Такі скарги розглядає той **господарський суд, який вирішив спір у першій інстанції**

Скаргу на дії чи бездіяльність працівників державної виконавчої служби щодо виконання рішень, ухвал чи постанов господарських судів потрібно подати протягом 10 днів — або від того дня, коли було вчинено чи було передбачено вчинити оскаржувану дію, або від того моменту, коли Вам стало відомо про таку дію. Отже, не баріться з написанням скарги (зразок скарги наведено в додатку 5).

Встановлений у законодавстві 10-денний термін для подання скарги є процесуальним. Тож якщо Ви пропустили цей термін з поважних причин, його можуть поновити.

У момент подання скарги на державного виконавця не потрібно сплачувати державне мито й компенсувати інші судові витрати.

Одержавши Вашу скаргу, господарський суд обирає місце й призначає час її розгляду, відтак виносить відповідну ухвалу. Цей документ передають сторо-

нам виконавчого провадження (або прокуророві, якщо скарга надійшла саме від нього) та до органу виконання судових рішень.

В ухвалі про час і місце розгляду скарги на дії органу державної виконавчої служби господарський суд має зобов'язати Вас надіслати копію своєї скарги цьому органу та іншій стороні виконавчого провадження (інколи — також прокурору). Той факт, що цього припису ухвали не виконано, не є перешкодою для розгляду скарги, однак може стати підставою для його відкладення. Варто також знати, що перешкодою для розгляду скарги не може бути відсутність боржника, стягувача, прокурора чи представника органу державної виконавчої служби на судовому засіданні.

Розглянувши скаргу, господарський суд виносить ухвалу, в якій може вказати таке:

- визнати Ваші докази правомірними і, з огляду на їх зміст, або визнати недійсною постанову державного виконавця щодо здійснення заходів виконавчого провадження, або визнати недійсними наслідки виконавчих дій, або зобов'язати орган державної виконавчої служби вчинити певні виконавчі дії, якщо він ухиляється від них без достатніх підстав;
- визнати Ваші докази неправомірними й Вашу скаргу відхилити.

Ухвалу надсилають стягувачеві, боржнику та до державної виконавчої служби. Цю ухвалу Ви можете оскаржити в апеляційній інстанції.

Якщо виконавчий документ видав не господарський суд, а інший орган, то зі скаргою на дії чи бездіяльність державного виконавця потрібно звертатися до загального суду. Здебільшого таку скаргу подають до суду за місцезнаходженням відповідного відділу державної виконавчої служби.

Для звернень до суду встановлено такі терміни:

- 10 днів від того моменту, коли Ви дізналися або мали дізнатися про порушення своїх прав чи свобод;
- 3 дні відтоді, коли Ви дізналися або мали дізнатися про порушення своїх прав чи свобод, — якщо Ви оскаржуєте постанову про відкладення в часі провадження виконавчих дій.

Для тих, хто з поважних причин не вклався у відведений термін, суд може його поновити. Потрібно лише подати клопотання, де вказати причини, з яких було пропущено встановлений термін.

Скаргу розглядають майже за такою самою процедурою, яку вже описано в цьому розділі. Головна відмінність полягає в тому, що для загальних судів законодавство встановлює термін розгляду скарги — **10 днів**. Після розгляду Вашої скарги суд приймає рішення, яке Ви можете оскаржити в апеляційній інстанції.

Джерела юридичної інформації: стаття 121-2 Господарського процесуального кодексу України; глава 31-Г Цивільного процесуального кодексу Ук-

раїни; статті 7, 85 Закону України “Про виконавче провадження” від 21.04.1999 № 606-XIV; пункт 1 Інформаційного листа Вищого господарського суду України від 13.02.2002 № 01-8/155; пункт 7 Роз’яснення Президії Вищого господарського суду України від 28.03.2002 № 04-5/365; пункт 9 Постанови Пленуму Вищого господарського суду України від 25.07.2002 № 1056.

6.3. Інші способи впливу на державного виконавця

Якщо Ви вважаєте, що державний виконавець грубо порушує законодавство і фактично саботує виконання судового рішення, вдайтеся до рішучіших заходів щодо захисту своїх прав та інтересів. Зокрема, спробуйте притягнути цього посадовця до кримінальної відповідальності. Державний виконавець є посадовою особою, для якої закон встановлює кримінальну відповідальність за невиконання судового рішення.

Звісно, порушити кримінальну справу проти державного виконавця дуже важко. Проте навіть якщо Вам не вдасться домогтися свого, Ваші зусилля не будуть марними. Усвідомивши серйозність Ваших намірів, згаданий посадовець, можливо, перегляне своє ставлення до виконавчого провадження у Вашій справі.

Відкрити кримінальну справу на державного виконавця можуть або суд, або слідчі прокуратури, уповноважені провадити попереднє слідство, якщо йдеться про зумисне невиконання судового рішення. Втім, навряд чи ці органи почнуть діяти з власної ініціативи. Тож перші кроки маєте зробити Ви.

Передусім зберіть вагомні докази своїх звинувачень на адресу відповідної посадової особи, що зумисне не виконує судового рішення, ухвали чи постанови. Вашим документальним “свідком” може стати, наприклад, постанова державного виконавця, в якій йдеться про відмову у відкритті чи про закриття виконавчого провадження, але не вказано достатніх підстав. Припустимо, цей посадовець не починає виконавчого провадження протягом встановленого терміну, не маючи поважних причин. У такому разі за докази будуть правити документи, які свідчать про те, що Ви дійсно подали виконавчий документ до виконання. Втім, Ви можете скористатися показаннями свідків та іншою інформацією.

Зібравши потрібні докази, зверніться зі скаргою на державного виконавця до відповідного суду. У скарзі належить зазначити, що в діях цього посадовця Ви бачаєте ознаки злочину. Своє твердження потрібно обґрунтувати — перелічити докази, які Ви додаєте до скарги.

Скаргу можна подати й безпосередньо до прокуратури. Однак тут Вашій скарзі, найімовірніше, не приділять належної уваги. Оскільки розгляд скарг на державного виконавця віднесено до компетенції суду, прокурор має право не реагувати на такі звернення.

Якщо суд визнав Вашу скаргу обґрунтованою, то має повідомити прокуратурі всі Ваші дані про те, що відповідна посадова особа зумисне не виконує судового рішення. На відміну від Вашої скарги, таке повідомлення суду прокуратура мусить розглянути в будь-якому разі.

У деяких випадках звертатися до прокуратури не потрібно. Кримінальну справу за Вашою скаргою буде відкрито оминаючи цю інстанцію, якщо скаргу Ви подали до загального суду.

Джерела юридичної інформації: стаття 112 Кримінально-процесуального кодексу України; статті 87, 88 Закону України “Про виконавче провадження” від 21.04.1999 № 606-XIV; стаття 12 Закону України “Про прокуратуру” від 05.11.1991 № 1789-XII.

6.4. Відшкодування збитків, що виникли через певні дії чи бездіяльність державного виконавця

Якщо внаслідок певних дій (бездіяльності) державного виконавця рішення суду не було виконано і Ви зазнали збитків, вимагайте їх відшкодування. Ви можете звернутися з позовом до того відділу державної виконавчої служби, котрий мав виконати судові рішення. Скаргу належить подати до господарського суду. При цьому сплачувати державне мито не потрібно.

Будьте готові до великих труднощів, що чекають на Вас на цьому шляху. По-перше, Ви мусите довести неправомірність дій (бездіяльності) державного виконавця. По-друге, Ви маєте надати докази того, що між поведінкою державного виконавця та заподіяними Вам збитками існує причинно-наслідковий зв'язок. По-третє, Вам доведеться обґрунтувати обсяг збитків, що підлягають відшкодуванню.

Щоб полегшити собі це складне завдання, скористайтеся нашою порадою. Подайте скаргу на державного виконавця не тільки до господарського, а й до загального суду. Вашу заяву розглянуть протягом 10 днів. Рішення загального суду може підтвердити неправомірний характер дій (бездіяльності) державного виконавця. Як Вам відомо, рішення суду з цивільної справи, набравши законної сили, стає обов'язковим для господарського суду, якщо йдеться про факти, які встановив суд і які мають значення для вирішення спору.

Джерело юридичної інформації: стаття 86 Закону України “Про виконавче провадження” від 21.04.1999 № 606-XIV.

ДОДАТКИ

Додаток 1
Шаблон клопотання (заяви) про відстрочення,
розстрочення чи зміну способу та порядку виконання рішення господарського суду

Господарський суд _____ області (міста)
_____

Адреса господарського суду: індекс, місто, вулиця, будинок

ПОЗИВАЧ: **Повне найменування позивача**
_____

Адреса позивача: індекс, місто, вулиця, будинок
Банківські реквізити позивача: номер рахунку, назва банківської установи, МФО

ВІДПОВІДАЧ: **Повне найменування відповідача**
_____

Адреса відповідача: індекс, місто, вулиця, будинок
Банківські реквізити відповідача: номер рахунку, назва банківської установи, МФО

КЛОПОТАННЯ (ЗАЯВА)

“ _____ ” року господарський суд _____ області (або міста) розглянув справу № _____ за позовом _____ до _____ і прийняв рішення про _____
(викладаємо резолютивну частину рішення)

“ _____ ” було порушено виконавче провадження в справі про примусове виконання наказу господарського суду від “ _____ ” № _____.

Відповідно до наказу господарського суду від “ _____ ” № _____ рішення господарського суду має бути виконано через _____
(вилучення майна, стягнення коштів, звільнення приміщення тощо)

Під час виконавчого провадження виявилось, що _____
(вказуємо обставини, які ускладнюють або унеможливають виконання рішення господарського суду. Наприклад, немає коштів на рахунку боржника)

З огляду на це, керуючись статтею 121 Господарського процесуального кодексу та статтею 33 Закону України “Про виконавче провадження”,

ПРОСИМО:

Змістимог (наприклад: змінити спосіб виконання рішення суду, відстрочити чи розстрочити його виконання).

Додатки: 1. *(Докази, що підтверджують наявність обставин, на яких Ви будете свій позов)*

Підпис: *(посада, прізвище та ініціали особи, що підписує клопотання)*

Дата

76

Додаток 2
Шаблон заяви про примусове виконання рішення господарського суду

Відділ Державної виконавчої служби
_____

(району, міста, району в місті)

_____

Адреса відділу Державної виконавчої служби: індекс, місто, вулиця, будинок

СТЯГУВАЧ: **Повне найменування стягувача**
_____

Адреса стягувача: індекс, місто, вулиця, будинок
Код ЗКПО та банківські реквізити стягувача

БОРЖНИК: **Повне найменування боржника**
_____

Адреса боржника: індекс, місто, вулиця, будинок
Код ЄДРПОУ та банківські реквізити боржника

ЗАЯВА
про примусове виконання рішення господарського суду

“ _____ ” року господарський суд _____ області (або міста) розглянув справу № _____ за позовом _____ до _____ і прийняв рішення про _____
(викладаємо резолютивну частину рішення)

Для виконання рішення господарського суду було видано наказ від “ _____ ” № _____ про примусове виконання рішення.

З огляду на викладене, керуючись Законом України “Про державну виконавчу службу”,

ПРОСИМО:

відкрити виконавче провадження і виконати наказ господарського суду _____ області (міста, району в місті) від “ _____ ” № _____ про примусове виконання рішення;
для забезпечення виконання рішення господарського суду накладити арешт на майно боржника *(можна вказати, яке саме, в разі потреби)*.

Додатки: 1. Оригінал наказу про примусове виконання рішення господарського суду від “ _____ ” № _____;
2. Копія рішення господарського суду.

Підпис:

Дата

77

Додаток 3

**Зразок скарги на неправомірні дії державного виконавця
(начальникові відділу Державної виконавчої служби)**

Начальникові відділу
Державної виконавчої служби
в місті Н.

Стягувача: Товариство з обмеженою відповідальністю
“Стягувач”
адреса: 00000, місто Н., вул. Допомоги, 1

СКАРГА
на неправомірні дії державного виконавця

[вступ]

Державний виконавець відділу Державної виконавчої служби в місті Н. Неправоможний Іван Іванович 03 січня 2003 року відкрив виконавче провадження за заявою стягувача ТОВ “Стягувач” про примусове виконання рішення господарського суду міста Н. № 00 від 31 грудня 2002 року.

[викладаємо суть порушення]

Під час здійснення виконавчого провадження державний виконавець прийняв рішення про відкладення провадження виконавчих дій на термін 15 днів.

Про відкладення провадження виконавчих дій державний виконавець прийняв постанову № 1 від 09 січня 2003 року (копію додано до цього документу).

Підставою для відкладення виконавчих дій стала відповідна письмова заява боржника ТОВ “Боржник”.

[викладаємо власну позицію]

ТОВ “Стягувач” вважає, що такі дії державного виконавця Неправоможного Івана Івановича порушують вимоги законодавства України й затягують процес примусового виконання рішення господарського суду (а ця обставина може заподіяти шкоду інтересам стягувача).

Державний виконавець відклав провадження виконавчих дій на 15 днів. Проте відповідно до статті 32 Закону України “Про виконавче провадження” виконавчі дії можна відкласти на термін, що не перевищує 10 днів.

Крім того, письмову заяву боржника не можна вважати обставиною, що перешкоджає провадженню виконавчих дій. Тому, на думку ТОВ “Стягувач”, рішення про відкладення провадження виконавчих дій прийнято без достатніх на те підстав.

[викладаємо свої вимоги]

З огляду на викладене, керуючись статтею 85 Закону України “Про виконавче провадження”,

Просимо:

скасувати постанову державного виконавця Неправоможного Івана Івановича № 1 від 09 січня 2003 року про відкладення провадження виконавчих дій.

Директор

Керівник І. І.

Дата

Додаток 4

**Зразок скарги на бездіяльність державного виконавця
(начальникові відділу Державної виконавчої служби)**

Начальникові відділу
Державної виконавчої служби
в місті Н.

Стягувача: Товариство з обмеженою відповідальністю
“Стягувач”
адреса: 00000, місто Н., вул. Допомоги, 1

СКАРГА
на бездіяльність державного виконавця

[вступ]

03 січня 2003 року від ТОВ “Стягувач” до відділу Державної виконавчої служби в місті Н. було подано заяву про примусове виконання рішення господарського суду міста Н. № 00 від 31 грудня 2002 року (копію заяви додано до цього документу).

У своїй заяві ТОВ “Стягувач” просить задля забезпечення виконання рішення господарського суду одночасно з відкриттям виконавчого провадження описати майно боржника й накласти на нього арешт.

[викладаємо суть порушення]

Державний виконавець відділу Державної виконавчої служби в місті Н. Неправоможний Іван Іванович відкрив виконавче провадження 09 січня 2003 року й прийняв відповідну постанову про відкриття виконавчого провадження № 1 від 09.01.2003 р.

Проте станом на 16 січня 2003 року державний виконавець ще не вжив заходів щодо опису майна боржника ТОВ “Боржник” та накладення на таке майно арешту.

[викладаємо власну позицію]

ТОВ “Стягувач” вважає, що бездіяльність державного виконавця є грубим порушенням законодавства, зокрема статті 24 Закону України “Про виконавче провадження”, яка зобов’язує державного виконавця вчинити дії щодо накладення арешту на майно боржника одночасно з відкриттям виконавчого провадження.

Крім того, бездіяльність державного виконавця Неправоможного Івана Івановича призвела до того, що боржник ТОВ “Боржник” вже частково реалізував своє майно. Внаслідок таких дій виникає загроза невиконання рішення господарського суду.

[викладаємо свої вимоги]

З огляду на викладене, керуючись статтею 85 Закону України “Про виконавче провадження”,

Просимо:

зобов’язати державного виконавця Неправоможного Івана Івановича усунути допущене порушення і вжити негайних заходів щодо накладання арешту на майно боржника (ТОВ “Боржник”).

Директор

Керівник І. І.

Дата

Зразок скарги на постанову державного виконавця

До господарського суду міста Н.

Стягувача: Товариство з обмеженою відповідальністю
“Стягувач”
адреса: 00000, місто Н., вул. Допомоги, 1

СКАРГА
на постанову державного виконавця
про закриття виконавчого провадження
від 31 січня 2003 року № 001

[вступ]

Державний виконавець відділу Державної виконавчої служби у місті Н. Неправоможний Іван Іванович 03 січня 2003 року на підставі наказу господарського суду міста Н. від 31 грудня 2002 року та заяви стягувача ТОВ “Стягувач” про примусове виконання рішення господарського суду від 31 грудня 2002 року № 1 відкрив виконавче провадження.

В рішенні господарського суду міста Н. від 31 грудня 2002 року № 1 було передбачено звернення стягнення на майно боржника сумою 1 000 грн.

[викладаємо суть порушення]

Під час виконавчого провадження рішення господарського суду міста Н. було виконано лише частково (на суму 700 грн.). Відтак державний виконавець Неправоможний Іван Іванович прийняв постанову від 31 січня 2003 року № 001 про повернення виконавчого документу стягувачеві (ТОВ “Стягувач”).

Постанову державного виконавця Неправоможного Івана Івановича затвердив начальник відділу Державної виконавчої служби в місті Н.

[викладаємо власну позицію]

ТОВ “Стягувач” вважає, що під час прийняття постанови від 31 січня 2003 року № 001 про повернення виконавчого документу було порушено норми законодавства України та права стягувача.

Після часткового виконання рішення суду державний виконавець Неправоможний Іван Іванович не вжив жодних заходів щодо розшуку іншого майна боржника. Водночас начальник відділу Державної виконавчої служби в місті Н., затверджуючи постанову від 31 січня 2003 р. № 001 про повернення виконавчого документу стягувачеві, не перевіряв, чи вжив державний виконавець Неправоможний Іван Іванович заходів до розшуку майна боржника.

Такі дії порушують вимоги статті 40 Закону України “Про виконавче провадження”.

[викладаємо свої вимоги]

З огляду на викладене, керуючись статтею 121-2 Господарського процесуального кодексу України,

Просимо:

визнати постанову державного виконавця Неправоможного Івана Івановича від 31 січня 2003 року № 001 про повернення виконавчого документа стягувачеві недійсною, зобов'язати державного виконавця Неправоможного Івана Івановича відновити виконавче провадження.

Додатки:

1. Копія постанови державного виконавця.
2. (інші додатки)

Директор

Керівник І. І.

Дата

Розділ XIV

ВИКОНАННЯ РІШЕННЯ, УХВАЛИ, ПОСТАНОВИ

Стаття 115. Обов'язковість виконання судових рішень

Рішення, ухвали, постанови господарського суду, що набрали законної сили, є обов'язковими на всій території України і виконуються у порядку, встановленому Законом України “Про виконавче провадження”.

Стаття 116. Наказ господарського суду і пред'явлення його для виконання

Виконання рішення господарського суду провадиться на підставі виданого ним наказу, який є виконавчим документом. Наказ видається стягувачеві або надсилається йому після набрання судовим рішенням законної сили.

Накази видаються стягувачеві або надсилаються йому рекомендованим чи цінним листом.

У разі повного або часткового задоволення первісного і зустрічного позовів накази про стягнення грошових сум видаються окремо по кожному позову.

Якщо судові рішення прийнято на користь декількох позивачів, або проти декількох відповідачів, або якщо виконання повинно бути проведено в різних місцях, видаються накази із зазначенням тієї частини судового рішення, яка підлягає виконанню за даним наказом.

Стаття 117. Зміст наказу

У наказі господарського суду має бути зазначено:

- 1) найменування господарського суду, номер справи, дата прийняття рішення, дата видачі наказу та строк його дії;
- 2) резолютивна частина рішення;
- 3) найменування стягувача і боржника, їх адреси, найменування і номери рахунків у банках.

Якщо рішенням господарського суду встановлюється відстрочка або розстрочка виконання, в наказі зазначається, з якого часу починається перебіг строку його дії.

Наказ підписується суддею і засвідчується печаткою господарського суду.

Стаття 118. Строк для пред'явлення наказу до виконання

Виданий стягувачеві наказ може бути пред'явлено до виконання не пізніше трьох місяців з дня прийняття рішення, ухвали, постанови або закінчення строку, встановленого у разі відстрочки виконання судового рішення або після винесення ухвали про поновлення пропущеного строку

для пред'явлення наказу до виконання. У цей строк не зараховується час, на який виконання судового рішення було зупинено.

Стаття 119. Поновлення пропущеного строку для пред'явлення наказу до виконання

У разі пропуску строку для пред'явлення наказу до виконання з причин, визнаних господарським судом поважними, пропущений строк може бути відновлено.

Заява про відновлення пропущеного строку подається до господарського суду, який прийняв судові рішення. Заява розглядається у засіданні господарського суду, про час і місце якого повідомляються ухвалою стягувач і боржник. Неявка боржника і стягувача у судові засідання не є перешкодою для розгляду заяви.

За результатами розгляду заяви виносяться ухвала, яка надсилається стягувачеві і боржнику.

Ухвалу може бути оскаржено у встановленому цим Кодексом порядку.

Стаття 120. Видача дубліката наказу

У разі втрати наказу господарський суд може видати його дублікат, якщо стягувач звернувся із заявою про це до закінчення строку, встановленого для пред'явлення наказу до виконання.

Про видачу дубліката наказу виносяться ухвала.

До заяви про видачу дубліката наказу мають бути додані:

довідка установи банку, державного виконавця чи органу зв'язку про втрату наказу;

при втраті наказу стягувачем — довідка стягувача, підписана керівником чи заступником керівника та головним (старшим) бухгалтером підприємства, організації, що наказ втрачено і до виконання не пред'явлено.

Стаття 121. Відстрочка або розстрочка виконання рішення, зміна способу та порядку виконання рішення, ухвали, постанови

При наявності обставин, що ускладнюють виконання рішення або роблять його неможливим, за заявою сторони, державного виконавця, за поданням прокурора чи його заступника або за своєю ініціативою господарський суд, який видав виконавчий документ, у десятиденний строк розглядає це питання у судовому засіданні з викликом сторін, прокурора чи його заступника і у виняткових випадках, залежно від обставин справи, може відстрочити або розстрочити виконання рішення, ухвали, постанови, змінити спосіб та порядок їх виконання.

При відстрочці або розстрочці виконання рішення, ухвали, постанови господарський суд на загальних підставах може вжити заходів щодо забезпечення позову.

Про відстрочку або розстрочку виконання рішення, ухвали, постанови, зміну способу та порядку їх виконання виносяться ухвала, яка може бути

оскаржена у встановленому порядку. В необхідних випадках ухвала надсилається установі банку за місцезнаходженням боржника або державному виконавцю.

Мирова угода, укладена сторонами у процесі виконання судового рішення, подається на затвердження господарського суду, який прийняв відповідне судові рішення. Про затвердження мирової угоди господарський суд виносить ухвалу.

Стаття 121¹. Зупинення виконання судового рішення

Суд касаційної інстанції за заявою сторони чи поданням прокурора або за своєю ініціативою може зупинити виконання оскарженого рішення господарського суду до закінчення його перегляду в порядку касації.

Про зупинення виконання судового рішення виносяться ухвала.

Після закінчення перегляду оскарженого судового рішення господарський суд може поновити виконання судового рішення, про що виносяться ухвала.

Стаття 121². Оскарження дій чи бездіяльності органів Державної виконавчої служби

Скарги на дії чи бездіяльність органів Державної виконавчої служби щодо виконання рішень, ухвал, постанов господарських судів можуть бути подані стягувачем, боржником або прокурором протягом десяти днів з дня вчинення оскаржуваної дії, або з дня, коли зазначеним особам стало про неї відомо, або з дня, коли дія мала бути вчинена.

Скарги на дії органів Державної виконавчої служби розглядаються господарським судом, про час і місце якого повідомляються ухвалою стягувач, боржника чи прокурора та орган виконання судових рішень. Неявка боржника, стягувача, прокурора чи представника органу Державної виконавчої служби в судові засідання не є перешкодою для розгляду скарги.

За результатами розгляду скарги виносяться ухвала, яка надсилається стягувачеві, боржникові та органів виконання судових рішень. Ухвалу може бути оскаржено у встановленому цим Кодексом порядку.

Стаття 122. Поворот виконання рішення, постанови

Якщо виконані рішення або постанова змінені чи скасовані і прийнято нове рішення про повну або часткову відмову в позові, або провадження у справі припинено, або позов залишено без розгляду, боржникові повертається все те, що з нього стягнуто на користь стягувача за зміненими чи скасованими у відповідній частині рішенням, постановою.

Видача наказу про повернення стягнутих грошових сум, майна або його вартості провадиться господарським судом за заявою боржника, до якої додається довідка, підписана керівником чи заступником керівника і головним (старшим) бухгалтером, про те, що суму, стягнуту за раніше прийнятим рішенням, списано установою банку або майно вилучено державним виконавцем.

Якщо не приведені у виконання рішення або постанова змінені чи скасовані і прийнято нове рішення про повну або часткову відмову в позові, або провадження у справі припинено, або заяву залишено без розгляду, господарський суд виносить ухвалу про повне або часткове припинення стягнення за зміненими чи скасованими у відповідній частині рішенням, постановою.

Голова Верховної Ради України

Л. КРАВЧУК

м. Київ
6 листопада 1991 року
№ 1798-XII

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про виконавче провадження

Із змінами і доповненнями, внесеними
Законами України

від 30 червня 1999 року № 783-XIV,
від 18 січня 2001 року № 2241-III,
від 11 липня 2001 року № 2618-III,
від 13 грудня 2001 року № 2893-III,
від 7 лютого 2002 року № 3057-III,
від 28 листопада 2002 року № 327-IV
від 20 лютого 2003 року № 542-IV

Цей Закон визначає умови і порядок виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), що відповідно до закону підлягають примусовому виконанню у разі невиконання їх у добровільному порядку.

Глава 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Виконавче провадження

Виконавче провадження — це сукупність дій органів і посадових осіб, зазначених у цьому Законі, спрямованих на примусове виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), які здійснюються на підставах, у спосіб та в межах повноважень, визначених цим Законом, іншими нормативно-правовими актами, виданими відповідно до цього Закону та інших законів, а також рішеннями, що відповідно до цього Закону підлягають примусовому виконанню (далі — рішення).

Стаття 2. Органи і посадові особи, які здійснюють примусове виконання рішень

Примусове виконання рішень в Україні покладається на Державну виконавчу службу, яка входить до системи органів Міністерства юстиції України.

Відповідно до Закону України “Про державну виконавчу службу” примусове виконання рішень здійснюють державні виконавці районних, міських (міст обласного значення), районних у містах відділів державної виконавчої служби (далі — державні виконавці).

Інші органи, установи, організації і посадові особи здійснюють виконавчі дії у випадках, передбачених законом, у тому числі відповідно до статті 6 цього Закону на вимогу чи за дорученням державного виконавця.

Стаття 3. Рішення, що підлягають виконанню Державною виконавчою службою

Відповідно до цього Закону підлягають виконанню:

1) рішення, ухвали і постанови судів у цивільних справах;

- 2) вироки, ухвали і постанови судів у кримінальних справах у частині майнових стягнень;
- 3) пункт 3 статті 3 виключено;
- 4) постанови судів у частині майнових стягнень у справах про адміністративні правопорушення;
- 5) мирові угоди, затверджені судом;
- 6) рішення, ухвали, постанови господарських судів;
- 7) виконавчі написи нотаріусів;
- 8) рішення Конституційного Суду України у випадках, передбачених законом;
- 9) не сплачені в строк платіжні вимоги, акцептовані платником;
- 10) рішення третейських судів відповідно до законів України;
- 11) рішення комісій по трудових спорах;
- 12) постанови, винесені органами (посадовими особами), уповноваженими законом розглядати справи про адміністративні правопорушення у випадках, передбачених законом;
- 13) рішення іноземних судів і арбітражів у передбачених законом випадках;
- 13¹) рішення Європейського Суду з прав людини з урахуванням особливостей, передбачених Законом України “Про виконання рішень Європейського Суду з прав людини”;
- 14) рішення державних органів, прийняті з питань володіння і користування культовими будівлями та майном;
- 15) рішення Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень у передбачених законом випадках;
- 16) постанови державного виконавця про стягнення виконавчого збору, витрат на проведення виконавчих дій, накладення штрафу;
- 17) рішення інших органів державної влади або недержавних органів у випадках, якщо за законом їх виконання покладено на Державну виконавчу службу.

Стаття 4. Заходи примусового виконання рішень

Заходами примусового виконання рішень є:

- 1) звернення стягнення на майно боржника;
- 2) звернення стягнення на заробітну плату (заробіток), доходи, пенсію, стипендію боржника;
- 3) вилучення у боржника і передача стягувачеві певних предметів, зазначених у рішенні;
- 4) інші заходи, передбачені рішенням.

Стаття 5. Обов'язки і права державних виконавців

Державний виконавець зобов'язаний вживати заходів примусового виконання рішень, встановлених цим Законом, неупереджено, своєчасно, повно вчиняти виконавчі дії.

Державний виконавець:

здійснює необхідні заходи щодо своєчасного і повного виконання рішення, зазначеного в документі на примусове виконання рішення (далі — виконавчий документ);

надає сторонам виконавчого провадження та їх представникам можливість ознайомитися з матеріалами виконавчого провадження;

розглядає заяви сторін та інших учасників виконавчого провадження та їх клопотання;

заявляє в установленому порядку про самовідвід за наявності обставин, передбачених цим Законом;

роз'яснює сторонам їх права і обов'язки.

Державний виконавець при здійсненні виконавчого провадження має право: одержувати необхідні для проведення виконавчих дій пояснення, довідки, іншу інформацію;

здійснювати перевірку виконання юридичними особами рішень стосовно працюючих у них боржників;

входити до приміщень і сховищ, що належать боржникам або зайняті ними, проводити огляд зазначених приміщень і сховищ, при необхідності примусово відкривати їх в установленому порядку, опечатувати ці приміщення і сховища;

накладати арешт на майно боржника, вилучати, передавати таке майно на зберігання та реалізовувати його в порядку, встановленому законодавством;

накладати арешт на грошові кошти та інші цінності боржника, в тому числі на кошти, які знаходяться на рахунках та вкладах в установах банків, інших кредитних установах, на рахунки в цінних паперах;

використовувати за згодою власника нежилі приміщення, що є в комунальній власності, та інші приміщення — для тимчасового зберігання вилученого майна, а також транспорт стягувача або боржника для перевезення майна;

звертатися до органу, який видав виконавчий документ, за роз'ясненням рішення з заявою про видачу дублікату виконавчого документа, порушувати клопотання про встановлення чи зміни порядку і способу виконання, відстрочку та розстрочку виконання рішення;

звертатися до суду з поданням про розшук боржника або дитини;

викликати громадян та посадових осіб з приводу виконавчих документів, що знаходяться у виконавчому провадженні;

залучати до проведення виконавчих дій понятих, інших осіб у встановленому порядку, а також експертів, спеціалістів, в тому числі для оцінки майна; накладати стягнення у вигляді штрафу на громадян і посадових осіб у випадках, передбачених законом;

здійснювати інші повноваження, передбачені цим та іншими законами.

Стаття 6. Обов'язковість вимог державного виконавця

Вимоги державного виконавця щодо виконання зазначених у статті 3 цього Закону рішень є обов'язковими для усіх органів, організацій, посадових осіб, громадян і юридичних осіб на території України.

Державному виконавцю у встановлений ним строк повинні бути надані безкоштовно документи або їх копії, необхідні для здійснення його повноважень.

Невиконання законних вимог державного виконавця тягне за собою відповідальність згідно з законом.

Стаття 7. Гарантії прав громадян і юридичних осіб у виконавчому провадженні

Державний виконавець зобов'язаний використовувати надані йому права у точній відповідності із законом і не допускати у своїй діяльності порушення прав та законних інтересів громадян і юридичних осіб.

Особам, які беруть участь у виконавчому провадженні або залучаються до проведення виконавчих дій, повинні бути роз'яснені державним виконавцем їх права відповідно до вимог цього Закону.

Дії державного виконавця, його відмова від вчинення певної виконавчої дії, зволікання з вчиненням виконавчих дій, а також відмова у задоволенні заяви про відвід державного виконавця можуть бути оскаржені особами, які беруть участь у виконавчому провадженні або залучаються до виконання виконавчих дій у встановленому цим Законом порядку.

Стаття 8. Контроль і нагляд за законністю виконавчого провадження

Контроль за своєчасністю, правильністю, повнотою виконання рішень державним виконавцем здійснюють начальник відділу Державної виконавчої служби, якому безпосередньо підпорядкований державний виконавець, та керівник вищестоящого органу.

Нагляд за законністю виконавчого провадження здійснюють органи прокуратури в порядку, передбаченому законом.

Стаття 9. Виконання рішень іншими органами

У випадках, передбачених законом, рішення судів та інших органів щодо стягнення коштів виконуються податковими органами, установами банків, кредитно-фінансовими установами. Рішення вказаних органів відповідно до закону можуть виконуватися також іншими органами, установами, організаціями, посадовими особами та громадянами.

Органи, установи, організації та особи, зазначені у частині першій цієї статті, не є органами примусового виконання, крім органів та посадових осіб, які виконують рішення про притягнення до кримінальної чи адміністративної відповідальності.

Глава 2. УЧАСНИКИ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Стаття 10. Учасники виконавчого провадження та особи, які залучаються до проведення виконавчих дій

Учасниками виконавчого провадження є державний виконавець, сторони, представники сторін, експерти, спеціалісти, перекладачі.

Для проведення виконавчих дій державним виконавцем у необхідних випадках залучаються поняті, а також працівники органів внутрішніх справ, представники органів опіки і піклування, інших органів і установ у порядку, встановленому цим Законом.

Стаття 11. Сторони виконавчого провадження

Сторонами у виконавчому провадженні є стягувач і боржник.

Стягувачем може бути фізична або юридична особа, на користь чи в інтересах якої видано виконавчий документ. Боржником може бути фізична або юридична особа, яка зобов'язана за рішенням вчинити певні дії (передати майно, виконати інші обов'язки, передбачені рішенням) або утриматися від їх вчинення.

У виконавчому провадженні можуть брати участь кілька стягувачів або боржників. Кожен з них щодо іншої сторони має право брати участь у виконавчому провадженні самостійно або може доручити участь у виконавчому провадженні одному із співучасників.

У разі вибуття однієї з сторін державний виконавець з власної ініціативи або за заявою сторони, а також сама заінтересована сторона мають право звернутися до суду з заявою про заміну сторони її правонаступником. Для правонаступника усі дії, вчинені до його вступу у виконавче провадження, обов'язкові тією мірою, в якій вони були б обов'язковими для сторони, яку правонаступник замінив.

Стаття 12. Представництво сторін у виконавчому провадженні

Сторони можуть реалізовувати свої права і обов'язки у виконавчому провадженні самостійно або через представників. Особиста участь громадянина у виконавчому провадженні не позбавляє його права мати представника, за винятком випадку, коли боржник зобов'язаний згідно з рішенням вчинити певні дії особисто.

Неповнолітні та особи, визнані судом недієздатними, здійснюють свої права та виконують обов'язки у виконавчому провадженні відповідно до вимог закону.

Якщо стороною виконавчого провадження є особа, визнана судом безвісно відсутньою, державний виконавець своєю постановою залучає до участі у виконавчому провадженні особу, яка є опікуном її майна.

Участь юридичних осіб у виконавчому провадженні здійснюється їх керівниками чи органами, посадовими особами, які діють в межах повноважень, наданих їм законом, або через представників юридичної особи.

Повноваження представника мають бути підтвержені довіреністю, виданою і оформленою відповідно до вимог закону.

Стаття 13. Особи, які не можуть бути представниками у виконавчому провадженні

Представниками у виконавчому провадженні не можуть бути:

- 1) особи, які не досягли 18 років, крім випадків, передбачених законом;
- 2) особи, над якими встановлено опіку чи піклування;
- 3) судді, слідчі, прокурори, державні виконавці, крім випадків, коли вони діють як законні представники або як уповноважені особи відповідного органу, що є стороною виконавчого провадження;
- 4) інші особи, які відповідно до закону не можуть здійснювати представництво.

Стаття 14. Участь у виконавчому провадженні експерта або спеціаліста

Для з'ясування та роз'яснення питань, що виникають при здійсненні виконавчого провадження і потребують спеціальних знань, державний виконавець з власної ініціативи або за заявою сторін призначає своєю постановою експерта або спеціаліста, а при необхідності — кількох спеціалістів або експертів.

Як експерт або спеціаліст може бути запрошена будь-яка дієздатна особа, яка має необхідні знання, кваліфікацію, досвід роботи у відповідній галузі.

Експерт або спеціаліст зобов'язаний дати письмовий висновок з питань, що поставлені йому державним виконавцем, а також давати усні рекомендації щодо дій, які виконуються в його присутності.

Експерт або спеціаліст має право на винагороду за надані ним послуги. Розмір винагороди за послуги експерта або спеціаліста визначається в порядку, що встановлюється Кабінетом Міністрів України. Ця винагорода та інші витрати на проведення експертизи належать до витрат, пов'язаних із провадженням виконавчих дій.

За відмову або ухилення від дачі висновку чи за дачу завідомо неправдивого висновку експерт несе відповідальність, передбачену законом, про що він має бути попереджений державним виконавцем.

Стаття 15. Участь у виконавчому провадженні перекладача

У разі необхідності під час провадження виконавчих дій державний виконавець або сторони (їх представники) можуть запросити перекладача. Перекладачем може бути будь-яка дієздатна особа, що володіє мовами, знання яких необхідно для перекладу. Особі, якій потрібні послуги перекладача, державний виконавець надає строк для його запрошення, який не може перевищувати 10 днів. У випадку, коли зазначена особа не забезпечить участі перекладача у визначений строк, його може призначити своєю постановою державний виконавець.

Перекладач має право на винагороду за виконану роботу, що належить до витрат, пов'язаних із провадженням виконавчих дій. Розмір винагороди за послуги перекладача визначається в порядку, що встановлюється Кабінетом Міністрів України.

У разі завідомо неправильного перекладу, а також за відмову виконати обов'язки перекладача особа несе відповідальність відповідно до закону, про що вона має бути попереджена державним виконавцем.

Стаття 16. Залучення понять до провадження виконавчих дій

Виконавчі дії можуть провадитися у присутності понять.

Присутність понять обов'язкова при вчиненні виконавчих дій, пов'язаних із примусовим входженням до нежилых приміщень і сховищ, в яких зберігається майно боржника, на яке звернено стягнення, або майно стягувача, яке має бути повернено йому в натурі; примусовим входженням до жилих будинків, квартир для забезпечення примусового виселення та вселення в них; примусовим входженням до будинків, квартир та інших приміщень, в яких знаходиться дитина, яка має бути передана іншим особам відповідно до рішення суду; при проведенні огляду, арешту, вилучення і передачі майна.

Як поняті можуть бути запрошені будь-які дієздатні громадяни, які не мають особистої заінтересованості в провадженні виконавчих дій і не пов'язані між собою або з учасниками виконавчого провадження родинними зв'язками, підлеглистю чи підконтрольністю. Кількість понять при вчиненні виконавчих дій не може бути менше двох.

Понятій має право знати, для участі в провадженні яких виконавчих дій його запрошено, на підставі якого виконавчого документа вони здійснюються, а також робити зауваження з приводу вчинення виконавчих дій. Зауваження понятю підлягають занесенню до акта відповідної виконавчої дії. Понятій зобов'язаний засвідчити факт, зміст і результати виконавчих дій, під час провадження яких він був присутній. Перед початком виконавчих дій, в яких беруть участь поняті, державний виконавець роз'яснює їх права і обов'язки.

Поняті мають право на компенсацію витрат, пов'язаних із виконанням обов'язків понять. Зазначені витрати належать до витрат на проведення виконавчих дій.

Стаття 17. Відводи державного виконавця, експерта, спеціаліста, перекладача

Державний виконавець, експерт, спеціаліст, перекладач не можуть брати участі у виконавчому провадженні і підлягають відводу, якщо вони є близькими родичами сторін, їх представників або інших осіб, що беруть участь у виконавчому провадженні, або заінтересовані в результаті виконання рішення, або є інші обставини, що викликають сумнів у їх неупередженості.

За наявності обставин для відводу зазначені особи зобов'язані заявити самовідвід. З тих же підстав відвід цим особам може бути заявлений стягувачем, боржником або їх представниками. Відвід має бути вмотивованим, вик-

ладеним у письмовій формі і заявленим у будь-який час до закінчення виконавчого провадження.

Питання про відвід державного виконавця вирішується начальником відповідного відділу Державної виконавчої служби, про що виноситься постанова.

Питання про відвід, самовідвід начальника відділу Державної виконавчої служби або всіх державних виконавців відділу Державної виконавчої служби вирішується наказом керівника відповідного органу вишого рівня. Наказ про задоволення чи відмову в задоволенні відводу, самовідводу начальника відділу Державної виконавчої служби або всіх державних виконавців відділу Державної виконавчої служби може бути оскаржений у 10-денний строк до Міністерства юстиції України або до суду.

Питання про відвід експерта, спеціаліста чи перекладача вирішується вмотивованою постановою державного виконавця, яка затверджується начальником відповідного відділу.

У разі відводу державного виконавця виконавчий документ передається у встановленому порядку іншому державному виконавцеві або до іншого підрозділу Державної виконавчої служби.

Відмова у задоволенні відводу державного виконавця може бути оскаржена до відповідного суду у 10-денний строк, а відводу експерта, спеціаліста, перекладача — у той же строк начальнику відповідного відділу Державної виконавчої служби, а у разі його відмови — до суду.

Глава 3. ВІДКРИТТЯ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Стаття 18. Підстави для відкриття виконавчого провадження

Державний виконавець відкриває виконавче провадження на підставі виконавчого документа:

- 1) за заявою стягувача або його представника про примусове виконання рішення, зазначеного в статті 3 цього Закону;
- 2) за заявою прокурора у випадках представництва інтересів громадянина або держави в суді;
- 3) в інших передбачених законом випадках.

Стаття 18¹. Виконавчі документи

Виконавчими документами є:

- 1) виконавчі листи, що видаються судами на підставі: рішень, вироків, ухвал, постанов судів; рішень іноземних судів і арбітражів, якщо вони визнані й допущені на території України у встановленому законом порядку;
- 2) ухвали, постанови судів у випадках, передбачених законом;
- 3) накази господарських судів;
- 4) ухвали, постанови господарських судів у випадках, передбачених законом;
- 5) виконавчі написи нотаріусів;
- 6) рішення Конституційного Суду України у випадках, передбачених законом;

- 7) рішення третейських судів відповідно до законів України;
- 8) посвідчення комісій по трудових спорах;
- 9) постанови органів (посадових осіб), уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення у випадках, передбачених законом;
- 10) рішення органів державної влади, прийняті з питань володіння і користування культовими будівлями та майном;
- 11) рішення Антимонопольного комітету України тайого територіальних відділень у передбачених законом випадках;
- 12) платіжні вимоги, акцептовані платником;
- 13) постанови державного виконавця про стягнення виконавчого збору, витрат на проведення виконавчих дій та накладення штрафу;
- 14) рішення інших органів державної влади або недержавних органів у випадках, якщо за законом їх виконання покладено на Державну виконавчу службу.

Стаття 19. Вимоги до виконавчого документа

У виконавчому документі повинні бути зазначені:

- 1) назва документа, дата видачі та найменування органу, посадової особи, що видали документ;
- 2) дата і номер рішення, за яким видано виконавчий документ;
- 3) найменування стягувача і боржника, їх адреси, дата і місце народження боржника та його місце роботи (для громадян), номери рахунків у кредитних установах (для юридичних осіб);
- 4) резолютивна частина рішення;
- 5) дата набрання чинності рішенням;
- 6) строк пред'явлення виконавчого документа до виконання.

Виконавчий документ має бути підписаний уповноваженою посадовою особою і скріплений печаткою.

Законом можуть бути встановлені також інші вимоги до виконавчих документів.

Стаття 20. Місце виконання рішення

Виконавчі дії провадяться державним виконавцем за місцем проживання, роботи боржника або за місцезнаходженням його майна. Якщо боржник є юридичною особою, то виконання провадиться за місцезнаходженням його постійно діючого органу або майна. Право вибору місця виконання між кількома відділами Державної виконавчої служби, які можуть вчиняти виконавчі дії по виконанню рішення на території, на яку поширюються їх функції, належить стягувачу.

Виконання рішення, яке зобов'язує боржника вчинити певні дії, провадиться державним виконавцем за місцем здійснення таких дій.

Якщо у процесі виконавчого провадження змінилися місце проживання чи місцезнаходження боржника, місце його роботи або з'ясувало-

ся, що майно боржника, на яке можна звернути стягнення, відсутнє чи його недостатньо, державний виконавець негайно складає про це акт і не пізніше наступного дня надсилає виконавчий документ разом з копією цього акта до відділу Державної виконавчої служби за новим місцепроживанням боржника, місцем його роботи чи місцем знаходження майна боржника, про що одночасно повідомляє стягувача та орган, який видав виконавчий документ.

Якщо зволікання вчинення виконавчих дій створює загрозу невиконання рішення, державний виконавець має право вчиняти виконавчі дії на території, на яку не поширюються його функції, або передати виконавчий документ відповідному підрозділу Державної виконавчої служби в порядку, встановленому Міністерством юстиції України.

Стаття 21. Строки пред'явлення виконавчих документів до виконання

Виконавчі документи можуть бути пред'явлені до виконання в такі строки:

- 1) виконавчі листи та інші судові документи — протягом трьох років;
- 2) накази господарських судів — протягом трьох місяців;
- 3) посвідчення комісій по трудових спорах — протягом трьох місяців;
- 4) постанови органів (посадових осіб), уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, — протягом трьох місяців;
- 5) інші виконавчі документи — протягом року, якщо інше не встановлено законом.

Строки, зазначені у частині першій цієї статті, встановлюються:

- 1) для виконання рішень і вироків судів у частині майнових стягнень — з наступного дня після набрання рішенням законної сили чи закінчення строку, встановленого у разі відстрочки чи розстрочки виконання рішення, а у випадках, коли рішення підлягає негайному виконанню, — з наступного дня після його постановлення;
- 2) для виконання рішень господарських судів — з наступного дня після набрання рішенням законної сили;
- 3) для виконання рішень комісій по трудових спорах — з дня видачі посвідчення на примусове виконання рішення;
- 4) для виконання рішень, зазначених у пункті 4 частини першої цієї статті, — з дня винесення відповідної постанови.

По інших виконавчих документах строк пред'явлення їх до виконання встановлюється з наступного дня після їх видачі, якщо інше не встановлено законом.

Рішення про стягнення періодичних платежів (у справах про стягнення аліментів, про відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом чи іншим ушкодженням здоров'я, втратою годувальника тощо) можуть бути пред'явлені для виконання протягом усього періоду, на який присуджені платежі.

Строки пред'явлення виконавчих документів до виконання встановлюються для кожного платежу окремо.

Стаття 22. Переривання строку давності пред'явлення виконавчого документа до виконання

Строки пред'явлення виконавчого документа до виконання перериваються:

- а) пред'явленням виконавчого документа до виконання;
- б) частковим виконанням рішення боржником.

Після переривання строку пред'явлення виконавчого документа до виконання перебіг строку поновлюється. Час, що минув до переривання строку, до нового строку не зараховується.

У разі повернення виконавчого документа стягувачу у зв'язку з неможливістю повного або часткового виконання рішення строк пред'явлення виконавчого документа до виконання після перерви встановлюється з дня повернення виконавчого документа стягувачу.

Стаття 23. Поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого документа до виконання

Державний виконавець відмовляє у прийнятті до провадження виконавчого документа, строк пред'явлення для примусового виконання якого минув, про що виносить відповідну постанову.

Стягувач, який пропустив строк пред'явлення виконавчого документа до виконання, має право звернутись із заявою про поновлення пропущеного строку до суду, який видав відповідний документ, або до суду за місцем виконання. Суд розглядає таку заяву у 10-денний строк, якщо інше не встановлено законом.

По інших виконавчих документах пропущені строки поновленню не підлягають.

Стаття 24. Прийняття виконавчого документа до виконання

Державний виконавець зобов'язаний прийняти до виконання виконавчий документ і відкрити виконавче провадження, якщо не закінчився строк пред'явлення виконавчого документа до виконання і цей документ відповідає вимогам, передбаченим цим Законом.

Державний виконавець у 3-денний строк з дня надходження до нього виконавчого документа виносить постанову про відкриття виконавчого провадження. В постанові державний виконавець встановлює строк для добровільного виконання рішення, який не може перевищувати семи днів, а рішень про примусове виселення — п'ятнадцяти днів, та попереджає боржника про примусове виконання рішення після закінчення встановленого строку зі стягненням з нього виконавчого збору і витрат, пов'язаних з провадженням виконавчих дій, передбачених цим Законом.

Копія постанови про відкриття виконавчого провадження не пізніше наступного дня надсилається стягувачу, боржнику та органу (посадовій особі), який видав виконавчий документ.

За заявою стягувача з метою забезпечення виконання рішення по майнових стягненнях державний виконавець одночасно з винесенням постанови про відкриття виконавчого провадження описує майно боржника і накладає на нього арешт, про що зазначається в цій постанові.

Постанова про відкриття виконавчого провадження може бути оскаржена сторонами начальнику відповідного відділу Державної виконавчої служби або до відповідного суду у 10-денний строк.

Стаття 25. Строки здійснення виконавчого провадження

Виконавець зобов'язаний провести виконавчі дії та виконати рішення, не пов'язані з реалізацією майна боржника, не пізніше ніж у дво-місячний строк з дня винесення постанови про відкриття виконавчого провадження. Продовження зазначеного строку можливе лише у випадках, передбачених цим Законом.

Негайному виконанню підлягають рішення:

- 1) про стягнення аліментів, заробітної плати в межах платежів, вирахованих за один місяць, а також про стягнення усієї суми боргу по цих виплатах, якщо рішенням передбачено її негайне стягнення;
- 2) про поновлення на роботі чи на попередній посаді незаконно звільненого або переведеного працівника;
- 3) в інших випадках, якщо негайне виконання передбачено рішенням або законом.

Якщо рішення підлягає негайному виконанню, державний виконавець відкриває виконавче провадження не пізніше наступного дня після одержання документів, зазначених у статті 18 цього Закону, і в той же день проводить відповідні виконавчі дії.

Стаття 26. Відмова у відкритті виконавчого провадження

Державний виконавець відмовляє у відкритті виконавчого провадження у разі:

- 1) пропуску встановленого строку пред'явлення документів до виконання;
- 2) неподання виконавчого документа про виконання рішення, зазначеного у статті 18¹ цього Закону;
- 3) наявності інших обставин, передбачених законом, які виключають здійснення виконавчого провадження.

Про відмову у відкритті виконавчого провадження державний виконавець виносить постанову, яку не пізніше наступного дня надсилає заявникові.

Постанова про відмову у відкритті виконавчого провадження може бути оскаржена заявником начальнику відповідного відділу Державної виконавчої служби або до відповідного суду в 10-денний строк з моменту її одержання.

Стаття 27. Відкладення відкриття виконавчого провадження

Державний виконавець у разі невідповідності виконавчого документа вимогам, передбаченим статтею 19 цього Закону, повертає виконавчий доку-

мент у 3-денний строк органу, який його видав, про що виносить постанову про відкладення відкриття виконавчого провадження.

У постанові зазначається, на якій підставі повертається виконавчий документ, і встановлюється строк для усунення порушень. Копія постанови надсилається заявнику та органу, який видав цей документ.

У разі усунення допущених порушень у встановлений строк виконавчий документ вважається поданим у день первісного надходження. Порушення встановленого строку не перешкоджає повторному направленню виконавчого документа державному виконавцю в загальному порядку.

Постанова про відкладення відкриття виконавчого провадження може бути оскаржена начальнику відповідного відділу Державної виконавчої служби або до відповідного суду заявником у 10-денний строк з моменту її одержання.

Стаття 28. Роз'яснення рішень, які підлягають примусовому виконанню

У разі якщо резолютивна частина рішення, викладена у виконавчому документі, є незрозумілою, державний виконавець має право звернутися до суду або іншого органу (посадової особи), який видав виконавчий документ, із заявою про роз'яснення відповідного рішення чи змісту документа.

Суд або інший орган (посадова особа), який видав виконавчий документ, зобов'язаний розглянути заяву державного виконавця у 10-денний строк з дня її надходження і при необхідності дати відповідне роз'яснення рішення чи змісту документа, не змінюючи їх змісту.

Глава 4. ПОРЯДОК ТА УМОВИ ЗДІЙСНЕННЯ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Стаття 29. Права і обов'язки сторін та інших осіб у виконавчому провадженні

Сторони та інші учасники виконавчого провадження мають право знайомитися з матеріалами виконавчого провадження, робити з них виписки, знімати копії, подавати додаткові матеріали, заявляти клопотання, брати участь у провадженні виконавчих дій, давати усні і письмові пояснення в процесі виконавчих дій, висловлювати свої доводи, міркування з усіх питань, що виникають під час виконавчого провадження, заперечувати проти клопотань, доводів та міркувань інших учасників виконавчого провадження, заявляти відводи у випадках, передбачених цим Законом, оскаржувати дії (бездіяльність) державного виконавця з питань виконавчого провадження та користуватися іншими правами, наданими цим Законом.

Стягувач має право подати заяву про видачу дубліката виконавчого документа, про поновлення строку пред'явлення виконавчого документа до виконання, про відмову від стягнення і повернення виконавчого документа.

Сторони мають право укласти мирову угоду про закінчення виконавчого провадження, яка затверджується судом, оспорювати належність майна і його оцінку, подавати письмові заперечення проти розрахунку державного виконавця щодо розподілу коштів між стягувачами.

Особи, які беруть участь у виконавчому провадженні, зобов'язані сумлінно користуватися усіма наданими їм правами з метою забезпечення повного і своєчасного вчинення виконавчих дій.

Стаття 30. Добровільне виконання рішень

Державний виконавець, починаючи виконувати рішення, повинен пересвідчитися, чи отримана боржником копія постанови про відкриття виконавчого провадження і чи здійснені ним дії, спрямовані на добровільне виконання рішення у встановлений постановою строк відповідно до статті 24 цього Закону.

Постанова про відкриття виконавчого провадження вважається врученою боржнику за адресою, зазначеною у виконавчому документі, за умов, передбачених для вручення судових повісток.

Частина третя статті 30 виключена.

Якщо боржник у встановлений строк добровільно не виконав рішення, державний виконавець невідкладно розпочинає його примусове виконання у межах строку, передбаченого статтею 25 цього Закону.

Стаття 31. Час провадження виконавчих дій

Виконавчі дії провадяться державним виконавцем у робочі дні не раніше шостої години і не пізніше двадцять другої години. Конкретний час проведення виконавчих дій визначається державним виконавцем. Сторони виконавчого провадження мають право пропонувати зручний для них час проведення виконавчих дій.

Проведення виконавчих дій у неробочі та святкові дні, встановлені законодавством, допускається лише у випадках, коли зволікання неможливе або у разі коли вони не можуть бути здійснені в інші дні з вини боржника.

Проведення виконавчих дій у нічний час допускається лише у випадках, коли невиконання рішення створює загрозу життю чи здоров'ю громадян.

Проведення виконавчих дій у неробочі та святкові дні або у нічний час здійснюється на підставі постанови державного виконавця, затвердженої начальником відповідного відділу Державної виконавчої служби.

Стаття 32. Відкладення провадження виконавчих дій

Державний виконавець відкладає провадження виконавчих дій на підставі ухвали суду.

За наявності обставин, що перешкоджають провадженню виконавчих дій, державний виконавець може відкласти виконавчі дії за заявою стягувача або за заявою боржника, або з власної ініціативи на строк до 10 днів. Про відкладення провадження виконавчих дій державний виконавець виносить відповідну постанову, про що повідомляє сторони, суд або інший орган, який видав виконавчий документ.

Постанова про відкладення провадження виконавчих дій може бути оскаржена начальнику відповідного відділу Державної виконавчої служби або до суду в 3-денний строк.

Стаття 33. Відстрочка або розстрочка виконання, встановлення чи зміна способу і порядку виконання рішення

За наявності обставин, що ускладнюють виконання рішення або роблять його неможливим, державний виконавець за власною ініціативою або за заявою сторін, а також самі сторони мають право звернутися до суду чи іншого органу, який видав виконавчий документ, із заявою про відстрочку або розстрочку виконання, а також про встановлення чи зміну способу і порядку виконання.

Рішення про відстрочку або розстрочку виконання, встановлення чи зміну способу і порядку виконання повинно бути прийнято у 10-денний строк і може бути оскаржено у встановленому порядку.

Стаття 34. Обставини, що зумовлюють обов'язкове зупинення виконавчого провадження

Виконавче провадження підлягає обов'язковому зупиненню у випадках:

- 1) смерті стягувача або боржника, оголошення померлим чи визнання безвісно відсутнім стягувача або боржника, або припинення існування сторони — юридичної особи, якщо встановлені судом правовідносини допускають правонаступництво;

- 2) визнання стягувача або боржника недієздатним;

- 3) проходження боржником строкової військової служби у Збройних Силах України, передбачених законом інших військових формуваннях, якщо за умовами служби провадження виконавчих дій неможливе, чи на прохання стягувача, який проходить строкову військову службу в Збройних Силах України або інших військових формуваннях;

- 4) оспорювання боржником виконавчого документа у судовому порядку, якщо таке допускається законом;

- 5) прийняття судом до розгляду скарги на дії органів (посадових осіб), уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення;

- 6) винесення постанови про зупинення виконання відповідного рішення посадовою особою, якій законом надано таке право;

- 7) подання до суду позову про виключення майна з опису;

- 8) порушення господарським судом провадження у справі про банкрутство боржника, крім випадків знаходження виконавчого провадження на стадії розподілу стягнутих з боржника грошових сум (у тому числі одержаних від реалізації майна боржника), а також за ухвалою господарського суду, у провадженні якого знаходиться справа про банкрутство боржника, за виконавчими документами про стягнення заробітної плати, аліментів, авторської винагороди, відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю та життю громадян;

- 9) сплати боржником або іншим гарантом у порядку, передбаченому законодавством (у тому числі за договорами про відшкодування ядерної шкоди), коштів на відшкодування ядерної шкоди, що дорівнюють або перевищують встановлену законом межу відповідальності оператора

ядерної установки. Для обчислення сплачені кошти підлягають перерахуванню у Спеціальні права запозичення, що встановлюються Міжнародним валютним фондом, за офіційним курсом Національного банку України на день сплати;

- 10) внесення апеляційного чи касаційного подання прокурора на рішення суду;
- 11) звернення до суду із заявою про заміну вибулої сторони правонаступником у порядку, встановленому частиною четвертою статті 11 цього Закону.

Виконавче провадження з підстави, передбаченої пунктом 7 частини першої цієї статті, зупиняється лише в частині звернення стягнення на майно, щодо якого до суду подано позовну заяву про виключення його з опису.

Стаття 35. Право державного виконавця зупинити виконавче провадження

Виконавче провадження може бути зупинено у разі:

- 1) звернення державного виконавця до суду або іншого органу, який видав виконавчий документ, із заявою про роз'яснення рішення, що підлягає виконанню, про відстрочку або розстрочку виконання, а також про встановлення чи зміну способу і порядку виконання;
- 2) прохання боржника, який проходить строкову службу у складі Збройних Сил України чи інших передбачених законом військових формувань;
- 3) перебування боржника у тривалому службовому відрядженні;
- 4) знаходження боржника на лікуванні у стаціонарному лікувальному закладі;
- 5) подання скарги на дії державного виконавця або відмову в його відводі;
- 6) оголошення розшуку боржника, його майна або розшуку дитини;
- 7) знаходження боржника або стягувача у відпустці за межами населеного пункту, де вони проживають;
- 8) призначення експертизи;
- 9) надання сторонам строку для запрошення перекладача.

Стаття 36. Порядок і строки зупинення виконавчого провадження

Державний виконавець виносить вмотивовану постанову про зупинення виконавчого провадження з підстав, передбачених у статтях 34 і 35 цього Закону, яка затверджується начальником відповідного відділу Державної виконавчої служби. Копія постанови надсилається у 3-денний строк сторонам та суду або іншому органу (посадовій особі), які видали виконавчий документ.

Виконавче провадження зупиняється:

- у випадках, передбачених пунктами 1 і 2 статті 34, — до визначення правонаступників боржника або призначення опікуна недієздатному боржникові;
- у випадках, передбачених пунктами 3 і 9 статті 34, пунктами 2, 3, 4, 6, 7, 8 і 9 статті 35, — до закінчення існування названих обставин;
- у випадках, передбачених пунктами 4, 5, 6, 7, 8, 10 і 11 статті 34, пунктами 1, 5 статті 35, — до розгляду питання по суті.

Постанова про зупинення виконавчого провадження може бути оскаржена до суду в 10-денний строк. Строки зупинення виконавчого провадження можуть бути скорочені судом.

Впродовж строку, на який виконавче провадження зупинено, виконавчі дії не провадяться.

Після усунення обставин, які стали підставою для зупинення виконавчого провадження, державний виконавець зобов'язаний своєю постановою поновити виконавче провадження за власною ініціативою або заявою стягувача.

Стаття 37. Закінчення виконавчого провадження

Виконавче провадження підлягає закінченню у випадках:

- 1) прийняття судом відмови стягувача від стягнення;
- 2) затвердження судом мирової угоди між стягувачем і боржником про закінчення виконавчого провадження;
- 3) смерті або оголошення померлим стягувача чи боржника, визнання безвісно відсутнім боржника або стягувача, якщо виконання їх обов'язків чи вимог у виконавчому провадженні не допускає правонаступництва;
- 4) скасування рішення суду або іншого органу (посадової особи), яке підлягало виконанню на підставі виконавчого документа;
- 5) письмової відмови стягувача від одержання предметів, вилучених у боржника при виконанні рішення про передачу їх стягувачеві, або знищення речі, яка мала бути передана стягувачеві в натурі;
- 6) закінчення передбаченого законом строку для даного виду стягнення;
- 7) передачі виконавчого документа ліквідаційній комісії у разі ліквідації боржника — юридичної особи, в тому числі внаслідок визнання боржника банкрутом;
- 8) фактичного повного виконання рішення згідно з виконавчим документом;
- 9) повернення виконавчого документа без виконання на вимогу суду або іншого органу (посадової особи), які видали виконавчий документ, або на письмову вимогу стягувача;
- 10) направлення виконавчого документа за належністю до іншого відділу Державної виконавчої служби;
- 11) повернення виконавчого документа до суду чи іншого органу (посадової особи), які видали виконавчий документ, у випадку, передбаченому частиною третьою статті 76 цього Закону.

Про закінчення виконавчого провадження державний виконавець виносить постанову, яка затверджується начальником відповідного відділу Державної виконавчої служби. Копія постанови у 3-денний строк надсилається сторонам та суду або іншому органу (посадовій особі), які видали виконавчий документ.

Постанова про закінчення виконавчого провадження може бути оскаржена сторонами до начальника відповідного відділу Державної виконавчої служби або до суду у 10-денний строк.

Стаття 38. Наслідки закінчення виконавчого провадження

У разі закінчення виконавчого провадження (крім направлення виконавчого документа за належністю до іншого відділу Державної виконавчої служби) припиняється чинність арешту майна боржника, скасовуються інші здійснені державним виконавцем заходи примусового виконання рішення, а також провадяться інші дії, необхідні у зв'язку з закінченням виконавчого провадження. Закінчене виконавче провадження не може бути розпочате знову, крім випадків, передбачених цим Законом.

Стаття 39. Виключена

Стаття 40. Повернення виконавчого документа стягувачеві

Виконавчий документ, прийнятий державним виконавцем до виконання, за яким стягнення не провадилося або було проведено частково, повертається стягувачеві:

- 1) за письмовою заявою стягувача;
- 2) якщо у боржника відсутнє майно, на яке може бути звернено стягнення, і здійснені державним виконавцем відповідно до цього Закону заходи щодо розшуку такого майна виявилися безрезультатними;
- 3) якщо стягувач відмовився залишити за собою майно боржника, не реалізоване під час виконання рішення, одержати певні предмети, що повинні бути передані йому від боржника згідно з рішенням;
- 4) у разі якщо стягувач перешкоджає провадженню виконавчих дій, незважаючи на попередження державного виконавця про повернення йому виконавчого документа;
- 5) якщо в результаті вжитих державним виконавцем заходів неможливо з'ясувати місцезнаходження боржника — юридичної особи, місце проживання боржника — фізичної особи (за винятком виконавчих документів, зазначених у частині першій статті 42 цього Закону).

Про наявність обставин, зазначених у пунктах 2–5 частини першої цієї статті, державний виконавець складає акт.

У разі повернення стягувачеві виконавчого документа з підстав, зазначених у пунктах 1 і 3 частини першої цієї статті, йому повністю повертається авансовий внесок, передбачений цим Законом, а при поверненні виконавчого документа з інших підстав — лише в частині, що перевищує здійснені державним виконавцем витрати на провадження виконавчих дій.

Про повернення виконавчого документа і авансового внеску стягувачеві державний виконавець виносить постанову, яка затверджується начальником відповідного відділу Державної виконавчої служби, і може бути оскаржена до суду в 10-денний строк.

Повернення виконавчого документа стягувачеві з підстав, передбачених пунктами 2–5 частини першої цієї статті, не позбавляє його права повторно пред'явити виконавчий документ до виконання в межах строків, встановлених статтею 21 цього Закону.

Стаття 41. Відновлення виконавчого провадження

Якщо постанова державного виконавця про закінчення виконавчого провадження або повернення виконавчого документа стягувачеві визнана судом незаконною чи скасована начальником відповідного відділу Державної виконавчої служби, виконавче провадження підлягає відновленню у 3-денний строк з дня отримання ухвали суду, постанови начальника відповідного відділу Державної виконавчої служби.

За наявності обставин, передбачених частиною сьомою статті 80 цього Закону, виконавче провадження підлягає відновленню у 3-денний строк з дня надходження до державного виконавця відповідної заяви стягувача.

Про відновлення виконавчого провадження державний виконавець виносить постанову, копія якої не пізніше наступного дня надсилається до суду, який визнав незаконною постанову державного виконавця, сторонам, а також органу (посадовій особі), які видали виконавчий документ.

Стаття 42. Оголошення розшуку

У разі відсутності відомостей про місце проживання (знаходження) боржника за виконавчими документами про стягнення аліментів, відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом чи іншим ушкодженням здоров'ю або у зв'язку з втратою годувальника, а також дитини за виконавчими документами про відібрання дитини державний виконавець звертається до суду з поданням про винесення ухвали про розшук боржника або дитини.

У разі відсутності відомостей про місце знаходження майна боржника за виконавчими документами, зазначеними у частині першій, державний виконавець виносить постанову про розшук майна, яка затверджується начальником відповідного відділу Державної виконавчої служби.

Розшук оголошується відповідно за місцем виконання рішення або за останнім відомим місцем проживання (знаходження) боржника чи місцем знаходження його майна, або за місцем проживання (знаходження) стягувача. Розшук громадянина-боржника і розшук дитини здійснюють органи внутрішніх справ, а розшук боржника — юридичної особи, а також майна боржника здійснює Державна виконавча служба. Постанова про розшук обов'язкова до виконання.

Витрати, пов'язані з розшуком боржника, його майна та розшуком дитини, стягуються з боржника за постановою державного виконавця, яка затверджується начальником відповідного відділу Державної виконавчої служби.

За іншими виконавчими документами державний виконавець може звернутися до суду з поданням про розшук боржника або дитини чи винести постанову про оголошення розшуку майна боржника за наявності письмової згоди стягувача відшкодувати витрати на розшук та авансувати зазначені витрати відповідно до цього Закону. В цьому випадку стягувач має право у судовому порядку вимагати від боржника компенсації витрат, пов'язаних з проведенням розшуку.

Незвернення державного виконавця до суду у випадках, передбачених частиною першою цієї статті, а також постанова державного вико-

навця про відмову у розшуку майна боржника та постанова про стягнення витрат, пов'язаних з розшуком, можуть бути оскаржені до відповідного суду у 10-денний строк.

Стаття 43. Розподіл стягнутих з боржника грошових сум

З грошової суми (в тому числі одержаної від реалізації майна боржника), яка стягнута державним виконавцем з боржника, в першу чергу повертається авансовий внесок сторін та інших осіб на проведення виконавчих дій, в другу чергу компенсуються витрати Державної виконавчої служби на здійснення виконавчих дій, після чого сплачується виконавчий збір, накладений на боржника у процесі виконання рішення.

Грошова сума, що залишилася, використовується для задоволення вимог стягувача та на сплату штрафу. Сума, що залишилася після розподілу, повертається боржникові.

Стаття 44. Черговість задоволення вимог стягувачів

У разі недостатності суми, стягнутої з боржника для задоволення всіх вимог за виконавчими документами, ця сума розподіляється державним виконавцем між стягувачами в порядку черговості, встановленої цією статтею.

У першу чергу задовольняються забезпечені заставою вимоги про стягнення з вартості заставленого майна.

У другу чергу задовольняються вимоги щодо стягнення аліментів, відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а також у зв'язку з втратою годувальника.

У третю чергу задовольняються вимоги працівників, пов'язані з трудовими правовідносинами, вимоги щодо збору на обов'язкове державне пенсійне страхування, вимоги щодо виплати наданої адвокатами юридичної допомоги, виплати винагороди, що належить автору за використання його твору, відкриття, винаходу, промислового зразка, на які видано відповідні свідоцтва. Після повного задоволення зазначених вимог задовольняються вимоги громадян із соціального страхування та вимоги громадян про відшкодування збитків, заподіяних їх майну злочином або адміністративним правопорушенням.

У четверту чергу задовольняються вимоги щодо податків і неподаткових платежів до бюджету, вимоги органів страхування з обов'язкового страхування (крім вимог щодо збору на обов'язкове державне пенсійне страхування).

У п'яту чергу задовольняються всі інші вимоги.

Вимоги стягувачів кожної наступної черги задовольняються після повного задоволення вимог стягувачів попередньої черги. У разі недостатності стягнутої суми для повного задоволення усіх вимог однієї черги ці вимоги задовольняються пропорційно належній кожному стягувачеві сумі.

Суми, стягнені з боржника як такі, що належать до перерахування стягувачам, зараховуються державним виконавцем на депозитний рахунок відповідного відділу Державної виконавчої служби і видаються стягувачеві у встановленому порядку.

Стаття 45. Витрати, пов'язані з проведенням виконавчих дій

Витратами, пов'язаними з проведенням виконавчих дій, є витрати на організацію і проведення виконавчих дій із спеціального фонду виконавчого провадження, а також кошти сторін та інших осіб на проведення виконавчих дій відповідно до цього Закону.

До витрат на організацію та проведення виконавчих дій належать кошти, витрачені на:

- 1) перевезення, зберігання і реалізацію майна боржника;
- 2) оплату праці експертів, перекладачів та інших осіб, залучених у встановленому порядку до провадження виконавчих дій;
- 3) поштовий переказ стягувачеві стягнених сум;
- 4) розшук боржника, його майна або розшук дитини;
- 5) оголошення в засобах масової інформації;
- 6) інші необхідні дії, здійснені в процесі виконання рішення.

Про стягнення з боржника витрат, пов'язаних з організацією та проведенням виконавчих дій, державний виконавець вносить постанову, яка затверджується начальником відповідного відділу Державної виконавчої служби. Постанова про стягнення з боржника витрат, пов'язаних з організацією та проведенням виконавчих дій, може бути оскаржена сторонами до суду у 10-денний строк.

Стаття 46. Виконавчий збір

У разі невиконання рішення у строк, встановлений для добровільного його виконання, з боржника постановою державного виконавця, яка затверджується начальником відповідного відділу Державної виконавчої служби, стягується виконавчий збір у розмірі п'яти відсотків від належної до стягнення суми або вартості майна боржника, а за невиконання рішення немайнового характеру — у розмірі п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із боржника-громадянина і у розмірі десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян — із боржника — юридичної особи.

Виконавчий збір не стягується із страховиків, які здійснюють державне обов'язкове особисте страхування, при виконанні державними виконавцями рішень про стягнення коштів за державним обов'язковим особистим страхуванням, а також з осіб, звільнених від його сплати згідно з законодавством.

Постанова про стягнення виконавчого збору вноситься при першому надходженні виконавчого документа державному виконавцю. При наступних пред'явленнях до виконання виконавчого документа державному виконавцеві виконавчий збір не стягується.

Частина четверта статті 46 втратила чинність

Постанова про стягнення виконавчого збору може бути оскаржена до суду в 10-денний строк.

У разі закриття виконавчого провадження у зв'язку з скасуванням рішення, що підлягало виконанню на основі виконавчого документа, виконавчий збір повертається боржникові.

Стаття 47. Винагорода державному виконавцеві

Державний виконавець, який забезпечив реальне, своєчасне і законне виконання виконавчого документа, одержує винагороду в розмірі двох відсотків стягнутої ним суми або вартості майна, але не більше десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а по виконавчому документу немайнового характеру — не більше п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 48. Авансування витрат на виконавче провадження

З метою забезпечення провадження виконавчих дій стягувач може за погодженням із державним виконавцем внести на депозитний рахунок відповідного відділу Державної виконавчої служби певну грошову суму для здійснення необхідних витрат або для покриття їх частини.

При завершенні виконавчих дій авансовий внесок повністю повертається стягувачеві.

Стаття 49. Особливості виконання рішень у разі відкриття кількох виконавчих проваджень щодо одного боржника

У разі якщо у районному чи міському відділі Державної виконавчої служби відкрито кілька виконавчих проваджень щодо одного й того самого боржника, вони об'єднуються у зведене виконавче провадження і на майно боржника накладається арешт у межах загальної суми стягнення, виконавчого збору і можливих витрат на виконавче провадження.

Якщо виконавчі провадження щодо одного й того самого боржника відкриті у кількох районних, міських відділах Державної виконавчої служби, виконання вимог цієї статті забезпечується в порядку, встановленому Міністерством юстиції України.

З метою реалізації вимог цієї статті Департаментом Державної виконавчої служби формуються відповідні банки даних про відкриття виконавчих проваджень у підрозділах Державної виконавчої служби.

Глава 5. ЗВЕРНЕННЯ СТЯГНЕННЯ НА МАЙНО БОРЖНИКА

Стаття 50. Порядок звернення стягнення на грошові кошти та інше майно боржника

Звернення стягнення на майно боржника полягає в його арешті (опису), вилученні та примусовій реалізації.

Стягнення за виконавчими документами в першу чергу звертається на кошти боржника в гривнях та іноземній валюті, інші цінності, в тому числі

кошти на рахунках та вкладах боржника в установах банків та інших кредитних організаціях, на рахунки в цінних паперах у депозитаріях цінних паперів.

Готівкові кошти, виявлені у боржника, вилучаються.

За наявності даних про кошти та інші цінності боржника, що знаходяться на рахунках і вкладах та на зберіганні в банках чи інших кредитних організаціях, на них накладається арешт.

У разі відсутності у боржника коштів та цінностей, достатніх для задоволення вимог стягувача, стягнення звертається на належне боржникові інше майно, за винятком майна, на яке згідно з законом не може бути накладено стягнення. Боржник має право вказати ті види майна чи предмети, на які необхідно звернути стягнення в першу чергу. Остаточна черговість стягнення на кошти та інше майно боржника визначається державним виконавцем.

Стягнення на майно боржника звертається в розмірах і обсягах, необхідних для виконання за виконавчим документом, з урахуванням витрат на виконання та стягнення виконавчого збору. У випадках коли боржник володіє майном спільно з іншими особами, стягнення звертається на його частку, що визначається судом за поданням державного виконавця.

Стаття 51. Порядок звернення стягнення на майно боржника при обчисленні боргу у гривнях або іноземній валюті

У разі відсутності у боржника коштів у гривнях, достатніх для одночасного задоволення вимог стягувача, державний виконавець накладає стягнення на кошти боржника в іноземній валюті.

Якщо кошти боржника в іноземній валюті є на рахунках, внесках або на зберіганні у банку або іншій кредитній установі, які мають право продажу іноземної валюти на внутрішньому валютному ринку України, державний виконавець зобов'язує їх протягом семи днів продати іноземну валюту в розмірі, необхідному для погашення боргу.

Якщо такі кошти є у банку або іншій кредитній установі, які не мають права продажу іноземної валюти на внутрішньому валютному ринку України, державний виконавець зобов'язує їх протягом семи днів перерахувати ці кошти до банку або іншої кредитної установи, що мають таке право для їх реалізації відповідно до вимог частини другої цієї статті.

Звернення стягнення на кошти боржника у гривнях та інше майно боржника при обчисленні боргу в іноземній валюті здійснюється в порядку, передбаченому цією статтею.

Стаття 52. Звернення стягнення на заставлене майно

Стягнення на заставлене майно в порядку примусового виконання допускається як для задоволення вимог стягувача-заставодержателя, так і для задоволення вимог інших стягувачів.

Частину другу статті 52 виключено

Стягнення на заставлене майно боржника для задоволення вимог стягувачів, які не є заставодержателями, в порядку примусового виконання допус-

кається лише у разі коли вартість предмета застави перевищує розмір заборгованості боржника заставодержателю. Кошти, отримані від реалізації заставленого майна, використовуються насамперед для задоволення зобов'язань боржника перед заставодержателем, і лише залишок коштів — для задоволення вимог стягувача.

Стаття 53. Звернення стягнення на майно боржника, яке знаходиться в інших осіб

Державний виконавець має право на пропозицію боржника або стягувача звернути стягнення на майно боржника, що знаходиться в інших осіб, а також на майно та кошти, належні боржникові від інших осіб.

Зазначені особи зобов'язані на запит державного виконавця надати у визначений ним строк відомості про належне боржникові майно, що знаходиться у них, та майно чи кошти, які вони повинні передати боржникові.

Одержавши від названих осіб відомості про наявність майна боржника, державний виконавець описує це майно в присутності понятих, вилучає його і реалізує у встановленому цим Законом порядку. Кошти та майно, що належать боржникові від інших осіб, вилучаються державним виконавцем у цих осіб на підставі ухвали суду в присутності понятих.

За ухилення від виконання розпоряджень державного виконавця на особу, в якій знаходиться майно боржника, може бути накладено стягнення відповідно до цього Закону.

Стаття 54. Майно, на яке не може бути звернено стягнення

Не допускається звернення стягнення на майно, зазначене в Переліку видів майна громадян, на яке не може бути звернено стягнення за виконавчими документами (додаток до цього Закону).

Стаття 55. Арешт та вилучення майна боржника

Арешт майна полягає у проведенні його опису, оголошенні заборони розпоряджатися ним, а у разі потреби — в обмеженні права користування майном або його вилученні у боржника та передачі на зберігання іншим особам. Види, обсяги і строк обмеження встановлюються державним виконавцем у кожному конкретному випадку з урахуванням властивостей майна, його значення для власника чи володільця, необхідності використання та інших обставин.

Порушення заборони державного виконавця розпоряджатися або користуватися майном, на яке накладено арешт, тягне за собою відповідальність зберігача майна, передбачену законом.

Арешт застосовується:

- 1) для забезпечення збереження майна боржника, що підлягає наступній передачі стягувачеві або реалізації;
- 2) для виконання рішення про конфіскацію майна боржника;
- 3) при виконанні ухвали суду про накладення арешту на майно, що належить відповідачу і знаходиться у нього чи в інших осіб.

Вилучення арештованого майна з передачею його для реалізації провадиться у строк, встановлений державним виконавцем, але не раніше, ніж через п'ять днів після накладення арешту. Продукти та інші речі, що швидко псуються, вилучаються і передаються для продажу негайно після накладення арешту.

Цінні папери, ювелірні та інші побутові вироби із золота, срібла, платини і металів платинової групи, дорогоцінних каменів і перлів, а також лом і окремі частини таких виробів, виявлені при опису, на які накладено арешт, підлягають обов'язковому вилученню і негайно передаються на зберігання установам Національного банку України. Арешт на цінні папери накладається в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Державний виконавець зобов'язаний подбати про забезпечення умов реалізації майна боржника, які не ущемлюють його законних інтересів.

Стаття 56. Право боржника на визначення першочерговості звернення стягнення на предмети (види майна)

Під час проведення опису боржник має право зазначити ті види майна або предмети, на які слід звернути стягнення в першу чергу.

Державний виконавець зобов'язаний задовольнити вимоги боржника, якщо вони не порушують інтересів стягувача і не ускладнюють виконання рішення.

Стаття 57. Оцінка майна боржника

Оцінка майна боржника провадиться державним виконавцем, якщо вартість майна не перевищує сто неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, за ринковими цінами, які діють на день проведення оцінки, крім випадків, коли оцінка провадиться за регульованими цінами, а також у разі оцінки нерухомого майна, транспортних засобів, повітряних, морських та річкових суден.

Якщо оцінити окремі предмети складно або якщо боржник чи стягувач заперечує проти проведення державним виконавцем оцінки, останній запрошує експерта (спеціаліста) для визначення вартості майна. Витрати на призначення експерта несе сторона, яка оспорує оцінку майна, проведеному державним виконавцем.

Для проведення оцінки нерухомого майна, транспортних засобів, повітряних, морських, річкових суден та майна, вартість якого перевищує сто неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, державний виконавець залучає оцінювача, який здійснює свою діяльність відповідно до Закону України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні".

Державний виконавець про оцінку арештованого майна повідомляє сторони, які мають право оскаржити оцінку майна до суду в 10-денний строк з дня отримання повідомлення.

Стаття 58. Зберігання майна, на яке накладено арешт

Майно, на яке накладено арешт, за винятком майна, зазначеного в частині п'ятій статті 55 цього Закону, передається на зберігання боржникові або іншим

особам, призначеним державним виконавцем (далі — зберігачеві), під розписку в акті опису. Копія акта опису майна видається боржникові, а у випадках, коли обов'язок зберігання майна покладено на іншу особу, — також зберігачеві.

Особа, якій передано на зберігання описане майно, може ним користуватися, якщо особливості цього майна у разі користування не призведуть до його знищення або зменшення цінності.

Зберігач, якщо ним призначено не боржника або члена його сім'ї, одержує за зберігання майна винагороду, розмір якої встановлюється за угодою зберігача з державним виконавцем.

Порядок і умови зберігання майна, на яке накладено арешт, зазначеного в частині п'ятій статті 55 цього Закону, визначаються Національним банком України, а щодо іншого майна — Міністерством юстиції України.

Порушення заборони державного виконавця розпоряджатися або користуватися майном, на яке накладено арешт, тягне за собою відповідальність зберігача майна, передбачену законом.

Стаття 59. Звільнення майна з-під арешту

Особа, яка вважає, що майно, на яке накладено арешт, належить їй, а не боржникові, може звернутися до суду з позовом про визнання права на майно і про звільнення майна з-під арешту.

Стаття 60. Передача стягувачеві предметів, зазначених у виконавчому документі

У разі присудження стягувачеві предметів, зазначених у виконавчому документі, державний виконавець вилучає ці предмети у боржника і передає їх стягувачеві, про що складає акт передачі. У разі знищення речі, що мала бути передана стягувачеві в натурі, державний виконавець складає акт про неможливість виконання, який є підставою для закриття виконавчого провадження.

У випадку письмової відмови стягувача від одержання предметів, вилучених у боржника при виконанні рішення про передачу їх стягувачеві, державний виконавець повертає зазначені предмети боржникові під розписку і виносить постанову про закінчення виконавчого провадження. При цьому внесений стягувачем авансовий внесок поверненню не підлягає.

Стаття 61. Реалізація майна, на яке звернено стягнення

Реалізація арештованого майна, за винятком майна, вилученого за законом з обігу та зазначеного в частині п'ятій статті 55 цього Закону, здійснюється спеціалізованими організаціями, які залучаються на тендерній (конкурсній) основі, на підставі договорів між Державною виконавчою службою та спеціалізованими організаціями шляхом його продажу на прилюдних торгах, аукціонах та комісійних засадах.

Порядок реалізації майна, зазначеного в частині п'ятій статті 55 цього Закону, визначається Національним банком України, а іншого майна — Кабінетом Міністрів України.

Якщо передане торговельним організаціям майно не буде продано протягом двох місяців, воно підлягає переоцінці. Державний виконавець переоцінює майно в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. У разі коли в місячний строк після переоцінки майно не буде продано, державний виконавець повідомляє про це стягувача і пропонує йому вирішити питання щодо залишення за собою непроданого майна.

Якщо стягувач у 5-денний строк письмово не заявить про своє бажання залишити за собою непродане майно, арешт з майна знімається, воно повертається боржникові, а виконавчий документ у разі відсутності у боржника іншого майна, на яке може бути звернено стягнення, повертається стягувачеві без виконання.

Якщо стягувач виявив бажання залишити за собою непродане майно, то він зобов'язаний у 5-денний строк з дня повідомлення державного виконавця про виявлення бажання залишити за собою непродане майно, внести на депозитний рахунок відділу Державної виконавчої служби різницю між вартістю непроданого майна та сумою коштів, які підлягають стягненню на його користь, якщо вартість непроданого майна перевищує суму боргу, яка підлягає стягненню за виконавчим документом.

Про передачу майна стягувачу в рахунок погашення боргу державний виконавець складає акт, який є підставою для подальшого оформлення стягувачем права власності на це майно.

Боржник має право визначити, в якій послідовності необхідно продавати майно. У разі коли від продажу частини майна буде виручено суму, достатню для задоволення вимог стягувача, сплати виконавчого збору, витрат на здійснення виконавчих дій, штрафу, подальший продаж арештованого майна припиняється. Вимоги боржника щодо черговості продажу майна не приймаються державним виконавцем, якщо внаслідок їх задоволення виникнуть перешкоди чи додаткові труднощі для виконання або подовжиться його строк.

Стаття 62. Звернення стягнення на будинок, квартиру приміщення, земельну ділянку

Звернення стягнення на будинок, квартиру, інше приміщення, земельну ділянку, що є нерухомим майном, провадиться у разі відсутності у боржника достатніх коштів чи рухомого майна. При цьому в першу чергу провадиться звернення стягнення на окрему від будинку земельну ділянку, інше приміщення, що належать боржникові. В останню чергу звертається стягнення на жилый будинок чи квартиру.

Разом з жилим будинком звертається також на прилеглу земельну ділянку, що належить боржникові.

У разі звернення стягнення на будинок, квартиру, приміщення, земельну ділянку державний виконавець запитує відповідні місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування про належність зазначеного майна боржникові на праві власності та його вартість, а також запитує нотаріальний орган, чи не знаходиться це майно під арештом.

Одержавши документальне підтвердження належності боржникові на праві власності будинку чи іншого нерухомого майна, державний виконавець

накладає на них арешт шляхом опису і оцінки за їх вартістю на момент арешту та надсилає повідомлення нотаріальному органу за місцем знаходження майна вимогу про реєстрацію даного факту. Про накладення арешту на будинки чи інше нерухоме майно, заставлене третім особам, державний виконавець невідкладно повідомляє цих осіб.

Реалізація належних боржникові будинку, квартири та іншого нерухомого майна провадиться відповідно до закону шляхом продажу з прилюдних торгів.

Глава 6. ЗВЕРНЕННЯ СТЯГНЕННЯ НА МАЙНО БОРЖНИКА — ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

Стаття 63. Звернення стягнення на грошові кошти боржника — юридичної особи

Готівка в національній та іноземній валюті, яка знаходиться в касах або інших сховищах боржника — юридичної особи, підлягає невідкладному вилученню після її виявлення та складення відповідного акта державним виконавцем. Копія акта вручається представнику боржника — юридичної особи.

Вилучена готівка в національній валюті не пізніше наступного дня здається в установу банку для перерахування на рахунок стягувача для покриття боргу за виконавчими документами, на виконавчий збір та на покриття витрат на проведення виконавчих дій. Готівка в іноземній валюті у той же строк здається державним виконавцем банку або іншій кредитній установі, що мають право продажу іноземної валюти на внутрішньому валютному ринку України, для реалізації її в розмірі, необхідному для покриття боргу, сплати виконавчого збору та витрат на проведення виконавчих дій.

Державний виконавець звертає стягнення на кошти боржника — юридичної особи, що знаходяться в кредитних установах, в порядку, передбаченому цим Законом. Якщо даних про наявність у боржника — юридичної особи рахунків і вкладів у банках чи інших кредитних організаціях немає, державний виконавець одержує такі дані у податкових органів, які зобов'язані надати йому необхідну інформацію у 3-денний строк.

Стаття 64. Звернення стягнення на інше майно боржника — юридичної особи

У разі відсутності у боржника — юридичної особи коштів, достатніх для покриття заборгованості, стягнення звертається на інше майно, належне боржникові — юридичній особі на праві власності або закріплене за ним (за винятком майна, виключеного з обороту або обмеженого в обороті) незалежно від того, хто фактично використовує це майно.

На зазначене майно накладається арешт, і воно реалізується в такій черговості:

- 1) у першу чергу — майно, яке безпосередньо не використовується у виробництві (цінні папери, кошти на депозитних та інших рахунках боржника, валютні цінності, легковий автотранспорт, предмети дизайну офісів та інше майно);

- 2) у другу чергу — готова продукція (товари), а також інші матеріальні цінності, які безпосередньо не використовуються у виробництві;

- 3) у третю чергу — об'єкти нерухомого майна, верстати, обладнання, інші основні засоби, а також сировина і матеріали, призначені для здійснення виробництва.

У разі накладення арешту на майно третьої черги, що належить боржнику — юридичній особі, державний виконавець у 3-денний строк повідомляє власника або уповноважений ним орган, до сфери управління якого належить майно, та у разі необхідності Фонд державного майна України про накладення арешту на майно боржника — юридичної особи, а також дані про склад і вартість майна, на яке накладено арешт, і про розмір вимог стягувача.

На пропозицію відповідного органу управління чи Фонду державного майна України державний виконавець за рахунок коштів на фінансування Державної виконавчої служби публікує у пресі повідомлення про звернення стягнення на майно боржника — юридичної особи.

У разі накладення арешту на майно підприємств-боржників, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави, державний виконавець у 3-денний строк повідомляє Фонд державного майна України про накладення арешту на майно підприємств-боржників, а також дані про склад і вартість майна, на яке накладено арешт, і про розмір вимог стягувача.

Отримавши повідомлення відповідного органу управління чи Фонду державного майна України про вчинення цими органами дій щодо порушення справи про банкрутство боржника — юридичної особи, державний виконавець звертається до суду з заявою про відстрочку виконання відповідно до статті 33 цього Закону. У разі порушення судом провадження у справі про банкрутство боржника — юридичної особи державний виконавець виносить постанову про зупинення виконавчого провадження.

Стаття 65. Порядок звернення стягнення на майно при реорганізації та ліквідації боржника — юридичної особи

У випадку реорганізації (злиття, приєднання, розділення, виділення, перетворення) боржника — юридичної особи стягнення за виконавчими документами звертається на кошти та інше майно тієї юридичної особи, на яку відповідно до закону покладено відповідальність за зобов'язаннями боржника — юридичної особи.

У випадку ліквідації боржника — юридичної особи, в тому числі внаслідок визнання боржника банкрутом, виконавчий документ передається до ліквідаційної комісії для вирішення питання про подальший порядок виконання рішення у встановленому законодавством порядку.

Про направлення виконавчого документа до ліквідаційної комісії державний виконавець повідомляє стягувача.

Стаття 66. Підготовка та проведення прилюдних торгів по реалізації нерухомого майна

Спеціалізована організація проводить прилюдні торги за заявкою державного виконавця, в якій зазначається початкова вартість майна, що виставляється на торги, яка становить вісімдесят відсотків його оціночної вартості.

До заявки додаються:

- 1) копія виконавчого документа;
- 2) копія акта арешту майна;
- 3) документи, що характеризують об'єкт нерухомості;
- 4) копії документів, що підтверджують право власності або право користування нерухомим майном;
- 5) копія рішення про відведення земельної ділянки.

Акт про проведення прилюдних торгів затверджується начальником відповідного відділу Державної виконавчої служби і є підставою для видачі відповідним органом свідоцтва про право власності.

Це свідоцтво є підставою для видачі відповідним органом акта про право власності на земельну ділянку в порядку, передбаченому законодавством.

Порядок проведення прилюдних торгів з продажу арештованого державними виконавцями нерухомого майна боржників визначається Міністерством юстиції України.

Глава 7. ЗВЕРНЕННЯ СТЯГНЕННЯ НА ЗАРОБІТНУ ПЛАТУ ТА ІНШІ ВИДИ ДОХОДІВ БОРЖНИКА

Стаття 67. Умови звернення стягнення на заробітну плату та інші доходи боржника

Стягнення на заробітну плату (заробіток), пенсію, стипендію та інші доходи боржника звертається при відсутності у боржника коштів на рахунках у кредитних установах, відсутності чи недостатності майна боржника для повного покриття належних до стягнення сум, а також при виконанні рішень про стягнення періодичних платежів та стягнень на суму, що не перевищує двох мінімальних розмірів заробітної плати.

Стаття 68. Відрахування із заробітної плати (заробітку), пенсії, стипендії боржника

Відрахування із заробітної плати (заробітку), пенсії чи стипендії громадян проводить адміністрація підприємств, установ і організацій на підставі надісланих їм державним виконавцем виконавчих документів.

Якщо боржник змінить місце роботи або місце проживання чи навчання, підприємства, установи, організації, які отримали виконавчий документ, повертають його не пізніше як у 3-денний строк державному виконавцеві з відміткою про нове місце роботи, проживання чи навчання боржника, якщо воно відоме, а також повідомляють про проведені ними стягнення періодичних платежів за виконавчими документами. У разі неподання зазначених відомостей з неповажних причин винних у цьому посадових осіб може бути притягнуто до відповідальності, передбаченої цим Законом.

Звернення стягнення на пенсії провадиться відповідно до законодавства про пенсії.

Стаття 69. Звернення стягнення на інші доходи боржника

Зазначені у статтях 67 і 68 цього Закону правила стягнення поширюються і на випадки звернення стягнення на:

- 1) доходи, отримані фізичною особою, яка є суб'єктом підприємницької діяльності;
- 2) доходи за працю в колективному сільськогосподарському (фермерському) господарстві;
- 3) авторську винагороду за твори літератури, науки або мистецтва, премії, що присуджуються за видатні досягнення в галузі науки, літератури і мистецтва, винагороду за відкриття, винахід, на який видано авторське свідоцтво, корисну модель, промисловий зразок і раціоналізаторську пропозицію;
- 4) суми на відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а також втратою годувальника.

Стаття 70. Розмір відрахувань із заробітної плати та інших доходів

Розмір відрахувань із заробітної плати та інших видів доходів боржника вираховується із суми, що залишається після утримання податків.

Обмеження розміру відрахувань із заробітної плати встановлюється законодавством про працю.

Із заробітної плати боржника може бути утримано за виконавчими документами до повного погашення заборгованості:

у разі стягнення аліментів, відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а також втратою годувальника, та збитків, заподіяних злочином, — п'ятдесят відсотків заробітної плати боржника;

за всіма іншими видами стягнень, якщо інше не передбачено законом, — двадцять відсотків.

Загальний розмір усіх відрахувань при кожній виплаті заробітної плати не може перевищувати п'ятдесят відсотків заробітної плати, яка належить до виплати працівникові, в тому числі при відрахуванні за кількома виконавчими документами. Це обмеження не поширюється на відрахування із заробітної плати при відбуванні виправних робіт і при стягненні аліментів на неповнолітніх дітей, у цих випадках розмір відрахувань із заробітної плати не може перевищувати сімдесят відсотків.

Правила, встановлені цією статтею, застосовуються також при зверненні стягнення на належні боржникові стипендію, пенсію та доходи, зазначені в статті 69 цього Закону.

Стаття 71. Звернення стягнення на заробітну плату боржника, який відбуває покарання

Відрахування із заробітної плати боржника, який за вироком суду відбуває покарання без позбавлення волі, провадиться з усієї суми заробітної плати без урахування стягнень за вироком.

Із засуджених, які відбувають покарання у вигляді позбавлення волі, а також з осіб, які знаходяться в наркологічних відділеннях психіатричних диспансерів та стаціонарних лікувальних закладах, відрахування провадиться з усієї заробітної плати без урахування відрахувань на витрати по їх утриманню в цих закладах.

Стаття 72. Звернення стягнення на допомогу по державному соціальному страхуванню

На допомогу по державному соціальному страхуванню, виплачувану у разі тимчасової непрацездатності та інших випадках, і допомогу по безробіттю стягнення може бути звернено тільки за рішеннями про стягнення аліментів, про відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а також втратою годувальника.

Стаття 73. Кошти, на які не може бути звернено стягнення

Стягнення не може бути звернено на такі виплати:

- 1) вихідну допомогу, яка виплачується у разі звільнення працівника;
- 2) компенсацію працівникові за невикористану відпустку, крім випадків, коли особа при звільненні одержує компенсацію за відпустку, не використану протягом кількох років;
- 3) компенсації працівникові витрат у зв'язку з переведенням, направленням на роботу чи відрядженням до інших місцевостей;
- 4) польове забезпечення, надбавки до заробітної плати, інші кошти, які виплачуються замість добових і квартирних;
- 5) матеріальну допомогу особам, які втратили право на допомогу по безробіттю;
- 6) допомогу по вагітності та пологах;
- 7) одноразову допомогу при народженні дитини;
- 8) допомогу по догляду за дитиною;
- 9) допомогу особам, зайнятим доглядом трьох і більше дітей віком до 16 років, по догляду за дитиною-інвалідом, по тимчасовій непрацездатності у зв'язку з доглядом за хворою дитиною; інші допомоги на дітей, передбачені законодавством;
- 10) допомогу на лікування;
- 11) допомогу на поховання;
- 12) щомісячну грошову допомогу у зв'язку з обмеженням споживання продуктів харчування місцевого виробництва та особистого підсобного господарства громадян, які проживають на території радіоактивного забруднення;
- 13) дотації на обіди, придбання путівок до санаторіїв і будинків відпочинку за рахунок фонду споживання.

Стягнення не провадиться також із:

- 1) сум неоподаткованого розміру матеріальної допомоги;
- 2) грошової компенсації за видане обмундирування і натуральне постачання;

- 3) вихідної допомоги у разі звільнення (виходу у відставку) з військової служби та з органів внутрішніх справ, а також грошового забезпечення, що не має постійного характеру, та в інших випадках, передбачених законодавством.

Стаття 74. Порядок стягнення аліментів

Порядок стягнення аліментів визначається законом.

У разі неможливості стягнення аліментів із заробітної плати чи інших доходів боржника протягом трьох місяців підряд стягнення звертається на майно боржника.

Розмір заборгованості по аліментах визначається державним виконавцем за місцем виконання рішення виходячи з фактичного заробітку (доходів), одержаного боржником за час, протягом якого стягнення не провадилося, або одержуваного ним на момент визначення заборгованості у твердій грошовій сумі або у відсотковому відношенні. Якщо боржник в цей період не працював, заборгованість визначається виходячи з середньої заробітної плати для даної місцевості. Державний виконавець у разі надходження виконавчого документа повинен підрахувати розмір заборгованості по аліментах і повідомити про нього стягувача і боржника.

З осіб, зобов'язаних сплачувати аліменти, у разі виїзду їх для постійного проживання у країни, з якими Україна не має договорів про надання правової допомоги, стягнення аліментів провадиться на час виїзду за рішенням суду за весь період до досягнення дитиною повноліття.

З осіб, які працюють за контрактами в іноземних державах і одержують заробітну плату тільки за кордоном, аліменти стягуються в порядку та розмірах, передбачених законом.

За наявності спору питання про розмір заборгованості по аліментах вирішується за заявою заінтересованої особи судом у порядку, встановленому законом.

Державний виконавець зобов'язаний здійснювати систематичний контроль за правильним і своєчасним відрахуванням утриманих сум аліментів стягувачам.

Стаття 75. Виконання рішень щодо стягнення штрафу та конфіскації майна

Рішення щодо стягнення штрафу та конфіскації майна підлягають виконанню в порядку, встановленому цим Законом.

Глава 8. ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ У НЕМАЙНОВИХ СПОРАХ

Стаття 76. Загальні умови виконання рішень, за якими боржник зобов'язаний особисто вчинити певні дії або утриматися від їх вчинення

Після відкриття виконавчого провадження по виконавчому документу, який зобов'язує боржника вчинити певні дії або утриматися від їх вчинення,

державний виконавець відповідно до статті 24 цього Закону визначає йому строк добровільного виконання рішення.

У разі невиконання без поважних причин цих вимог державний виконавець застосовує до боржника штрафні санкції чи інші заходи, передбачені законодавством, і призначає новий строк виконання. Якщо після цього рішення не буде виконано і виконання може бути проведено без участі боржника, державний виконавець організовує виконання відповідно до повноважень, наданих йому законом, а з боржника стягується двократний розмір витрат на проведення виконавчих дій.

Якщо виконати рішення без участі боржника неможливо, виконавчий документ постановою державного виконавця, затвердженою начальником відповідного відділу Державної виконавчої служби, повертається до суду чи іншого органу, що видав виконавчий документ.

Стаття 77. Виконання рішення про поновлення на роботі

Рішення про поновлення на роботі незаконно звільненого або переведеного працівника виконується негайно. Виконання рішення вважається завершеним з моменту фактичного допущення зазначеного працівника до виконання попередніх обов'язків на підставі відповідного акта органу, що прийняв незаконне рішення про звільнення або переведення працівника.

У разі невиконання власником або уповноваженим ним органом (посадовою особою) рішення про поновлення на роботі незаконно звільненого або переведеного працівника державний виконавець застосовує до них штрафні санкції та інші заходи, передбачені цим Законом.

Стаття 78. Виконання рішення про відібрання дитини

Під час виконання рішення про відібрання дитини державний виконавець провадить виконавчі дії з обов'язковою участю особи, якій дитина передається на виховання, та з залученням представників органів опіки і піклування.

У разі потреби державний виконавець може звернутися до суду з поданням щодо вирішення питання про тимчасове влаштування дитини до дитячого чи лікувального закладу.

У разі коли боржник перешкоджає виконанню рішення про відібрання дитини, до нього застосовуються заходи, передбачені законом.

Стаття 79. Виконання рішення про виселення боржника

Виконання рішення про виселення боржника провадиться лише у разі, якщо боржником воно не виконано в установленій державним виконавцем строк, визначений відповідно до статті 24 цього Закону.

Виселення полягає у звільненні приміщення, зазначеного у виконавчому документі, від особи (осіб), яка виселяється, її майна, домашніх тварин та у забороні даній особі користуватися цим приміщенням.

Державний виконавець зобов'язаний письмово повідомити боржника про день і час примусового виселення. Відсутність боржника, повідомленого про день і час виселення, не є перешкодою для виконання рішення.

Виселення здійснюється у присутності понятих за сприянням органів внутрішніх справ з обов'язковим описом майна державним виконавцем. Один примірник акта опису майна вручається під розписку боржникові. Державний виконавець у необхідних випадках забезпечує в установленому порядку зберігання майна боржника, але не більше як три роки, з покладенням понесених витрат на боржника. Після завершення трирічного строку невitreбуване майно реалізується в порядку, передбаченому для реалізації беззащайного майна.

Якщо виконання рішення здійснюється за відсутності осіб, які підлягають виселенню, державний виконавець зобов'язаний провести поряд з описом майна його оцінку. Описане майно передається на відповідальне зберігання особі, яка державним виконавцем призначена охоронцем майна.

Про виконання рішення про виселення боржника державним виконавцем складається акт, що підписується особами, які брали участь у виконанні.

Якщо особі, яка підлягає виселенню, має бути надано інше жиле приміщення, державний виконавець надсилає відповідному житловому чи іншому органу повідомлення про строк виконання рішення щодо надання такого приміщення. У разі ненадання у визначений строк іншого жилого приміщення державний виконавець складає про це акт і звертається до суду з поданням про визначення порядку подальшого виконання рішення. До вирішення судом цього питання виконавчі дії не провадяться.

Стаття 80. Виконання рішення про вселення стягувача

Після одержання виконавчого документа про вселення стягувача державний виконавець встановлює строк для добровільного його виконання боржником. У разі добровільного виконання рішення про вселення стягувача і боржник підписує акт, який передається державному виконавцеві разом із заявою стягувача про повернення йому виконавчого документа.

У разі невиконання рішення про вселення стягувача у добровільному порядку вселення здійснюється примусово державним виконавцем.

Примусове вселення полягає у забезпеченні державним виконавцем безперешкодного входження стягувача у приміщення, вказане у виконавчому документі, та його проживання (перебування) в ньому.

Державний виконавець зобов'язаний письмово повідомити боржника і стягувача про день і час примусового вселення. Відсутність боржника, повідомленого про день і час вселення, не є перешкодою для виконання рішення про вселення.

У разі якщо боржник перешкоджає виконанню рішення про вселення стягувача, до нього застосовуються штрафні санкції, передбачені статтею 87 цього Закону, та вселення здійснюється у присутності понятих, із залученням працівників органів внутрішніх справ.

Про виконання рішення про вселення стягувача державним виконавцем складається акт, що підписується особами, які брали участь у виконанні.

У разі подальшого перешкоджання боржником проживанню (перебуванню) стягувача у приміщенні, в яке його вселено, стягувач має право звернутися до державного виконавця з заявою про відновлення виконавчого провадження. У цьому випадку державний виконавець має право повторно провести при-

мусове вселення стягувача та застосувати до боржника подвійні штрафні санкції, передбачені статтею 87 цього Закону. Виконавче провадження не відновлюється і повторно примусове вселення стягувача не провадиться, якщо особа, яка перешкоджає його проживанню (перебуванню), не є боржником. Питання про вселення стягувача у цьому випадку вирішується в судовому порядку.

Стаття 81. Виконання рішення про примусовий обмін

Державний виконавець, одержавши виконавчий документ про примусовий обмін, встановлює строк для добровільного виконання рішення боржником. У разі добровільного виконання рішення стягувач і боржник підписують акт, який передається державному виконавцеві разом із заявою стягувача про повернення йому виконавчого документа.

У разі невиконання рішення про примусовий обмін у добровільному порядку державний виконавець здійснює його примусове виконання відповідно до статей 79 і 80 цього Закону.

Про виконання рішення про примусовий обмін державний виконавець складає акт, що підписується стягувачем і боржником.

Стаття 82. Загальні умови виконання рішення про заборону діяльності об'єднання громадян

Державний виконавець розпочинає виконання рішення про заборону діяльності об'єднання громадян за заявою органу, уповноваженого відповідно до закону здійснювати легалізацію такого об'єднання, на основі виконавчого документа про примусовий розпуск даного об'єднання громадян. Легалізуючий орган подає цю заяву до Державної виконавчої служби після офіційного повідомлення у друкованих засобах масової інформації про набрання чинності рішенням щодо заборони діяльності даного об'єднання громадян.

Державний виконавець виносить постанову про відкриття виконавчого провадження відповідно до статті 24 цього Закону та здійснює виконавчі дії, передбачені рішенням суду про заборону діяльності об'єднання громадян, у порядку, встановленому цим Законом.

Про виконання рішення суду про заборону діяльності об'єднання громадян державний виконавець складає акт, який підписують державний виконавець і представник легалізуючого органу. Копії акта надсилаються до суду, який постановив рішення, та легалізуючому органу.

Глава 9. ПРОВАДЖЕННЯ ВИКОНАВЧИХ ДІЙ ЩОДО ІНОЗЕМЦІВ, ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА ТА ІНОЗЕМНИХ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ. ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ІНОЗЕМНИХ СУДІВ І АРБІТРАЖІВ

Стаття 83. Виконання рішень щодо іноземців, осіб без громадянства та іноземних юридичних осіб

При виконанні передбачених статтею 3 цього Закону рішень щодо іноземців, осіб без громадянства та іноземних юридичних осіб, які відповідно

проживають чи зареєстровані на території України, застосовуються положення цього Закону.

Стаття 84. Виконання рішень іноземних судів і арбітражів

Порядок виконання в Україні рішень іноземних судів і арбітражів визначається відповідними міжнародними договорами, цим Законом та іншими законами України.

Глава 10. ЗАХИСТ ПРАВ СТЯГУВАЧА, БОРЖНИКА ТА ІНШИХ ОСІБ ПІД ЧАС ПРОВАДЖЕННЯ ВИКОНАВЧИХ ДІЙ

Стаття 85. Оскарження дій посадових осіб Державної виконавчої служби

На дії (бездіяльність) державного виконавця та інших посадових осіб Державної виконавчої служби по виконанню рішення або відмову у здійсненні вказаних дій стягувачем чи боржником може бути подана скарга до начальника відповідного відділу Державної виконавчої служби або до суду за місцем знаходження відповідного відділу Державної виконавчої служби, або до іншого суду згідно з вимогами закону, а на дії (бездіяльність) начальника відділу Державної виконавчої служби — до суду.

Стаття 86. Захист прав стягувача у виконавчому провадженні

Стягувач має право звернутися з позовом до юридичної особи, яка зобов'язана провадити стягнення коштів з боржника, у разі невиконання рішення з вини цієї юридичної особи. При цьому стягувач звільняється від сплати державного мита.

Збитки, заподіяні державним виконавцем громадянам чи юридичним особам при здійсненні виконавчого провадження, підлягають відшкодуванню в порядку, передбаченому законом.

Стаття 87. Відповідальність за невиконання рішення, що зобов'язує боржника виконати певні дії, та рішення про поновлення на роботі

У разі невиконання без поважних причин у встановлений державним виконавцем строк рішення, що зобов'язує боржника виконати певні дії, які можуть бути виконані лише боржником, та рішення про поновлення на роботі державний виконавець виносить постанову про накладення штрафу на боржника — фізичну особу в розмірі від двох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, на посадових осіб — від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на боржника — юридичну особу — від двадцяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та призначає новий строк для виконання.

Постанова державного виконавця про накладення штрафу затверджується начальником відповідного відділу Державної виконавчої служби. Постанова про накладення штрафу може бути оскаржена до суду в 10-денний строк.

У разі повторного невиконання рішення боржником без поважних причин державний виконавець у тому ж порядку накладає штраф на боржника у подвійному розмірі. При подальшому невиконанні рішення боржником державний виконавець порушує клопотання перед судом про кримінальну відповідальність боржника відповідно до закону.

Стаття 88. Відповідальність за невиконання законних вимог державного виконавця та порушення цього Закону

За порушення вимог цього Закону, невиконання законних вимог державного виконавця громадянами чи посадовими особами, втрату або несвоєчасне відправлення виконавчого документа, неподання або подання неправдивих відомостей про доходи і майновий стан боржника, а також неповідомлення боржником про зміну місця роботи (знаходження), якщо ці дії не мають ознак злочину, а також за неявку без поважних причин за викликом державного виконавця на винних осіб накладається штраф від двох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян у порядку, передбаченому законом.

У разі наявності ознак злочину у діях особи, яка умисно перешкоджає виконанню рішення чи іншим чином порушує вимоги законодавства про виконавче провадження, державний виконавець складає акт про порушення і надсилає до суду подання про притягнення винної особи до кримінальної відповідальності.

Глава 11. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня його офіційного опублікування і вводиться в дію з 1 липня 1999 року.

2. Запропонувати Кабінету Міністрів України:
подати у місячний строк після опублікування цього Закону на розгляд Верховної Ради України необхідні законопроекти щодо внесення змін до чинного законодавства з метою приведення його у відповідність з цим Законом;
забезпечити прийняття нормативно-правових актів, необхідних для реалізації цього Закону.

Президент України

Л. КУЧМА

**м. Київ
21 квітня 1999 року
№ 606-XIV**

Український освітній центр реформ

Міжнародна благодійна організація “Український освітній центр реформ” (УОЦР) здійснює Українську освітню програму реформ за грантом, наданим від Агентства США з міжнародного розвитку. УОЦР інформує широкий загал про перебіг економічних, соціальних та демократичних реформ і сприяє утвердженню в Україні ринкової економіки та громадянського суспільства.

Одним з напрямків діяльності організації є сприяння розвитку приватного підприємництва в Україні. Зокрема, для підприємців малого та середнього бізнесу УОЦР випускає інформаційне видання “100 тисяч”, де висвітлює проблеми оподаткування, специфіки спрощеної системи оподаткування та звітності, роботи з персоналом, знайомить з можливостями одержання кредитів, вміщує корисну інформацію для власників фермерських господарств тощо. Український освітній центр реформ також видає брошури, присвячені прикладним питанням приватного підприємництва: “Де знайти своє місце: поради бізнесменам-початківцям”, “Земельна реформа: питання і відповіді”, “Як застрахувати врожай?” та ін.

Тематику малого та середнього бізнесу УОЦР постійно висвітлює також у своїх радіопрограмах “Ринок від А до Я”, “Економічні новини”, телепрограмі “Перехрестя”, інформаційних теле- та радіороликах. Через власну мережу прес-клубів, що діють у всіх областях України та в Криму, Український освітній центр здійснює освітні та інформаційні кампанії, присвячені питанням приватного підприємництва.

Через власну телефонну інформаційну лінію УОЦР надає безкоштовні консультації з питань розвитку підприємництва. Кваліфіковані консультанти готові пояснити складні положення законодавства чи зміст відомчих інструкцій та пояснювальних листів. Відповіді на запитання фахівці дають переважно телефоном, проте можуть надсилати в письмовій формі поштою. З питаннями запрошуємо звертатися телефоном (044) 490-56-56, з 9.00 до 21.00 год., з понеділка по п'ятницю, або писати на адресу: а/с 171, 03164 Київ–164.

Консультанти інформаційної лінії також організовують виїзні семінари в регіонах. Під час таких заходів фахівці УОЦР проводять навчання з підприємцями, фермерами, лідерами підприємницьких спілок та асоціацій тощо.

Відповіді на найактуальніші питання, що надходять на інформаційну лінію, опубліковано в бюлетені “Щоденний порадник”, який вміщено в Інтернеті за адресою: poradnyk.cure.org.ua.

Всі консультації та видання Українського освітнього центру реформ безкоштовні. Найближчим часом заплановано випустити такі брошури: “Твоя бізнес-ідея: перші кроки в бізнесі”, “Оподаткування сільськогосподарського виробництва”, “Поради сільському господареві в питаннях і відповідях”.

Брошури та інші друковані матеріали можна замовити телефоном (044) 490-69-88.

З питаннями та пропозиціями просимо звертатися за адресою:

Український освітній центр реформ
Готельно-офісний центр “Горизонт”
вул. Шовковична, 42–44, прим. 11-а
01601 Київ